

ผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในตำบลนครปฐม

อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม



นายสรารุช นียมทรัพย์

สถาบันวิทยบริการ

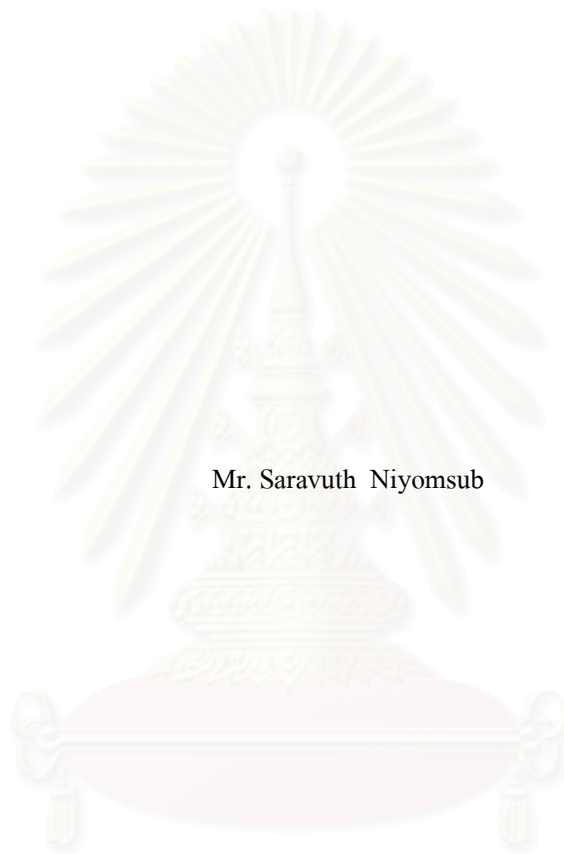
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ECONOMIC SOCIAL AND POLITICAL EFFECTS OF VILLAGE FUNDS PROJECTS ON  
THE INTEREST GROUPS AND THE PEOPLE OF TUMBON NAKHON PATHOM,  
AMPHOE MUEANG, NAKHON PATHOM PROVINCE



Mr. Saravuth Niyomsub

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2007


Copyright of Chulalongkorn University

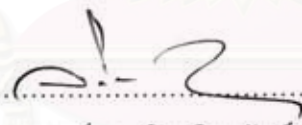
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง  
ที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในตำบลนครปฐม อำเภอ  
เมือง จังหวัดนครปฐม  
โดย นายสราวุธ นิยมทรัพย์  
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง  
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ แล คิลกวิทย์รัตน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง  
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ


.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์  
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสติดิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา  
(รองศาสตราจารย์ แล คิลกวิทย์รัตน์)

.....กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมภพ มานะรังสรรค์)

.....กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ)

สรารุช นิยมทรัพย์ : ผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (ECONOMIC SOCIAL AND POLITICAL EFFECTS OF VILLAGE FUNDS PROJECTS ON THE INTEREST GROUPS AND THE PEOPLE OF TUMBON NAKHON PATHOM, AMPHOE MUEANG, NAKHON PATHOM PROVINCE)  
 อ.ที่ปรึกษา : รศ.แฉะ ดิลกวิทยรัตน์, 140 หน้า.

การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และศึกษาถึงผลกระทบจากนโยบายกองทุนฯ ในพื้นที่กรณีศึกษาดำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชน มีวิธีการศึกษาคือ การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงอินเทอร์เน็ต และมีการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกกองทุนจำนวน 16 ราย และประธานกองทุน 8 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากกองทุนฯ ในพื้นที่กรณีศึกษาพบว่า ด้านเศรษฐกิจ สมาชิกกองทุนฯ ได้รับผลประโยชน์จากเงินกู้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผลผลิต ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน การสร้างมูลค่าเพิ่ม และนำไปสู่การเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ด้านสังคม กองทุนหมู่บ้านฯ เป็นจุดรวมของชุมชนในหมู่บ้านที่มาร่วมแรงร่วมใจกันในการร่วมคิด ร่วมทำกิจการ ร่วมตัดสินใจ ถือเป็นความร่วมมือของประชาชนทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการทำกิจกรรมเพิ่มผลผลิต การสืบสานภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น สร้างความรักความสามัคคีทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ด้านการเมือง เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพรรคการเมือง นักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชนและหมู่บ้าน โดยการใช้นโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ ครอบงำปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างอำนาจทางการเมือง ส่งผลให้การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 นักการเมืองจังหวัดนครปฐมสังกัดพรรคไทยรักไทยที่เป็นเจ้าของนโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ ชนะการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบทั้ง 5 เขต

ภาควิชา.....เศรษฐศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....  
 สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์การเมือง.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....  
 ปีการศึกษา.....2550.....

# # 4686017629 : MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEY WORD: ECONOMIC SOCIAL AND POLITICAL EFFECTS / VILLAGE FUNDS PROJECTS / INTEREST GROUPS / TUMBON NAKHON PATHOM / NAKHON PATHOM PROVINCE

SARAVUTH NIYOMSUB : ECONOMIC SOCIAL AND POLITICAL EFFECTS OF VILLAGE FUNDS PROJECTS ON THE INTEREST GROUPS AND THE PEOPLE OF TUMBON NAKHON PATHOM, AMPHOE MUEANG, NAKHON PATHOM PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. LAE DILOKVITTAYARAT, 140 pp.

The objectives of this reserch is to study the background of the Village Funds Projects and urban community as well as examine the political, social and economic effect of Village Fund at Tambon Nakhon Pathom Educational Area, Amphoe Mueang, Nakhon Pathom province on interest group and people. Methodology used is a secondary research from various related sources, including the internet, interview Village Fund 16 members, and the president of the fund in eight villages.

The results of the study found that people in community received economic interest of village fund by increasing labor and developed their products for value add. Thus the GDP was increased effectively. Socially, village fund also expanded the unity of villagers in cooperation of sharing their ideal products, reservation local wisdom and collaboration of social activities. The relationship between the local politicians who were in the party founded fund project and villagers led to victory of the election in 2001. Five of chosen members of parliament in Nakhon Pathom Province were from Thai Rak Thai Party.

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....Economy..... Student's signature.....

Field of study.....Political Economy..... Advisor's signature.....

Academic year.....2007.....

S. Niyomsab  
Asst. Prof. Lae Dilokvittayarat



## กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน ดังนี้ ขอขอบพระคุณอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ที่กรุณาได้รับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ช่วยแนะนำและให้คำปรึกษาในการเขียนวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร. สมภพ มานะรังสรรค์ และอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการฯ โดยเฉพาะที่สำคัญอย่างยิ่งคือ อาจารย์ทุกท่านได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ตลอดจนให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้เขียน รวมถึงสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกทั้งแปดหมู่บ้านของตำบลนครปฐมที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ตลอดจนคุณสุระชัย กังซุย ที่ได้ช่วยในการจัดพิมพ์ สืบค้นข้อมูล และร่วมลงพื้นที่สัมภาษณ์ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่รัฐสภาในคณะกรรมการติดตามตรวจรายงานการประชุมและติดตามมติวุฒิสภา ในการค้นคว้าเอกสารที่จำเป็นสำหรับการวิจัย และอีกท่านหนึ่งที่ลืมไม่ได้คือ อาจารย์ วันวิสา นิยมทรัพย์ แห่งโรงเรียนศรีวิชัย ตำบลนครปฐม น้องสาวของผู้เขียน ที่ช่วยเรียบเรียงภาคภาษาอังกฤษและช่วยพิมพ์งานบางส่วนของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณ คุณปราณีต สุนทโรทก ที่อยู่นครชิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย คอยห่วงใยในงานเขียน ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และส่งกำลังใจมาให้จนงานเขียนแล้วเสร็จ

ความสำเร็จและคุณความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ในการนำไปเป็นแนวทางส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนาเรื่องกองทุนหมู่บ้านให้ยั่งยืนต่อไปได้ ผู้เขียนก็มีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง สุดท้ายขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นฯ ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนให้กำลังใจด้วยดีเสมอมาจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จในที่สุด รวมถึงท่านผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่ยังมิได้เอ่ยนามในที่นี้

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ฅ
<b>บทที่ 1 บทนำ.....</b>	<b>1</b>
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.5 วิธีการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
<b>บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....</b>	<b>7</b>
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	8
2.2 แนวคิดเศรษฐศาสตร์ชุมชน.....	10
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนและชุมชนพึ่งตนเอง และแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง.....	12
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเมืองและชุมชนชนบท.....	25
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์.....	27
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
<b>บทที่ 3 ความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....</b>	<b>41</b>
3.1 กองทุนหมู่บ้านภาคประชาชน.....	41
3.2 โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	44
3.2.1 ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	44

3.2.2	หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	45
3.2.3	วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	45
3.2.4	หลักการจัดสรรเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	46
3.2.5	กลไกในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	46
3.2.6	แนวทางการดำเนินงานตามภารกิจของคณะกรรมการสนับสนุน และติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด.....	49
3.2.7	ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง.....	52
3.2.8	ความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	56
3.2.9	วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน.....	57
<b>บทที่ 4</b>	<b>ผลการศึกษา.....</b>	<b>61</b>
4.1	การเตรียมการจัดตั้งกองทุนตามนโยบายของรัฐบาล.....	61
4.1.1	กองทุนหมู่บ้าน : การควบคุมการดำเนินการและจัดการโดย นักการเมือง.....	65
4.1.2	กองทุนหมู่บ้าน : การสร้างอาณาจักรทางการเมือง.....	68
4.1.3	กองทุนหมู่บ้าน : ไขว่คว้าการเมือง.....	71
4.2	ปัญหาและผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมของประเทศ.....	73
4.2.1	ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่น..	74
4.2.2	ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกลุ่มพ่อค้า.....	77
4.2.3	ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์.....	79
4.2.4	ปัญหาและผลกระทบจากหนี้สิน.....	81
4.2.5	กองทุนหมู่บ้าน : แหล่งทำกินของนายทุนเงินกู้.....	83
4.3	สรุป.....	86



	หน้า
<b>บทที่ 5</b> ปัญหาและผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.....	90
5.1 สภาพทั่วไป.....	90
5.1.1 ที่ตั้งและประชากร.....	90
5.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ.....	91
5.1.3 สภาพทางสังคม.....	93
5.1.4 การคมนาคม.....	93
5.1.5 ข้อมูลอื่น ๆ.....	93
5.1.6 จุดเด่นของพื้นที่.....	93
5.1.7 กลุ่มกองทุนที่แตกต่าง.....	94
5.2 ปัญหาและผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลนครปฐม.....	95
5.2.1 ด้านเศรษฐกิจ.....	96
5.2.2 ด้านสังคม.....	103
5.2.3 ด้านการเมือง.....	106
5.3 สรุป.....	109
<b>บทที่ 6</b> บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	116
6.1 สรุป.....	116
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	121
รายการอ้างอิง.....	123
ภาคผนวก.....	133
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	140

## สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 3.1 แผนภูมิโครงสร้างกลไกในการบริหารกองทุน.....	48
แผนภาพที่ 3.2 โครงสร้างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	58



สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” คณะรัฐมนตรีโดยมีพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้เสนอนโยบายสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว กำหนดการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายเร่งด่วนเพื่อเป็นการลงทุนทางสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนเพื่อสร้างรายได้ใหม่ให้กับประชาชนและรัฐ เป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็เพื่อที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ลดความยากจน และนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน เป็นการสร้างและกระจายโอกาสให้กับชีวิตประชาชนให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีหลักการสำคัญคือรัฐบาลจะจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างงาน สร้างอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน / ชุมชน และธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านไม่ได้เป็นเงินที่ให้เปล่าแต่เป็นเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนต้องจ่ายคืนเงินต้นและดอกเบี้ยแก่กองทุน เงินกองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเป็นเงินทุนของหมู่บ้านตลอดไป เมื่อสมาชิกกู้เงินไปสร้างงาน สร้างอาชีพแล้ว จะต้องชำระคืนเงินที่กู้ไปให้แก่กองทุน กองทุนก็จะมีเงินให้เพื่อนสมาชิกคนอื่นกู้ต่อไป จึงมีลักษณะที่จะช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ที่ต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ แนวทางและหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้าน คือ ให้ชาวบ้านคิดเองทำเอง โดยภาคราชการจะมีหน้าที่เป็นเพียงผู้วางกรอบ นโยบาย หลักเกณฑ์สำคัญรวมทั้งให้คำปรึกษาและคำแนะนำทางวิชาการเท่านั้น ส่วนการบริหารงานจะบริหารโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน จากประชาชนที่ชาวบ้านเป็นผู้เลือกเข้าไปซึ่งจะเป็นผู้กำหนดและออกระเบียบข้อบังคับ เงื่อนไข

ต่าง ๆ ตลอดจนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นผู้พิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้แก่ประชาชนที่เป็นสมาชิก กองทุนหมู่บ้านตั้งขึ้นโดยพิจารณาจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการผลิตในหมู่บ้าน / ชุมชน<sup>1</sup>

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในความหมายของรัฐ คือ เครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก โดยกระจายครอบคลุมทุกหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกือบ 80,000 แห่งทั่วประเทศ นี่คือการความหมายในทางเศรษฐศาสตร์ ส่วนในแง่สังคม คือ เครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้บริหารและจัดการกองทุน เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และสำหรับในแง่การเมือง ความหมายก็คือ นโยบายเชิงรูปธรรมที่เกิดผลอย่างรวดเร็วและทั่วถึงและบูรณาการโดยไม่จำกัดพื้นที่และไม่แบ่งพรรค ไม่แบ่งพวกหวังผลระยะยาวกับการกลับมาเข้าพวกเข้าพรรคเดียวกัน นโยบายหาเสียงที่เข้าถึงใจของคนจนเช่นนี้ มีผลดีต่อการบริหารและปกครองประเทศ

แต่ทั้งนี้ นับตั้งแต่รัฐบาลได้นำนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไปสู่การปฏิบัตินั้น พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในอันที่จะทำให้นโยบายนี้ไม่สัมฤทธิ์ผลและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในภาพรวม ดังนี้<sup>2</sup>

เงินกองทุนที่รัฐบาลจัดสรรให้ 1 ล้านบาท เท่ากันทุกหมู่บ้านและชุมชน โดยไม่ได้พิจารณาถึงขนาดของหมู่บ้าน จำนวนประชากรในหมู่บ้าน ศักยภาพและความจำเป็นของแต่ละหมู่บ้าน / ชุมชน ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ บางหมู่บ้าน/ชุมชน มีเงินกองทุนไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกกู้ยืม เนื่องจากเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรมาก มีคนขอกู้เงินมาก บางหมู่บ้านมีเงินกองทุนเหลือมาก เนื่องจากเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีประชากรน้อย ประชาชนมีฐานะดี ไม่มีคนขอกู้เงิน เป็นต้นเช่นในเขตเทศบาล

การขาดความรู้ความสามารถ ความเข้าใจและการเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามข้อบังคับและระเบียบที่กำหนด การทำงานไม่เป็นระบบ มีการอนุมัติเงินให้พวกพ้องตัวเอง โดยไม่พิจารณาถึงความเหมาะสมของโครงการและประโยชน์ต่อส่วนรวม ขาดการดูแลเอาใจใส่ในการติดตามและเร่งรัดหนี้สิน

<sup>1</sup> สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, คู่มือการดำเนินงานสำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและอำเภอ

(กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2544), หน้า 2.

<sup>2</sup> เศษศักดิ์ โพธิ์ศรี, “การนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา ตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546), หน้า 75 – 76.

ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ขาดความรู้ความเข้าใจในการกู้เงินกองทุน ไม่ได้คำนึงถึงความ เป็นไปได้ทางด้านธุรกิจในการขอกู้เงิน นำเงินกู้ไปใช้เพื่อการบริโภค ไม่ได้นำเงินไปใช้ลงทุนตาม โครงการที่ขอกู้ ทำให้ไม่สามารถส่งใช้เงินกู้ได้ตามกำหนด ประสบปัญหาภาระหนี้สินพอกพูนและสร้าง ปัญหาให้แก่กองทุนหมู่บ้านในภาพรวม

ตลาดรองรับผลผลิตมีจำกัดและขาดการวางแผนและขยายเครือข่ายการตลาดในการระบายผลผลิต ทำให้สมาชิกที่ขอกู้เงินและนำเงินกู้ไปดำเนินการขาดทุน ไม่สามารถส่งใช้เงินกู้ได้ตามกำหนด

การดำเนินการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามนโยบายของพรรคไทยรักไทยที่ใช้เป็น ช่องทางทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างของสังคม การเข้าไปของกองทุนหมู่บ้านในลักษณะ กระตุ้นให้ประชาชนรากหญ้ากู้หนี้ยืมสิน ทำให้เสียวินัยการออม ทำลายระบบการออมของครัวเรือนและ ชุมชนที่มีอยู่แต่เดิม อย่างเช่น การออมทรัพย์ของชุมชน หลักของนโยบายคือ จะให้สมาชิกเก็บออมจนถึง เกณฑ์ที่กำหนดจึงจะยอมปล่อยกู้ให้ ซึ่งคนที่มีคุณสมบัติเช่นนี้เมื่อผ่านการพิจารณาให้กู้จากกลุ่ม ออมทรัพย์แล้วก็เชื่อมั่นได้ว่าเป็นคนที่มีวินัยการออมสูง สามารถใช้คืนเงินกู้ได้แน่ การทุ่มเงินลงไปยัง หมู่บ้านให้ชาวบ้านกู้ยืมใช้คล่อง ยังกระตุ้นพฤติกรรมบริโภคนิยมให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้นไปอีก สมาชิกกองทุนนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นำเงินไปใช้จ่ายในครัวเรือน ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ซื้อโทรศัพท์มือถือ คาว์นัรรมอเตอร์ไซค์

แทนที่ชาวบ้านจะนำเงินไปประกอบกิจการที่มีอยู่ เป็นการเริ่มต้นหรือการต่อยอดกิจการเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การขายอาหาร เครื่องดื่ม เป็นพ่อค้าแม่ค้านำสินค้าหรือผลผลิตทางการเกษตรไปขายเพื่อยังชีพ แต่ผลกระทบที่ชาวบ้านได้รับส่วนหนึ่งกลับกลายเป็นการทำลายระบบเศรษฐกิจพอเพียงของ ชาวบ้าน ทำลายความเข้มแข็งของชุมชน ผลพวงจากกองทุนหมู่บ้าน นอกเหนือจากการสร้างวงจร หนี้สิน กระตุ้นพฤติกรรมบริโภคนิยมให้กับชาวบ้านแล้ว กองทุนหมู่บ้าน ยังกลายเป็นช่องทางแสวงหา ประโยชน์ของบรรดาหัวคะแนน นายทุนเงินกู้ในระบบ แม้กระทั่งประธานกองทุนฯ ที่เข้ามาทำมาหากิน จากการปล่อยกู้ให้กับชาวบ้านเพื่อไปใช้หนี้กองทุนฯ อีกทอดหนึ่ง บริษัทห้างร้านที่ไปชักชวนประธาน กองทุนฯ ให้ทำหน้าที่ “นายหน้า” ชักนำให้สมาชิกไปกู้กับบริษัทห้างร้านที่ออกเงินกู้ โดยผลประโยชน์ และผลดีที่ประธานกองทุนจะได้รับ คือ ได้ผลงานกองทุนหมู่บ้านระดับ AAA\* ลูกบ้านได้อัตราดอกเบี้ย

---

\* คุณภาพบวก



ต่ำ ที่สำคัญประธานกองทุนได้ผลตอบแทนในอัตราสูง ในฐานะนายหน้าที่ไปชักชวนสมาชิกให้มาอยู่กับบริษัท<sup>3</sup>

กองทุนหมู่บ้าน แทบทุกหมู่บ้านจึงกลายเป็นช่องทาง กลายเป็นเครื่องมือทำมาหากิน สร้างรายได้ เป็นกอบเป็นกำให้กับกลุ่มนายทุนเงินกู้้นอกระบบ และคณะกรรมการกองทุน ซึ่งเชื่อมโยงกับบรรดา หัวคะแนน นักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระดับชาติ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ 2 ชั้นระหว่างผู้ให้กู้กับผู้กู้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองได้สูง กลายเป็น “โครงการประชานิยม” ระหว่างผู้ให้กู้คือ รัฐบาลผ่านตัวแทนในรูปคณะกรรมการกองทุนกับผู้กู้คือชาวบ้าน<sup>4</sup> และท้ายที่สุด เงินกองทุนก็หมุนกลับไปสู่คนทำคลอดนโยบายประชานิยม สิ่งที่เหลือไว้ให้ชุมชนคือ ความแตกแยก เพราะไม่ชอบหน้ากันจากการทวงหนี้ และคนที่ได้ประโยชน์คือคนที่ได้กู้ คนที่ไม่ได้กู้ก็ไม่พอใจ การฟ้องร้องทวงหนี้คนที่เบี้ยว กองทุนกำลังเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า ใครเบี้ยวหนี้ก็ต้องหาทางเอาเงินกลับคืนมา แต่วิธีการตั้งมือกฎหมาย ฟ้องหนี้ นำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกหนี้คืน ไม่ใช่สิ่งที่คนในชุมชนปฏิบัติต่อกัน การฟ้องไล่หนี้กองทุนจึงเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการบ่อนทำลายหวังโซ่สัมพันธภาพในชุมชนที่สั่งสมกันมายาวนาน อีกประการหนึ่งก็คือ เป็นการบ่มเพาะให้การทุจริตคอร์รัปชันระดับรากหญ้าแบ่งบาน หลากหลายรูปแบบ ทั้งชักยอก หนี โกง หนี หนี้ สารพัด

จากปัญหาและอุปสรรคที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นที่เกิดจากการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสมาชิกได้กู้เงินไปประกอบอาชีพหรือเพื่อการบริโภคนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกกองทุนฯ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ผู้ทำการศึกษาให้ความสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมา ทำการศึกษาวิจัย โดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมืองมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาได้เลือกศึกษากรณีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นกรณีศึกษา

<sup>3</sup> “กองทุนหมู่บ้าน ฝืนร้ายประชานิยม,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (18 มกราคม 2549), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=21](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=21)

9 ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>4</sup> เรื่องเดียวกัน.

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทบทวนความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และ
2. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตามแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในภาพรวมของประเทศ และพื้นที่กรณีศึกษา

## 1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** เป็นการศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามนโยบายของพรรคไทยรักไทย ที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำ ซึ่งพรรคได้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และมอบเงินจำนวนกว่า 7 หมื่นล้านบาทลงสู่หมู่บ้านและชุมชน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกองทุนฯ ต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในภาพรวมของประเทศ และเน้นเฉพาะพื้นที่กรณีศึกษา ตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีของเศรษฐศาสตร์การเมือง

2. **ขอบเขตด้านเวลา** ผู้ศึกษาทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ รวมถึงเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2549 ถึงเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช 2550

3. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** เป็นการศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสาร งานวิจัย บทความ หนังสือ และสื่อทางอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา รวมถึงการสัมภาษณ์ประชาชนกองทุนหมู่บ้านฯ จำนวน 8 รายและสมาชิกกองทุนฯ ในพื้นที่กรณีศึกษา หมู่บ้านละ 2 ราย รวมเป็น 16 ราย เพื่อนำเนื้อหาที่ได้มาวิเคราะห์และพรรณนาความตามแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง

## 1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

**กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง** หมายถึง กองทุนที่รัฐบาลชุด พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศเป็นนโยบายเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางการเงินเพื่อสนับสนุนธุรกิจในเขตชนบท โดยกระจายกองทุนเข้าไปตามหมู่บ้าน

**หมู่บ้าน** หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องถิ่น

**ชุมชนเมือง** หมายถึง กลุ่มคนหรือประชากรที่อาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ที่อยู่กันอย่างหนาแน่น และที่เกี่ยวข้องความเป็นญาติ ตลอดจนประชาชนที่ไม่ได้มีความสนิทสนมกัน

**กลุ่มผลประโยชน์** หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ พรรคการเมือง นักการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่น กลุ่มผู้มีอิทธิพล สมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้ผลิตหรือตัวแทนจำหน่ายสินค้า และกลุ่มนายทุนเงินกู้นอกระบบ

## 1.5 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิด และเอกสาร งานวิจัย บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ตลอดจนรายงานที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในภาพรวมของทั้งประเทศ เพื่อนำมาประกอบกับพื้นที่กรณีศึกษา รวมถึงการลงพื้นที่ (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประธานกองทุนหมู่บ้านจำนวน 8 รายและสมาชิกกองทุนฯ ในตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งมี 8 หมู่บ้าน ๆ ละ 2 ราย รวมเป็น 16 ราย โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้จะใช้คำถามแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Question) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อธิบายข้อมูลที่สอบถามได้อย่างไม่ถูกจำกัดขอบเขต แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาความ (Analytical Description) ถึงผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่กรณีศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อนำไปสู่คำตอบสำหรับปัญหาในการศึกษา

## 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อันเป็นเหตุของการเกิดผลกระทบใน (2)
2. ได้ทราบถึงผลกระทบต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในภาพรวมของประเทศ และในพื้นที่กรณีศึกษา

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กองทุนหมู่บ้านเป็นศัพท์ที่ได้ถูกบัญญัติขึ้น โดยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2544-2548) โดยมีชื่อเต็มว่า “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” ต่อมาได้ออกเป็น พ.ร.บ. ชื่อ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547” ซึ่งก่อนหน้ารัฐบาลชุดนี้ ก็เคยมีกองทุนในลักษณะนี้เกิดขึ้นมาแล้วในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2539-2543) แต่เรียกชื่อต่างกัน คือ “กองทุนเกษตรกร” โดยเน้นเรื่องของการให้ทุนแก่เกษตรกร ที่ได้รับภัยพิบัติจากเหตุอุทกภัย หรือภัยพิบัติต่าง ๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาลทักษิณแล้ว กองทุนเกษตรกร เน้นให้ทุนเฉพาะเกษตรกรที่เดือดร้อนจากภัยพิบัติดังกล่าวเท่านั้น กองทุนหมู่บ้านจึงมิใช่เรื่องใหม่ แต่ที่เป็นที่สนใจของประชาชนทั่ว ๆ ไป เนื่องจากกองทุนดังกล่าวของรัฐบาลทักษิณนี้ มีการประชาสัมพันธ์เชิงการตลาด คล้าย ๆ กับการขายสินค้า โดยเฉพาะในระหว่าง การหาเสียงเพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อปี พ.ศ. 2544 ของพรรคไทยรักไทย ซึ่ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรคได้ประกาศต่อประชาชนว่า หากได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลจะ เน้นในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน เช่น แก้ไขปัญหาความยากจน การพักหนี้เกษตรกร 3 ปี สามสิบบาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้านหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เป็นต้น หลังการเลือกตั้ง พรรคไทยรักไทยได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลจึงต้องรักษาสัญญาประชาคมดังกล่าว แม้ว่าจะไม่ได้มีการศึกษาในตัวนโยบายที่โฆษณาระหว่างหาเสียงอย่างละเอียดถี่ถ้วน ก็ต้องทำให้เป็นรูปธรรม ขึ้นมา เพื่อรักษาคำมั่นสัญญา กองทุนหมู่บ้านฯ จึงเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลทักษิณ เพราะรัฐบาลเชื่อว่า กองทุนหมู่บ้านสามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ และสามารถทำให้เศรษฐกิจ ในหมู่บ้านมีการขับเคลื่อน ฉะนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของเศรษฐกิจชุมชน

วิถีชีวิตของประชาชนตามชนบทที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนของภาคกลางมักจะใช้คำว่า “พื้นบ้าน” การผลิตเศรษฐกิจของพื้นบ้านเป็นการผลิตเพื่อใช้เอง (Production for use) เพื่อพออยู่พอ กิน หากฟ้าฝนดี ผลผลิตมีส่วนเกิน ก็จะแบ่งปันกันในหมู่ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านข้างเคียง ที่เหลือ หากพอขายได้ก็จะขาย เนื่องจากไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ระบบเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นแบบ พอเพียง การทำนาข้าวที่เป็นการผลิตที่ยึดถือกันมาตั้งแต่บรรพกาล เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนาก็จะทำ การทอผ้าเพื่อใช้กันเองในครอบครัว การผลิตก็ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีอะไร ทอผ้าก็เป็นแบบที่กระตุก การทำนาก็อาศัยฝน หากปีใดที่เกิดฝนแล้งหรือน้ำไม่เพียงพอก็จะท่อน้ำเข้านาโดยใช้รหัสดิบ นอกจากการใช้แรงงานคนก็ยังมี วัว ควาย ใช้จอบ เสียม และคราดเป็นเครื่องมือ ทุกคนในครอบครัว

ช่วยกัน เหลือบ้างว่าแรงก็เรียกข้างบ้านเรือนเคียง ญาติพี่น้องและคนรู้จักมักคุ้นมาช่วยกันลงแขก ทั้ง การดำนา เกี่ยวข้าว และนวดข้าว ผลัดกันช่วยงาน ไม่มีการจ้างแรงงาน ไม่มีการผลิตเพื่อมุ่งผลกำไร วิถีชีวิตของชุมชนได้ดำเนินกันมาอย่างปกติสุข จะมีแทรกบ้างจากภายนอกในเรื่องของการผลิต การจ้างแรงงาน ก็มีไม่มากนักเป็นการกระทบความเป็นอยู่เดิม

แต่เมื่อเกิดมีกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทหลั่งมาทุกหมู่บ้านในประเทศไทยจึง เกิดมีการกระทบผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคยมีมาอยู่ก่อนในหมู่บ้านและชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่องนี้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ดังจะได้กล่าวต่อไป

## 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจการดำเนินการกิจกรรมอย่าง หนึ่งอย่างใดจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ดังนั้น เมื่อประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการหรือ กิจกรรมนั้น ๆ แล้วย่อมนำไปสู่ความสำเร็จ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็เช่นเดียวกัน ประชาชนเป็นกลไกหนึ่งในการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะเมื่อมี โครงการหรือกิจกรรมใดขึ้นมา ก็ตาม ประชาชนในหมู่บ้านย่อมได้รับผลกระทบโดยตรง ทั้งวิถีชีวิต วิถีสังคม วิถีวัฒนธรรม ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะพวกเขาจะเป็นผู้มีส่วนในการกำหนดบทบาทและการดำเนินการใน โครงการหรือกิจกรรม นั้น ๆ จึงควรรศึกษาถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นลำดับแรกก่อน

### ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการ การดำเนินงานร่วมพลังประชาชน กับ องค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึด หลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความ ต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นของการวางแผน ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติ ตามแผนและประเมินผลนั้น หมายความว่า การวางโครงการใดก็ตาม จะต้องเริ่มด้วยการ ปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หรือชี้วัด (Identify) ตัวปัญหาให้ได้ และประชาชนจะต้อง มาร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาที่เขาเห็นว่าเป็นไปได้ ไปจนถึงการลง



เมื่อปฏิบัติ การประเมินผลแล้วเสร็จ ก็เริ่มชี้ชัดถึงปัญหาและวางโครงการใหม่ เป็นวงจรอย่างนี้เรื่อยไป การที่ประชาชนจะกระทำสิ่งนี้ได้ เขาต้องได้รับรู้ หรือเข้าใจถึงโครงการ<sup>5</sup>

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง<sup>6</sup>

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้น คือ การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง ครอบงำ บังคับ ให้ได้พัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดแจงควบคุม ระดมทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนาระบวนการเรียนรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนอย่างเชื่อมั่น เพื่อเป้าหมายแห่งการพึ่งตนเองได้ในที่สุด<sup>7</sup>

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม ก็คือ การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับร่วมกันทางจิตใจและอารมณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาและคิดริเริ่ม วางแผนการตัดสินใจในการเข้าควบคุมทรัพยากรและระเบียบให้กลุ่ม เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่บรรลุเพื่อประโยชน์ของชุมชน และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของขึ้น ซึ่งการเข้า

<sup>5</sup> ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชน,” วารสารพัฒนาชุมชน 2 (กุมภาพันธ์ 2531) : 24.

<sup>6</sup> ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526), หน้า 6.

<sup>7</sup> เสน่ห์ จามริก, “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย,” ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภการพิมพ์, 2527), หน้า 20.

มีส่วนร่วมมีหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในการประชุม ร่วมบริจาคเงิน ร่วมเป็นสมาชิก เป็นผู้นำ ร่วมแก้ไขปัญหา การได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้รับการบริการ หรือการให้บริการ

## 2.2 แนวคิดเศรษฐศาสตร์ชุมชน

เศรษฐศาสตร์ชุมชน เป็นเรื่องศึกษาเกี่ยวกับการผลิต การจำแนกแจกจ่าย การบริโภคฯ ใช้สอยทรัพย์สิน เพื่อมุ่งสู่ความมั่งคั่งสมบูรณ์ทางวัตถุ และตอบสนองความต้องการของมนุษย์โดยมีจุดมุ่งหมายเพียง การอยู่ดีกินดี มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดจนถึงทรัพย์สินเงินทอง อนึ่งปัจจัยเหล่านี้จะดีและมีความหมายก็ต่อเมื่อมีบุคคลผู้มีศีลธรรมนำไปใช้เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมให้ดีขึ้น เศรษฐศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือไปสู่คุณค่า หรือความสะดวกสบาย เพราะว่า คนมีเศรษฐกิจดี ย่อมสะดวกสบายในการทำความคิด เพราะฉะนั้น เศรษฐศาสตร์จึงต้องดำเนินควบคู่กันไปกับจริยศาสตร์ ยิ่งในปัจจุบันนี้นักเศรษฐศาสตร์เน้นให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ควรเป็นไปเพื่อสวัสดิภาพของสังคมไม่ใช่เพื่อความร่ำรวยส่วนบุคคล

เศรษฐกิจในชีวิตประจำวันของคนเรานั้น เป็นปัญหาที่จะต้องนำมาเกี่ยวข้องกับเรื่องของ การตัดสินใจในปัญหาที่ว่าผลผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตมากน้อยเท่าใด และผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้ใด การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นการตัดสินใจในปัญหาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน ปัญหาการผลิตอย่างไรนั้น เป็นปัญหาการเลือกวิธีการผลิตประเภทต่าง ๆ เช่น ในสังคมที่มีค่าจ้างแรงงานถูก มักจะมุ่งใช้แรงงานเป็นปัจจัยในการผลิตมาก แต่ในบางสังคมมีทุนมากและราคาถูก จะใช้ทุนเป็นปัจจัยการผลิตมาก ดังนั้น จึงจะต้องตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีใด จึงเหมาะสมที่สุดในสังคมนั้น ๆ<sup>8</sup>

### ปัญหาเศรษฐกิจบางเรื่องและผลกระทบต่อชุมชน

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรของประเทศส่วนใหญ่ 3 ใน 4 มีอาชีพทำการเกษตร ดังนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับภาวะการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ปัญหาทางเศรษฐกิจสำหรับคนเหล่านี้ จึงได้แก่ ปัญหาว่าฤดูกาลนี้จะปลูกอะไรดี ปลูกด้วยวิธีใด ปลูกมากน้อยแค่ไหน และปลูกให้ใครกิน ซึ่งเป็นปัญหาเกิดขึ้นเป็นประจำสำหรับเกษตรกร และเป็นปัญหาต้องหาคำตอบ ถ้าหากการปลูกพืชในบางปีไม่ได้ผลดี เนื่องจากดินฟ้า

<sup>8</sup> สติติ วงศ์สวรรค์, ปรัชญาเบื้องต้น INTRODUCTION TO PHILOSOPHY (มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จส์ โรงพิมพ์เซนต์จอร์จส์, 2539), หน้า 25.

อากาศไม่เอื้ออำนวย ก็จะทำให้รายได้ของเกษตรกรตกต่ำ มีเงินเก็บน้อยลงหรือไม่มีเลย ต้องกู้หนี้ยืมสินมาใช้จ่าย และถ้าต้องการขยายการผลิตก็ขยายการผลิตด้วยดอกเบี้ยที่สูง ไม่สามารถขยายการผลิตโดยวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพด้านผลิตผลต่อไร่ได้ เกษตรกรในสังคมไทยส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่ในภาวะที่ยากจน ผลิตผลต่อไร่ไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้นั้น อาจเนื่องมาจากระบบการชลประทานยังไม่ดีพอ พันธุ์พืชชนิดดีมีอยู่น้อย ปุ๋ยยังใช้กันน้อยเพราะมีราคาแพงเกษตรกรจึงไม่สามารถจะซื้อหามาใช้ได้

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บ้านเมืองเจริญให้คนในชาติอยู่ดีกินดี แต่มีปัญหาหลายประการที่เป็นอุปสรรค ปัญหาอย่างหนึ่ง ได้แก่ ความจำกัดของปัจจัยต่าง ๆ เช่น เงินทุนที่นำมาใช้พัฒนาประเทศ แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ความสามารถในการบริหาร ปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัญหาระยะสั้นกับปัญหาระยะยาว ปัญหาระยะสั้นนั้นเป็นปัญหาเกิดขึ้นชั่วคราว ชั่วคราว บางปัญหาไม่ต้องแก้ไขอะไร ก็ผ่านพ้นไปได้ แต่บางกรณีถ้าหากไม่แก้ไขให้ถูกวิธี ก็อาจจะกลายเป็นปัญหาเรื้อรังได้ ตัวอย่างปัญหาระยะสั้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ชุมชนที่ว่าไม่ต้องแก้ไขอะไรปัญหาก็หมดไปเอง เช่น ปัญหาอ้อยล้นตลาดในปลายปี พ.ศ. 2525 ทำให้น้ำตาลล้นตลาดตามไปด้วย ซึ่งเป็นผลทำให้อ้อยและน้ำตาลมีราคาต่ำลงมาก จนกระทั่งเกิดความเดือดร้อนแก่เกษตรกร แต่ถ้าอ้อยได้รับการหีบจนจะหมด แต่โรงงานน้ำตาลยังต้องการผลิตน้ำตาลทรายขาวอยู่อีก ราคาอ้อยก็จะสูงขึ้นมาเอง ปัญหาระยะสั้นอย่างอื่น เช่น เรื่องข้าวโพดมีราคาแพงเพราะเกิดความแห้งแล้ง ข้าวโพดเสียหายมากมาย แต่ถ้าอีกปีหนึ่งเกิดฝนดีน้ำดี ผลผลิตข้าวโพดจะมีมาก ราคาข้าวโพดจะถูกกลง เป็นต้น<sup>9</sup>

ปัญหาเศรษฐศาสตร์ชุมชนระยะสั้น อาจกลายเป็นปัญหาระยะยาวได้ เช่น ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาสูง ถ้าหากราคาสินค้าพวกนี้สูงขึ้นเรื่อย ๆ ไปแล้ว คนกินคนใช้จะได้รับความกระทบกระเทือนกลายเป็นเงินเฟ้อ ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาระยะยาวได้

ตัวอย่างหนึ่งของปัญหาระยะยาวก็คือ การว่างงาน ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาเรื้อรังเร่งด่วนที่จะต้องรีบแก้ไข การว่างงานมีอยู่หลายลักษณะ เช่น การว่างงานแอบแฝง ที่เกิดจากการใช้แรงงานมากเกินไป รวมทั้งนักศึกษาที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย วิทยาลัยต่าง ๆ ในแต่ละปี ซึ่งจะทำให้จำนวนบัณฑิตและนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแล้วว่างงานซึ่งมีอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก และมีเพิ่มสูงขึ้นไปอีก

<sup>9</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

เพื่อให้ได้แก้ปัญหาการว่างงานดังกล่าวในชุมชน นโยบายของรัฐบาลได้เริ่มโครงการสร้างงานในชนบท (กศช.) ให้ประชาชนได้มีอาชีพทำในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งมีเป้าหมายที่จะช่วยให้คนในชุมชนได้มีรายได้จากการทำงานในท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อลดจำนวนคนอพยพเข้ามาสู่เมืองหลวง ลดปัญหาการย้ายแรงงานเข้าเมือง ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังจะส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ในด้านอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย

เศรษฐศาสตร์ชุมชน ของไทยนั้น เกิดจากปัญหาขั้นพื้นฐานว่าจะปลูกอะไร ปลูกอย่างไร ปลูกมากน้อยเท่าใด และปลูกเพื่อใคร การผลิตจะผลิตอะไรนั้นต้องพิจารณาจากทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ แต่มีปัญหาว่าปัจจัยการผลิตเหล่านี้มีอยู่จำกัด ไม่เพียงพอกับผู้ใช้ ปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปแก้ไขจัดการ และช่วยเหลือ เพราะลำพังเพียงชาวบ้านและชุมชนคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นองค์ภาพทั้งหมดได้อย่างแน่นอน

### 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนและชุมชนพึ่งตนเอง และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance) คือ การพัฒนาชนบทที่สำคัญ ที่มุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้ประชาชนในชนบทพึ่งตนเองได้ กิจกรรมและโครงการตามพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น<sup>10</sup>

ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นการที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นนั้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลาย มีหลักการ ดังนี้<sup>11</sup>

1. ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงพอใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

<sup>10</sup> สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, เศรษฐกิจพอเพียง (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2549), หน้า 1.

<sup>11</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

“...คำริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบใจก็ไม่เป็นไร....”

2. ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาหนทางที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มี การบังคับการแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริง ๆ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า

“...คนทุกคน ไม่ว่าชาวกรุงหรือชาวชนบท ไม่ว่ามีการศึกษามากหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้น ยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย....”

3. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้นจักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501 กับประชาชนชาวไทยทั้งหลายว่า

“...ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริตความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น....”

4. หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่างบเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ เห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัสศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า

“...เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะ去做อะไรอย่างที่เราเรียกว่า “ทดลอง ” ก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขากันอย่างไรเขาทำอะไรกัน....”



ได้พระราชทานพระราชธิบายเพิ่มเติมอีกว่า

“...ฉะนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ถ้าทำอะไรล้มเหลวต้องไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องโทษ แต่เป็นสิ่งที่แสดงว่าทำอย่างนั้นไม่เกิดผล....”

5. ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตาม โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลงใดที่ดำเนินการโดยฉับพลันอาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคยและการดำรงชีพในวิถีประชาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงจะพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง....”

6. พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่งคือ การสร้างความแข็งแรงให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่งและเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่า “การระเบิดจากข้างใน” ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับ....”

วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะว่าควรจะต้องค่อย ๆ กระทำตามลำดับขั้นตอนต่อไป ไม่ควรกระทำด้วยความเร่งรีบซึ่งอาจเกิดความเสียหายได้ดังที่ได้รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งใหม่ๆ นั้นไม่มีสิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...”

พร้อมกันนี้ในเรื่องเดียวกัน ทรงมีรับสั่งกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า

“...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้วก็ตั้งตนพัฒนางานต่อไป ให้เป็นการทำไป พัฒนาไปและปรับปรุงไป...”

7. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญคือ “ความรู้” ด้านต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี “ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ” ในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการพัฒนาว่า

“...การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่าง ๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการทุ่มเทแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นอันเป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหากินเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรมและการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่น อาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดก็จะพลาดเป้าหมายไปห่างไกล และกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงานคือ ควรพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่สภาวะของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...”

8. ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง

ในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนี้มีหลายแนวทาง เช่น

ก. การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันในรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่ต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จนเห็นได้ว่ากลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการนั้นพัฒนาขึ้นมาจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็ก ๆ เช่น สหกรณ์หุบกระพงเกิดจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำสวนผักในย่านนั้น เป็นต้น

ข. การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาที่เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอบอ้อมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน ดังพระราชดำริที่ว่า

“...ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซื่อตรงเห็นอกเห็นใจกันถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตามุ่งสิ่งมุ่งเจริญต่อกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ...”

ค. การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนจะต้องพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่น ๆ การขยายการผลิตเพื่อการค้าใด ๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่กรมการ กปร. และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความตอนหนึ่งว่า

“...ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูก ชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้มีรายได้อีก แล้วก็เมื่อมีรายได้อีกก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัว อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มียรายได้อีกก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก...”

### เศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัส เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540 ซึ่งได้มีการงานรับนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน แต่คนส่วนมากมักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้จริงผู้ประกอบการอื่น เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และพนักงานบริษัทต่าง ๆ สามารถนำแนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้<sup>12</sup>

ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี 2549 ทรงได้มีมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมว่า<sup>13</sup> “... ความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่เท่านั้นจะพอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ...” จากนั้น ได้ทรงขยายความ คำว่า “พอเพียง” เพิ่มเติมต่อไปว่า หมายถึง “พอมีพอกิน... พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินพอใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี... ประเทศไทยสมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้อิสระ ไม่มีพอมีพอกิน จึงจะต้องเป็นนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ...” ทรงเปรียบเทียบคำว่า พอเพียง กับคำว่า Self-Sufficiency ว่า “...Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ... เป็นไปตามที่เขาเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง... แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้ อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของ

<sup>12</sup> มูลนิธิชัยพัฒนา, “เศรษฐกิจพอเพียง,” เว็บไซต์มูลนิธิชัยพัฒนา (2549), แหล่งที่มา : <http://www.chaipat.or.th>, ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>13</sup> เรื่องเดียวกัน.



หรรษาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง ...ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล ...”

**เศรษฐกิจพอเพียง** มิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งที่อยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อของงาน โดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกินตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ เมื่อภาวะของเงินผันผวนประชาชนก็จะต้องไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัว สำหรับเกษตรกรนั้นก็ทำไร่นา ปลูกพืชแบบผสมผสานในที่แห้งแล้งตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ได้สำเร็จ หากไม่มีความพอประมาณในใจตน นึกแต่จะซื้อรถปิคอัพคันใหม่ หรือเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อยู่ร่ำไป ก็ย่อมไม่ถือว่าประพฤติดนอยู่ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ประชาชนดำเนินตามวิถีแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ สานติสุข โดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ และใจตนเป็นที่สำคัญ ซึ่งที่พระองค์ทรงรับสั่ง แท้ที่จริง คือ วิถีชีวิตไทยนั่นเอง วิถีชีวิตไทยที่ยึดเส้นทางสายกลางของความพอดี

#### กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มงานพัฒนาเมื่อ 50 ปีที่แล้ว และทรงยึดมั่นหลักการนี้มาโดยตลอด โดยเฉพาะด้านการเกษตรที่เน้นการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกเป็นเชิงพาณิชย์ คือ เมื่อปลูกข้าวก็นำไปขาย และก็นำเงินไปซื้อข้าวเมื่อเงินหมดก็จะไปกู้ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอดจนกระทั่ง ชาวนาไทยตกอยู่ในภาวะหนี้สิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาด้านนี้ จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎร นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” นับตั้งแต่อดีตกาล แม้กระทั่งโครงการแรก ๆ แถวจังหวัดเพชรบุรี ก็ทรงกำชับหน่วยราชการ มิให้นำเครื่องมือกลหนักเข้าไปทำงาน รับสั่งว่าหากนำไปเร็วนัก ชาวบ้านจะละทิ้งจอบเสียม และในอนาคตจะช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งก็เป็นจริงในปัจจุบัน

จากนั้นได้ทรงคิดค้นวิธีการที่จะช่วยเหลือ ราษฎรด้านการเกษตร จึงได้ทรงคิด “ทฤษฎีใหม่” ขึ้น เมื่อปี 2535 ณ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการทำการเกษตรให้แก่ราษฎร ในการจัดการด้านที่ดินและ



แหล่งทำกินนี้ในลักษณะ 30 : 30 : 10 คือ ขุดสระและเลี้ยงปลา 30 ปลุกข้าว 30 ปลุกพืชไร่พืชสวน 30 และสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ปลุกพืชสวน และเลี้ยงสัตว์ใน 10 สุดท้าย<sup>14</sup>

ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมมาโดยตลอด เพื่อให้เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีความแข็งแรงพอ ก่อนที่จะไปผลิตเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ โดยยึดหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น คือ<sup>15</sup>

ชั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและจัดการใช้ง่าย

ชั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม

ชั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์การพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล

สำหรับในภาคอุตสาหกรรม ก็สามารถนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาประยุกต์ใช้ได้ คือ เน้นการผลิตด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และไม่ควรทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกินไป เพราะหากทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเพื่อนำมาผลิตสินค้า เราต้องคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในประเทศก่อน จึงจะทำให้ประเทศไม่ต้องพึ่งพิงต่างชาติอย่างเช่นปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ประเทศมีความเข้มแข็ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็นผู้จุดประกายระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบ และชิ้นส่วนที่เรานำมาใช้ในการผลิตให้เป็นลักษณะพึ่งพา ซึ่งมีมาแล้วเกือบ 20 ปี แต่ทุกคนมองข้ามประเด็นนี้ไป ตลอดจนได้รับผลจากภายนอกประเทศทำให้ประชาชนหลงลืม และมีเมืออยู่กับการเป็นนักบริโภคนิยม รับเอาของต่างชาติเข้ามาอย่างไม่รู้ตัว และรวดเร็วจนทำให้เศรษฐกิจของไทยตกต่ำ

สำหรับรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับด้วยกัน<sup>16</sup> คือ 1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป 2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร

1. เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลตามกระแสวัตถุ

<sup>14</sup> สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “เศรษฐกิจพอเพียง,” เว็บไซต์กรมส่งเสริมการเกษตร (2549), แหล่งที่มา : <http://www.doae.go.th>. ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>15</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>16</sup> เรื่องเดียวกัน.

นิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพเดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำ และกิจกรรมการเกษตร ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกรเองด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิตความพอเพียง มาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิต จะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้ ใช้แรงงานในครอบครัวทำงานอย่างเต็มที่ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ และประมง ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

#### การนำแนวพระราชดำริสู่การปฏิบัติ

หลักการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริมี 5 ประการ คือ <sup>17</sup>

1. ยึดหลักการประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
2. ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป

สุเมธ ตันติเวชกุล <sup>18</sup> กล่าวถึง การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะต้องยึดหลักการสำคัญที่อาจจะแยกได้สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

<sup>17</sup> สุเมธ ตันติเวชกุล, “เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ,” *สยามรัฐ* (5-11 ธันวาคม 2542) : 15.

<sup>18</sup> กระทรวงมหาดไทย, *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์* (กรุงเทพมหานคร : บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด, 2541), ไม่ปรากฏหน้าที่พิมพ์.

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติ โดยรวม
2. ด้านสังคม แต่ละสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นการสร้างเครือข่ายชุมชน
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า
4. ด้านเทคโนโลยี (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีเข้ามาใหม่ ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี แยกแยะยาก แต่ก็ต้องมีพอควรเพื่อการดำรงชีวิตในพื้นที่ การพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับภูมิสังคม
5. ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่คนพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้แต่ไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย กล่าวคือ ต้องปรับทิศทางในเบื้องต้นมุ่งลดรายจ่ายก่อน ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม และละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

สรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ คือ ประหยัด พึ่งพาตนเอง ประกอบอาชีพสุจริต หลีกเลี่ยงการแข่งขันทางการค้าอย่างรุนแรง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแสวงหาความรู้เพื่อให้มีรายได้พอเพียง และเลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสังคม

ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของพระราชดำริดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณา กลั่นกรองพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ สรุปออกมาเป็นคำนิยามความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคม มีความเข้าใจในหลักปรัชญา และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความเข้มแข็ง และประเทศชาติมั่นคงในที่สุด โดยหลักแนวคิดการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ และมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้<sup>19</sup>

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และ

<sup>19</sup> เรื่องเดียวกัน.

เป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สำหรับรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อพิจารณาจากแนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการพัฒนามาโดยลำดับนั้น อาจสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงมี 2 รูปแบบ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่โลกมากและไม่เบียดเบียนคนอื่น

2. เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง การดำรงชีวิตไม่สามารถดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงแบบใดแบบหนึ่งได้เพียงแบบเดียว ต้องดำเนินไปในลักษณะที่เกื้อกูลกันอย่างสมดุล กล่าวคือ คนในสังคมไม่สามารถดำเนินชีวิตที่เน้นการพึ่งตนเองได้เพียงอย่างเดียว ต้องนำหลักการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่มุ่งเน้นเสริมหลักแห่งการแบ่งปันกัน และร่วมมือกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีไมตรีต่อกันด้วย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงอยู่และปฏิบัติตนให้สมดุล ไม่มากไปไม่น้อยไป และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ซึ่งมีเงื่อนไขเบื้องต้นก่อนนำเอาปรัชญาไปใช้ คือ ต้องมีการเสริมสร้างพื้นฐานของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรู้ที่เหมาะสม ซึ่งหัวใจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลาง และความมีเหตุผล มีหลักวิชาที่เกื้อหนุนความมีเหตุผล คือ ต้องอาศัยความรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

### ผลักดันรูปธรรมผ่าน “ทฤษฎีใหม่”

จากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนาฉบับเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 ได้กล่าวถึง การดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงผ่านทฤษฎีใหม่ทั้ง 3 ขั้นตอน รวมทั้งความเกี่ยวพันกันระหว่างทฤษฎีแต่ละขั้น ต่อมาบริษัทบางจากปิโตรเลียมได้นำมาย่อความและพิมพ์แจก<sup>20</sup> ดังนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 : ผลิตอาหารบริโภคเอง เหลือขาย ทำให้มีกินอิ่ม ไม่ติดหนี้ มีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 : รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ทำธุรกิจปั้มน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร ตั้งศูนย์การแพทย์แผนไทย จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 : เชื่อมโยงกับบริษัททำธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งการส่งออก

ทฤษฎีใหม่ทั้งสามขั้นตอนมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันสามารถพิจารณาได้จากหลักสำคัญที่พระองค์ท่านทรงระบุในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 คือ “ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวได้” สามารถสรุปได้ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 นำไปสู่ตัวเองหรือครอบครัวพอเพียง

ในทฤษฎีขั้นที่สอง พระองค์ทรงระบุว่าให้รวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการ 6 ด้าน (การผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา) แสดงถึงกรอบคิดระดับการจัดการ

<sup>20</sup> ม้ามังกร, “ผลักดันรูปธรรมผ่าน ‘ทฤษฎีใหม่’ ,” เว็บไซต์ไทยทอพิก (2549), แหล่งที่มา : <http://www.thaitopic.com>. ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.



กลุ่มหรือชุมชน ให้เกิดการช่วยเหลือกันจนสามารถจัดการคุณภาพชีวิตของกลุ่มหรือชุมชน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มหรือชุมชนได้อย่างพอเพียง

ในทฤษฎีขั้นที่สาม พระองค์ท่านได้กล่าวถึง “ความร่วมมือ” จากภายนอกกลุ่มหรือชุมชน ทั้งจากภาครัฐ ภาคการเงิน ภาคราชการ ในลักษณะที่ได้ประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย โดยความร่วมมือดังกล่าวนั้นจะต้องสอดคล้องกลมกลืนกับ วัตถุประสงค์ 6 ด้านของการรวมกลุ่มกันตามทฤษฎีขั้นที่สอง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนนี้ สามารถนำทฤษฎีใหม่และแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงเข้าสู่กลไกการผลิตและการตลาดในปัจจุบัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมระดับสากล หรือระดับภาพรวมในประเทศ

จะเห็นได้ว่าทั้งสามขั้นตอนนี้ เป็นรูปธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับนามธรรมแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน คือ ครอบครัพอพเพียง (ขั้นที่ 1) ชุมชนพอเพียง (ขั้นที่ 2) และเศรษฐกิจของชาติพอเพียง (ขั้นที่ 3)

อย่างไรก็ตามหากดูหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “ความพอประมาณและความมีเหตุผล” จะเห็นได้ว่ามีความตรงกันข้ามกับกระแสโลกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังก้าวสู่การแข่งขันเสรี เป็นตลาดโลกตลาดเดียว ซึ่งไทยเราก็คืออยู่ในกระแสเหล่านี้ด้วย โดยรัฐมีบทบาทนำในเรื่องดังกล่าว ทั้งเรื่องการปรับแก้กฎหมาย และนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เน้นการ “แข่งขัน” “เติบโตอย่างเสรี” ไม่ใช่ “พอเพียง”

ในตลาดเดียวกัน การมีสองนโยบายย่อมก่อให้เกิดความไม่กลมกลืนกันอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตและการตลาดที่ไม่เน้นแข่งขัน เหลือจึงขายแบบเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อต้องเชื่อมต่อเข้ากับเศรษฐกิจการตลาดแบบแข่งขันเสรี จะสามารถทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่กระแสการแข่งขันในตลาดเสรีได้หรือไม่ ในเมื่อในทฤษฎีขั้นที่สามที่ต้องอาศัยการติดต่อเชื่อมโยงเพื่อ “ร่วมมือ” กับองค์การภายนอก ความร่วมมือดังกล่าว จะทำให้ชุมชนหรือกลุ่มไม่เพียงแต่มีความรู้ด้านการผลิตเท่านั้น แต่จะต้องมีความรู้ด้านการตลาดอีกด้วย นั่นคือ โอกาสทางการตลาดที่ชุมชนมองเห็น ย่อมเป็นโอกาสของชุมชนที่จะก้าวเข้าสู่การแข่งขันในตลาดเสรี และออกจากความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

สิ่งที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขาดไปก็คือ คุณค่า หรือผลที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นแนวโน้มของการพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงยังไม่สามารถออกไปจากแนวคิดเกี่ยวกับ การผลิต การตลาด และกำไรได้แม้ว่าเป้าหมายค่อนข้างแน่ชัดว่า คือ การ “อุ้มชูตัวเองได้ ให้เพียงพอต่อตัวเอง” เมื่อชาวบ้านพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงไปได้ระยะหนึ่ง การนึกถึงคุณค่าทางเศรษฐกิจของตนจะพุ่งไปที่คุณค่าที่มองเห็นได้ชัด นั่นคือ “กำไร” ... กำไรมาก ๆ ก็คือ ตัว

วัดศักยภาพในการอุ้มชูตัวเองได้ และนำชุมชนออกจากเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่เศรษฐกิจเสรีไปในที่สุด<sup>21</sup>

แต่ไม่ว่าอนาคตจะเป็นเช่นใดก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่ทรงคุณค่า และทำให้ประเทศไทยมองเห็นโอกาสของการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ สามารถยืนอยู่ได้บนพื้นฐานของตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง ในท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้

## 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

ปรัชญาและแนวคิดในการพัฒนาชาติให้รอดพ้นจากวิกฤตและก้าวเดินต่อไปในกระแสของ โลกได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงแล้ว ปรัชญาการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเรื่อง “ทฤษฎีใหม่” ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ย่อมเป็นทางเลือกแห่งการพัฒนาที่เหมาะสมยิ่งทางเลือกหนึ่งสำหรับ สังคมไทย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและขจัดความขัดแย้งของ ทุกหน่วยในสังคม ดังนั้น จึงเป็นกระบวนการที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด<sup>22</sup>

ภายใต้วิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงที่ประเทศไทยประสบอยู่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคล กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ต้องตกงานและต้องเดินทางกลับถิ่นฐาน เดิม นั้น ถ้าระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่นสามารถรองรับการกลับคืนถิ่นฐานเดิมของแรงงานที่ตกงานได้ นอกจากจะเป็นการช่วยรักษาอำนาจซื้อในตลาดและบรรเทาปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นแล้ว โอกาสที่ สังคมไทยจะพลาดไปจากการแตกสลายของครอบครัวชนบทก็จะสามารถกลับคืนมาได้อีกครั้ง

ปรัชญาการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีฐานคิดที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคนใน ชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนา คนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็น ในการดำรงชีวิต แล้วพัฒนาองค์ความรู้ซึ่งมีอยู่แล้วในชุมชนเพื่อสร้างภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขาต่อไป ซึ่งการพัฒนาชุมชนอันเป็นปัจจัยแวดล้อมสำคัญของ คน เป็นศูนย์รวมของคนที่มีวิถีชีวิตเดียวกัน และเป็นรากฐานสำคัญของสังคมนั้น จะเป็นกลไกใน

<sup>21</sup> สุเมธ งามกนก, “เศรษฐกิจพอเพียง,” เว็บไซต์สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์  
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (16 เมษายน 2550), แหล่งที่มา :  
<http://www.bps2.moe.go.th/bpsgs/articles.php>. ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>22</sup> สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, รัฐ – ชุมชน – ธุรกิจ มิติใหม่ทางความร่วมมือของสังคมไทย  
(กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. 2538), หน้า 256-259.

การสร้างประสิทธิภาพและสร้างผลสำเร็จแห่งการพัฒนาคนที่สูงกว่าและรวดเร็วกว่าการมุ่งพัฒนาที่ตัวคนแต่ละคน โดยที่การสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนด้วยการเกื้อหนุนให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถที่จะพึ่งพาตนเองและพึ่งพาอาศัยระหว่างกันได้ในชุมชนได้ จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ การพัฒนาตามกระแสชุมชนท้องถิ่นพัฒนานั้น ถือเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตดั้งเดิม เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้เรียนรู้และสั่งสมมาเป็นเวลานาน ก่อนที่จะถูกนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เข้ามากัดเซาะบ่อนทำลายลง

ปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาคนและชุมชนประสบความสำเร็จ คือ การเปิดโอกาสให้คนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตน ทั้งในระดับการกำหนดกรอบแนวคิดและขั้นลงมือปฏิบัติ เพื่อที่จะนำมาซึ่งการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ และตรงตามความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของคนในแต่ละชุมชน นโยบายการพัฒนาของภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนหลายโครงการที่ต้องล้มเหลวก็เนื่องมาจากขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน จึงกลายเป็นการยึดยึดการพัฒนา

จากทฤษฎีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีใหม่ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งนั้น เป็นการเน้นการพัฒนาตนเองให้กินอยู่อย่างพอเพียง ในขั้นที่สอง จึงเริ่มมีการแลกเปลี่ยนและเกื้อกูลกัน มีความเป็นชุมชนและองค์กรชุมชนเกิดขึ้น ส่วนในขั้นที่สาม ก็เริ่มมีความเชื่อมโยงและร่วมมือกับโลกภายนอก มีการทำธุรกิจชุมชนขึ้น ทั้งนี้ แนวพระราชดำริจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทัศนคติและวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคม โดยมุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือกันของคนในสังคมในชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่และสวัสดิการสังคมร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและเตรียมความพร้อมของชุมชนและสังคม ที่จะก้าวเข้าสู่การแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากภาครัฐ การพัฒนา มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจเอกชนในงานพัฒนาเสมอ เนื่องจากงานพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลากหลาย เช่น เงินทุน การบริหารจัดการ เครื่องมือ เทคโนโลยี และความร่วมมือร่วมใจ ซึ่งหากขาดปัจจัยใดแล้ว การพัฒนาก็อาจล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จอย่างยากลำบาก ในขณะที่แต่ละภาคส่วนของสังคมนั้นต่างมีข้อเด่นข้อด้อยและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากสามารถประสานความร่วมมือระหว่างกัน โดยใช้จุดเด่นที่แต่ละฝ่ายแต่ละส่วนนั้นมีอยู่เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาได้แล้ว ก็จะทำให้งานพัฒนานั้นประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง สะดวก และขึ้นอยู่กับความกลมเกลียวและเกื้อกูลกันของคนในชาติ

ในปัจจุบัน ความร่วมมือขององค์กรธุรกิจในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมภายใต้แนวทฤษฎีใหม่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและมีตัวอย่างของการประสบความสำเร็จอยู่มาก ที่ได้สร้างและให้ความร่วมมือช่วยเหลือด้านเงินทุน การจัดการ และการตลาดให้แก่ชุมชนหรือองค์กรพัฒนาชุมชนที่อยู่ในชุมชน สิ่งเหล่านี้คือมิติใหม่ทางความคิดของนักธุรกิจในการที่จะสร้างรายได้ สร้างโอกาสกระจายความรู้และความสำเร็จให้แก่คนในชุมชนชนบท ให้เขาเหล่านั้นสามารถพัฒนาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ ซึ่งบทบาทของภาคธุรกิจในการสนับสนุนงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสามารถกระทำได้หลายรูปแบบด้วยกัน

การจัดหาวัตถุดิบ ตลอดจนการฝึกอบรมให้แก่คนในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง โดยสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ภาคเอกชนมีศักยภาพที่จะทำได้ แต่เป็นสิ่งที่หน่วยราชการ องค์กรชุมชน และ องค์กรพัฒนาเอกชนอาจจะยังขาดอยู่

การพัฒนาความเข้มแข็งแก่ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองตามปรัชญาทฤษฎีใหม่ในแต่ละขั้นตอนนั้น มิได้ปฏิเสธจุดเชื่อมโยงกับโลกภายนอก หากแต่เป็นการเสนอรูปแบบการผสมผสานที่จะทำให้เราสามารถมีภูมิคุ้มกันต่อภัยทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เป็นการผสมผสานระหว่างทุนและปัจจัยภายนอกกับสิ่งที่เรามีอยู่แล้วคือองค์ความรู้มาใช้ให้เต็มที่ เพื่อเราจะได้ยืนอยู่บนขาของเราเองได้ ขอเพียงแต่ทุกฝ่ายได้ทำความเข้าใจต่อทฤษฎีใหม่และนำไปปรับใช้อย่างถูกต้องทิศทาง และช่วยกันคิดรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทั้งสามฝ่ายจะร่วมมือกันได้ ก็จะสมารถนำพาประเทศไทยให้รอดพ้นจากวิกฤตทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และวิกฤตทางปัญญาได้ในที่สุด

## 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์

ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นจะมีกลุ่ม สมาคม และองค์กรต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเกิดขึ้นมาหรือมีวิธิดำเนินการที่เป็นไปโดยเสรีและด้วยความสมัครใจไม่ได้ถูกบีบบังคับหรือถือกำเนิดขึ้นมาอยู่ได้ด้วย การอุปถัมภ์ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมจากรัฐบาล มีการจัดระเบียบ การบริหารงานของกลุ่ม เช่น มีการจัดองค์กรภายในระบบตำแหน่งหน้าที่ มีการประชุมปรึกษาหารือ เปิดรับสมาชิกอย่างเปิดเผย กลุ่มที่มีอยู่หลากหลายและยึดมั่นในวิธีการ เข้าเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ มีองค์กรต่าง ๆ นับจำนวนไม่ถ้วน บางองค์กรดำรงอยู่ได้นานนับร้อยปี แต่บางองค์กรก็มีขึ้นชั่วคราว เพียง

ชั่วระยะเวลาที่บรรลุเป้าหมายหรือหมดประเด็นที่มีผู้สนใจอยู่เท่านั้น<sup>23</sup> ดังนั้น จุดประสงค์ของกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ จึงแตกต่างกันไปตามสภาพของอาชีพ และความสนใจ

ในทางทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์คือ การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่มีกิจกรรมและจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยที่แต่ละคนต้องการใช้กลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์เฉพาะตน (self interest) กลุ่มจึงเกิดขึ้นมาเพื่อเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งเสมอ ดังที่ อาร์เทอร์ เอฟ เบนท์ลีย์ (Arthur F. Bentley) กล่าวว่า “ไม่มีกลุ่มใดจะปราศจากผลประโยชน์”<sup>24</sup>

### 2.5.1 นิยามและความหมาย

ในทางสังคมศาสตร์ ถือกันว่ากลุ่มหมายถึงองค์การที่มนุษย์มารวมตัวกัน โดยมีความสัมพันธ์ร่วมกัน เพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานของแต่ละบุคคล ดังนั้น กลุ่มจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะให้ได้มาซึ่งความต้องการพื้นฐานของปัจเจกชน<sup>25</sup>

กลุ่มคือ มวลชนที่มนุษย์มารวมกัน เพราะมีกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน และปัจเจกชนแต่ละคนจะใช้กลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มทุกกลุ่มจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กลุ่มกับผลประโยชน์จึงเป็นของคู่กัน<sup>26</sup>

กลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นตามความสลับซับซ้อนของสังคม (social complexity) โดยเฉพาะการขยายตัวของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้นจะทำให้กลุ่มผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ เพิ่มจำนวนและมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้น<sup>27</sup>

กลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มของผู้ร่วมทัศนคติที่ทำการเรียกร้องข้อเสนอของตนผ่านสถาบันใด ๆ ของรัฐบาลก็ตาม กลุ่มดังกล่าวจะกลายสภาพเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

<sup>23</sup> Robert A. Dahl, *Pluralist Democracy in the United State* (Chicago : Rand Mc. Nally, 1967), อ้างถึงใน บรรพต วีระสัย และสุขุม นวลสกุล, *รัฐศาสตร์ทั่วไป* (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2515), หน้า 341-360.

<sup>24</sup> Arthur F. Bentley, *The Process of Government : A Study of Social Pressure* (Illinois, The Principia Press of Illinois, 1949), p. 211.

<sup>25</sup> Dorwin Cart-Wright and Alwin Zender, (eds), *Group Dynamics* (Illinois : Row, Peterson Company, 1953), p. 20.

<sup>26</sup> Arthur F. Bentley, *Ibid*, pp.200-222.

<sup>27</sup> David B. Truman, *The Governmental Process* (New York : Alfred A. Knopf, 1971), p.



(political interest group) เมื่อใดที่กลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทหรือกิจการในระดับการเมือง กลุ่มนี้ จะถูกเรียกว่า “กลุ่มอิทธิพล” (pressure group)<sup>28</sup>

นอกจากนี้การแข่งขันและขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ยังทำให้บุคคลในทุกสาขาอาชีพ เช่น นักธุรกิจ เกษตรกร หรือผู้ใช้แรงงาน มีการรวมกลุ่มกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มเหล่านี้มักเรียกกันว่า “กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” เพราะมีเป้าหมายสำคัญคือ การรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเข้าร่วมกลุ่มผลประโยชน์ยังเกิดจากแรงจูงใจที่ Mancur Olson เรียกว่า ผลประโยชน์เฉพาะ (selective benefits) คือ การได้รับบริการหรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ จากการดำเนินการของกลุ่มผลประโยชน์ ทั้งนี้การจะแบ่งให้สมาชิกอย่างคุ้มค่าหรือไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดเล็กสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ จะได้รับผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มมากกว่าชาวไร่ชาวนา ซึ่งมีจำนวนมากมายและกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ แนวความคิดเรื่องแรงจูงใจในการรวมกลุ่มตามทัศนะของ Olson เป็นตัวแบบเชิงเหตุผล (Rational Model) ที่อธิบายว่า บุคคลจะคำนึงถึงจุดที่ได้รับผลประโยชน์คุ้มค่าที่สุด (optimal provision of interest) เมื่อเทียบกับต้นทุนที่เสียไปจึงตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่ม<sup>29</sup>

### 2.5.2 ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์

กาเบรียล เอ อัลมอนด์ (Gabriel A. Almond) และ จี บิงแฮม เพาเวล จูเนียร์ (G. Bingham Powell, Jr.) ได้แบ่งกลุ่มผลประโยชน์เป็น 4 ประเภท<sup>30</sup> ทั้งนี้ ปัจเจกบุคคลก็อาจเป็นผู้แสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของตนเองแต่เพียงลำพังก็ได้ (self representation) ที่กล่าวอย่างนี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า “กลุ่มผลประโยชน์” ตามนิยามนี้ อาจมีลักษณะจัดตั้ง (organized) หรือไม่จัดตั้ง (non organized) ก็ได้ กลุ่มผลประโยชน์ 2 ประเภทแรกจะเป็นประเภทที่มีการจัดตั้งในระดับต่ำ ส่วน 2 ประเภทหลังมีการจัดตั้งในระดับสูง

<sup>28</sup> Graham Wootton, Interest Group (Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1978), p. 1-2.

<sup>29</sup> Mancur Olson, The Logic of Collective Action : Public Goods and the Theory of Groups (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1965), p. 133.

<sup>30</sup> Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics : Developmental Approach, 4<sup>th</sup> Printing, (Boston : Little Brown, 1966), pp. 74-79.

## (1) กลุ่มผลประโยชน์ชั่วคราว (anomic interest groups)

เป็นกลุ่มที่รวมกันขึ้นโดยปราศจากเป้าหมายระยะยาว มีพฤติกรรมที่คาดหมายทิศทางได้ยาก ขาดความต่อเนื่อง มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มชั่วคราว บางครั้งอาจจะมีการจัดระเบียบในกลุ่มบ้าง แต่ไม่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรแต่อย่างใด กลุ่มประเภทนี้มีได้เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างแท้จริง การจะคาดหมายหรือควบคุมพฤติกรรมจากการรวมกลุ่มให้เป็นประโยชน์ทำได้ยาก ตัวอย่างของกลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มฝูงชน (mob) ในเหตุการณ์วุ่นวายทั่วไป

## (2) กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่เป็นสมาคมหรือไม่มีการจัดตั้ง (non associational interest groups)

คล้ายกับ anomic groups แต่มีการจัดองค์การดีกว่า มีกิจกรรมเป็นครั้งคราว พบมากในสังคมที่ล่าหลัง อาศัยความผูกพันในเผ่าพันธุ์ ตระกูล เป็นที่ยึดเหนี่ยว โดยมีหัวหน้าเป็นผู้บงการ เช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเชื้อชาติ เป็นต้น ขาดการจัดตั้งองค์การและขาดความชำนาญงานเฉพาะอย่างหรือจะมีก็น้อยมาก กลุ่มประเภทนี้แม้ในสังคมอุตสาหกรรมก็ยังไม่ปรากฏ แต่ถูกจำกัดอิทธิพลจากกลุ่มที่มีการจัดการองค์การที่ดีกว่าจนอ่อนกำลังไป หรือเมื่อกำลังมากขึ้น ด้วยผลประโยชน์ที่ต่อเนื่องกัน ในไม่ช้าก็จะพัฒนาการจัดองค์การ โครงสร้างจนเป็นกลุ่มประเภท 3 และ 4 ต่อไป

## (3) กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบัน (institutional interest groups)

คือกลุ่มที่เป็นผลจากการวิวัฒนาการของกลุ่มในสองประเภทแรก เพราะมีการจัดระเบียบและวางเกณฑ์ต่าง ๆ จนกลายเป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ (formal organizations) มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองหรือสังคมมากกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไม่ว่ากลุ่มในลักษณะนี้จะมียุทธศาสตร์เล็กหรือใหญ่ ผลประโยชน์นั้นอาจเป็นเรื่องส่วนตัวหรือของกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมมากกว่าที่จะเป็นประโยชน์ของส่วนรวม มีความแข็งแกร่งในสังคมพอสมควร เพราะมีการจัดระเบียบ เช่น กลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือน พรรคการเมืองอาจจัดตั้งขึ้นโดยมีรากฐานจากกลุ่มชนชั้นก็ได้

## (4) กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการหรือกลุ่มสมาคม (associational interest groups)

เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นการแน่นอน จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นปากเสียงแทนผลประโยชน์ของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ (specialized interest articulation function) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีกำลังมากกว่าสามกลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีกำลังการเงินเข้มแข็งที่สุด เพราะเป็นกลุ่มที่มีรากฐานมีอาชีพหรือวิชาชีพ กลุ่มนี้มีคณะกรรมการหรือผู้ดำเนินการอยู่

ตลอดเวลา มีเป้าหมายและจุดประสงค์ที่แน่นอนชัดเจน กลุ่มประเภทนี้ได้แก่ สหภาพแรงงาน สมาคมผู้ประกอบการ กลุ่มเกษตรกร สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น

มีนักวิชาการไทย โดยสมพงษ์ ชุมาก แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 2 ประเภท คือ<sup>31</sup>

1) กลุ่มมวลชน เป็นกลุ่มที่พยายามรวบรวมสมาชิกจากทั่วไป การเริ่มต้นได้รับการพัฒนาในสหพันธ์กรรมกรพร้อม ๆ กับพรรคสังคมนิยม ฉะนั้น การพัฒนาของชนชั้นกรรมกรมาจากกลุ่มชนจำนวนมาก เป็นพรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มอิทธิพลต่อมา เช่น องค์กรชาวไร่ ชาวนา และองค์กรของชนชั้นกลางอื่น ๆ ได้เลียนแบบ ต่อจากนั้นก็มีการเฉพาะต่าง ๆ เช่น กลุ่มคนหนุ่ม กลุ่มสตรี กลุ่มนักศึกษา กลุ่มทหารผ่านศึก เป็นต้น ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะพัฒนาองค์กรมวลชนทุกประเภทสังคม เช่นเดียวกับพรรคการเมือง แต่มีจุดประสงค์เฉพาะ เช่นเดียวกับการลดอาวุธ และการต่อต้านทดลองระเบิดนิวเคลียร์ (ขบวนการเพื่อสันติ) การต่อต้านลัทธิชาตินิยม เป็นต้น กลุ่มดังกล่าวนี้เป็นการรวบรวมบุคคลที่ไม่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่เป็นพวกที่รู้สึกว่าคุณเองก็มีส่วนรับผิดชอบต่อปัญหาทางการเมืองบางอย่างเหมือนกัน

สำหรับประเทศคอมมิวนิสต์ในเอเชีย เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และเวียดนาม จะมีกลุ่มผลประโยชน์พร้อมไปกับระบบพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมพลเมืองให้เข้ามาเป็นพรรคการเมืองอย่างเต็มที่ โดยที่ประชาชนแต่ละคนจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรที่มีสายบังคับบัญชาเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ เช่น สหพันธ์องค์กรการป้องกันผลประโยชน์ในย่านต่าง ๆ ขององค์กรคนหนุ่ม สมาคมสตรี เป็นต้น สายการบังคับบัญชาที่ขนานกันในพรรคและในสหพันธ์สามารถทำให้พรรคควบคุม และอบรมสมาชิกของตนได้ง่ายและกว้างขวาง

2) กลุ่มผู้ดี กลุ่มผลประโยชน์แบบนี้ได้ต้องการสมาชิกมาก ๆ แต่ต้องการคุณภาพของสมาชิกมากกว่า หมายความว่า กลุ่มแบบนี้เลือกสมาชิกจากผู้มีชื่อเสียงหรือผู้มั่งคั่ง กลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าว เชื่อว่าการเลือกสมาชิกจากผู้มีชื่อเสียงหรือผู้มั่งคั่งจะทำให้งานของกลุ่มมีสมรรถภาพดีกว่าการเปิดรับสมาชิกจากประชาชนทั่วไป กลุ่มประเภทนี้พอจะยกตัวอย่างได้แก่ “สมาคมนักคิด” ต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 18 หรือสำนักความคิดทางการเมือง

และอีกท่านที่กล่าวถึงการแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ในทำนองว่ามี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผลประโยชน์อาจเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic interest group) เช่น สมาคมพ่อค้า

<sup>31</sup> สมพงษ์ ชุมาก, “กลุ่มอิทธิพลคืออะไร,” ใน รัฐศาสตร์นิเทศ (กรกฎาคม-กันยายน 2517)

สหภาพแรงงาน และอาจเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม (social interest group) เช่น สมาคมสตรีไทย สมาคมนักเรียนเก่า หรืออาจเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเชื้อชาติศาสนาก็ได้<sup>32</sup>

## 2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หนังสือพิมพ์มติชน<sup>33</sup> นำเสนอว่า ในด้านนโยบายและการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านนั้นมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย จุดเด่น เช่น ทำให้ครัวเรือน องค์กร เครือข่ายชุมชนมีอาชีพ ต่อยอดกิจกรรมอื่น ๆ เกิดการพัฒนาคน ก่อให้เกิดกำลังการผลิต กำลังซื้อ เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ มีการประสานงานร่วมกันของบุคคลในองค์กร และมีชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จุดด้อย เช่น คนที่กู้ไปไม่รู้คุณค่าของเงิน ไม่มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน โครงสร้างบริหารหลายชั้นตอนมาก งานซับซ้อน กลุ่มพื้นที่เป้าหมายมีสถานการณ์และวัฒนธรรมที่ต่างกััน

งานวิจัยเรื่อง “การนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา ตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคที่พบที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นเพราะเงินงบประมาณไม่เพียงพอและสมาชิกไม่ค่อยมีความเข้าใจในนโยบาย ประชาชนไม่ค่อยมีส่วนร่วม ค่าตอบแทนคณะกรรมการฯ ไม่เหมาะสม ภาพพจน์ของสมาชิกบางคนไม่ค่อยดี ระยะเวลาการคืนเงินกู้ไม่เหมาะสม งบประมาณต่อหมู่บ้านคิดเป็นสัดส่วนที่ไม่ยุติธรรม มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบจ่ายเงินบ่อย เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการไปติดต่อธนาคาร สถานที่อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ยังไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ คณะกรรมการบางคนไม่ค่อยเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตัวเอง สมาชิกบางรายกู้ยืมเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานที่ผ่านมา ในความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน

จากสภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการบริหารจัดการนั่นก็คือเป็นเรื่องของระบบหรือรูปแบบในการดำเนินงาน อุปสรรคปัญหาต่าง ๆ นั้นสามารถที่จะแก้ไขหรือพัฒนาปรับปรุงได้ โดยใช้รูปแบบในการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับแนวทางการดำเนินงาน เพราะการนำนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ไปปฏิบัติของรัฐนั้นสร้างและ

<sup>32</sup> กระทบ ทงธรรมชาติ, “การวิเคราะห์ระบบการเมือง,” วารสารกฎหมาย (1 มกราคม 2517) : 107-123.

<sup>33</sup> หนังสือพิมพ์มติชน (28 พ.ค. 45 ), บทความ.

ส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพ มีรายได้จากอาชีพ ซึ่งก็คือเรื่องของธุรกิจนั่นเอง...ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็คือ การศึกษาแนวทางรูปแบบที่เหมาะสมนั่นเองจึงจะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น<sup>34</sup>

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพกรณีศึกษาเปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” จากการศึกษาพบว่า อาชีพที่สร้างรายได้หลักก่อนการตั้งกองทุน คือ การทำนา หลังการก่อตั้งกองทุนสัดส่วนรายได้จากการทำนาลดลง สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีรายได้หลักจากหลายกลุ่มอาชีพ ในขณะเดียวกันสัดส่วนจากอาชีพค้าขายและรับจ้างของสมาชิกกองทุนชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น หลังการก่อตั้งกองทุนสมาชิกทั้งสองกองทุนมีหนี้สินลดลงและมีความเข้าใจในระบบกองทุนปานกลาง สมาชิกกองทุนชุมชนเมืองให้ความสำคัญกับการวางแผนพัฒนาอาชีพมากกว่า สมาชิกทั้งสองกองทุนส่วนใหญ่นำเงินไปพัฒนาอาชีพจากเงินกู้ยืมกองทุนมีความสำเร็จเป็นบางส่วน สมาชิกกองทุนชุมชนเมืองส่วนใหญ่ให้การยอมรับและไว้วางใจคณะกรรมการบริหารกองทุนมากที่สุด ขณะที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ให้การยอมรับและไว้วางใจในระดับปานกลาง สมาชิกทั้งสองกองทุนเห็นว่า การมีกองทุนทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ลดการกู้เงินนอกระบบ ประชาชนมีความรู้ในการพัฒนาอาชีพมากขึ้น จึงควรมีการศึกษาเชิงสำเร็จหรือเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยของความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพด้วยเงิน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปแก้ไขปัญหในการพัฒนาอาชีพของชุมชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง<sup>35</sup>

งานวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดราชบุรี” จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดราชบุรีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน ปรากฏว่าด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับที่สูง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมและด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านอายุ รายได้ อาชีพ ตำแหน่งในกองทุนและประเภทกองทุนมีผลทำให้ความคิดเห็นของคณะกรรมการและ

<sup>34</sup> เดชศักดิ์ โพธิ์ศรี, “การนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา ตำบลชวาว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546), บทคัดย่อ.

<sup>35</sup> ชูศักดิ์ กาศศักดิ์, “การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพกรณีศึกษาเปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546), บทคัดย่อ.



สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนแตกต่างกัน สำหรับปัญหาการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านพบว่า มีปัญหาในระดับมากทุกด้าน ที่สำคัญคือ คณะกรรมการขาดความยุติธรรมในการพิจารณาเงินกู้ สมาชิกกองทุนชำระเงินกู้ไม่ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ระเบียบกองทุนไม่เอื้อความสะดวกต่อการดำเนินงาน และการดำเนินงานของกองทุนขาดความร่วมมือจากทุกฝ่าย<sup>36</sup>

งานวิจัยเรื่อง “ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษากรณีบ้านเขาดิน หมู่ที่ 2 ตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในภาพรวม 4 ด้าน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในด้านการติดตามประเมินผลมีน้อยที่สุด รองลงมาด้านการบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างและหน้าที่และด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่าปัจจัยเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน และอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนฯ โดยผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับต้องติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และในการคัดเลือกคณะกรรมการ การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับกองทุนฯ การชำระคืนเงินกู้ การจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้นโยบายของรัฐบาลบรรลุวัตถุประสงค์ ประชาชนในหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดี<sup>37</sup>

งานวิจัยเรื่อง “ความสามารถในการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า

1. ความสามารถในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง คือ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาดต่อผลิตภัณฑ์ในโครงการของสมาชิกก่อนจะอนุมัติโครงการ

<sup>36</sup> วัชระ ธรรมปัญญาสกุล, “การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดราชบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2547), บทคัดย่อ.

<sup>37</sup> พรศักดิ์ อุบลสถิตย์, “ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษากรณีบ้านเขาดิน หมู่ที่ 2 ตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546), บทคัดย่อ.

ได้มีการแลกเปลี่ยนทางด้านทุน ภูมิปัญญา วิชาการ เทคโนโลยี การผลิตและการตลาด ทั้งในกองทุนและระหว่างกองทุนในเครือข่าย

2. ความสามารถในการวิเคราะห์ด้านการเงิน พบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ ได้วิเคราะห์ด้านการเงินของสมาชิกถึงความสามารถที่จะนำเงินไปลงทุนตามโครงการของสมาชิก สภาพคล่องทางการเงินของสมาชิก และการชำระเงินคืนให้แก่กองทุนได้ภายในระยะเวลา 1 ปี ตามระเบียบที่กองทุนกำหนดไว้เป็นอย่างดี

3. ความสามารถในการประเมินผลและติดตามผล พบว่าคณะกรรมการกองทุนฯ มีความรู้และประสบการณ์ในการประเมินผลและติดตามผลโครงการเป็นอย่างดี คณะกรรมการฯ บางท่านมีความรู้และประสบการณ์เดิมจากโครงการอื่น ๆ เช่น โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น จึงนำความรู้เหล่านี้มาปรับปรุงและพัฒนาความสามารถในการบริหารกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น<sup>38</sup>

งานวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบกระบวนการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระหว่างบ้านสนามชัยและบ้านโนนศิลาอ่อน ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี” จากการศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้านทั้งสองแห่งมีคุณลักษณะของทรัพยากรที่แตกต่างกัน แต่ได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 1 ล้านบาทเท่ากัน ส่วนใหญ่มีกระบวนการบริหารที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันมาก มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผลการดำเนินงานส่วนมากเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เช่น การคัดเลือกคณะกรรมการ การจัดตั้งกองทุน การพิจารณาให้กู้เงิน การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ และการพิจารณาให้การช่วยเหลือสมาชิก ตลอดจนการติดตามชำระหนี้เงินกู้และการจัดทำบัญชีรับ – จ่าย มีสมาชิกส่วนน้อยที่ใช้เงินผิดวัตถุประสงค์และบางคนยังใช้ความเป็นเครือญาติ พี่น้อง และความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาให้กู้เงินแก่สมาชิก ส่วนความแตกต่างของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคม ปัจจัยการผลิต ความกว้างของเขตพื้นที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการบริหารกองทุนแต่อย่างใด ยกเว้นจำนวนประชากรมากทำให้เงินกู้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก<sup>39</sup>

<sup>38</sup> สุกัลญา แป้นโพธิ์, “ความสามารถในการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2545), บทคัดย่อ.

<sup>39</sup> ธวัชชัย มาลัย, “การเปรียบเทียบกระบวนการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระหว่างบ้านสนามชัยและบ้านโนนศิลาอ่อน ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัด

สารนิพนธ์เรื่อง “การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้าน โคกกระเดื่อง ตำบลตลาดน้อย อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี” จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุน มีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัด มีการจัดทำบัญชีประเภทต่าง ๆ มีการติดตามสมาชิกในการส่งเงินสัจจะ และเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย โดยคณะกรรมการช่วยกันติดตามทุกราย ในการขอกู้เงินคณะกรรมการได้จัดการประชุมพิจารณาอย่างโปร่งใส มีการประชุมทุก ๆ เดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง มีการจัดบันทึกการประชุมเป็นหลักฐาน ในส่วนของสมาชิกผู้มีส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางและมีอาชีพที่มีรายได้แต่พอยังชีพ การกู้เงินกองทุนหมู่บ้านเพื่อประกอบอาชีพและขยายกิจการ ทำให้ผู้กู้มีรายได้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้<sup>40</sup>

งานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้เงินกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” จากผลการศึกษาพบว่า<sup>41</sup>

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มอาชีพมีต่อกันอยู่ในระดับสูง ทุกประเด็นของการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่ม คัดค้าน การพัฒนาแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในลักษณะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาพร้อมกัน

การบริหารจัดการของกลุ่มอาชีพ มีการจัดระบบในการบริหารจัดการในลักษณะของกระบวนการทางการบริหารจัดการ คือ การวางแผน การแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบ การสั่งงาน การประชาสัมพันธ์ การงบประมาณและการเงิน อยู่ในระดับสูง

พฤติกรรมการใช้เงินของกลุ่มอาชีพส่วนมากมีลักษณะของการมีการวางระบบ และกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและ

อุปราชธานี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546), บทคัดย่อ.

<sup>40</sup> วันเพ็ญ สุขพลับพลา, “การประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษากรณี กองทุนหมู่บ้าน โคกกระเดื่อง ตำบลตลาดน้อย อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี,” (สารนิพนธ์ ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, 2545), บทคัดย่อ.

<sup>41</sup> วรณชัย เพชรแก้ว, “พฤติกรรมการใช้เงินกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มอาชีพ : ศึกษาเฉพาะ กรณีอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), บทคัดย่อ.

แผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน การบริหารงบประมาณและการเงินในรูปแบบของ “วงจรรงบประมาณ” อยู่ในระดับสูง จะมีปัญหาในเรื่องการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ การเก็บเงินค่าสมัครสมาชิกเพื่อเป็นทุนและการจัดสรรเงินปันผลอยู่ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันระหว่างมีกับไม่มีคุณภาพชีวิตของกลุ่มอาชีพหลังจากกู้เงินกองทุนหมุนเวียนเพื่อประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพพบว่า คุณภาพชีวิตเท่าเดิม มีกลุ่มตัวอย่างเพียงเล็กน้อยที่มีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น.

คณะอนุกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน กระทรวงมหาดไทย ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของกระทรวงมหาดไทย พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการมี ดังนี้<sup>42</sup>

1) สภาพแวดล้อมของโครงการ ได้แก่ โอกาสทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ความตระหนักและความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนของกรรมการหมู่บ้าน ความสามัคคี และความร่วมมือในการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้าน

2) สภาพแวดล้อมของการประกอบอาชีพ ได้แก่ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปสู่อาชีพที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การเห็นค่าของเงินยืมจากโครงการของครัวเรือนเป้าหมาย ประเภทของอาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่เลือกลงทุนและทักษะการผลิต

3) ทักษะติดต่อโครงการ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดี เห็นประโยชน์และคุณค่าของโครงการ

4) ทักษะติดต่อการประกอบอาชีพ การมีทักษะที่ดีต่ออาชีพ

5) พฤติกรรมการทำงาน ความตั้งใจและทุ่มเทในการทำกิจกรรมที่ยืมเงินกองทุน

6) พฤติกรรมการบริหาร ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การบริหารงานอย่างเป็นระบบ การมีส่วนร่วมและความถูกต้องในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร

งานวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามการดำเนินงานจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ และส่งเสริมให้หมู่บ้านที่ยังไม่เข้มแข็งที่ยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ ให้เกิดความตื่นตัว เพื่อจะได้มีการรวมกลุ่มกันดำเนินการจัดตั้งกองทุนฯ ให้สำเร็จตามนโยบายของรัฐบาล ผลการศึกษาพบว่า ผลงานที่เกิดขึ้น มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพบริบททาง

<sup>42</sup> คณะอนุกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน, โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน กระทรวงมหาดไทย (กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย, 2538), บทคัดย่อ.

เศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดและอำเภอ ซึ่งเป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีผลต่อการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กล่าวคือจังหวัดสมุทรปราการมีบริบทที่เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท พื้นที่ที่เป็นเขตเมืองยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ ส่วนในพื้นที่ที่เป็นเขตชนบทสามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้เป็นผลสำเร็จจำนวนมาก<sup>43</sup>

งานวิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้และความเข้าใจของประชาชนและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านชุมชนเมือง กรณีศึกษาตำบลคอนขมพู อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า<sup>44</sup>

1. ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจต่อนโยบายฯ ในระดับปานกลาง
2. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในด้านวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนฯ มากที่สุดและรองลงมาคือ ด้านปรัชญาของนโยบายกองทุนฯ และที่ความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ ด้านคุณสมบัติของคนเป็นสมาชิกกองทุน
3. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนฯ คือ ระดับการศึกษา รายได้ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ อาชีพ ประสบการณ์การเป็นสมาชิกกองทุนอื่น/สหกรณ์ และเป็นกรรมการบริหารกองทุน/สหกรณ์ ไม่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

**สรุป** จากแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะสังคมไทยที่อยู่ในชุมชนตามชนบทที่รวมกันเป็นหมู่บ้านนับตั้งแต่สมัยบรรพกาล เป็นสังคมที่รักความมีอิสระ มีน้ำใจ คนไทยชอบทำอะไรตามใจ ไม่ชอบการบังคับกดขี่ ไม่ชอบการใช้อำนาจขณะเดียวกันก็มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นพี่เป็นน้อง แบ่งกันกินแบ่งกันอยู่ ร่วมกันทำกิจกรรมในด้านวัฒนธรรม ประเพณี เช่น งานประจำปีของวัดวาอาราม ประเพณีสงกรานต์ วันสำคัญทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่นอื่น ๆ ฯลฯ ถือเป็นความร่วมมือของชุมชน เรื่องเงินเป็นเรื่องเล็กแต่ความรู้สึกของคนในชุมชนเป็นเรื่องใหญ่กว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เองที่สามารถทำให้

<sup>43</sup> นิสารัตน์ ศิลปเดช และคณะ, รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรปราการ (กรุงเทพฯ, ม.ป.ท., 2545), บทคัดย่อ.

<sup>44</sup> สุมลมาลย์ เดียวไป้, “ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนฯ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545), บทคัดย่อ.



ชุมชนจัดการชีวิต ทรัพยากร ภูมิปัญญาและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนไทยในสมัยโบราณจึงดำรงอยู่ได้ด้วยทุนทางทรัพยากร ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคมที่มีอยู่ การรวมตัวกันอย่างต่อเนื่องของชุมชน และเรียนรู้ที่จะพัฒนาสังคมชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนส่วนใหญ่เปลี่ยนค่านิยมเป็นแบบวัตถุนิยม กองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นให้แก่ทุกหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาทโดยแต่ละหมู่บ้านมีทุนทางทรัพยากร สังคมและภูมิปัญญาไม่เท่ากัน จึงไม่มีความเป็นธรรมเพราะจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านไม่เท่ากัน และพื้นฐานทางสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลส่วนหนึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชน โดยเฉพาะนโยบายกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมีหลักการให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการเอง จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านเมื่อเข้าสู่ชุมชนและชนบทแล้วจะเป็นการทำลายหรือเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งตามแนวคิดนี้มุ่งให้ชุมชนสร้างเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็งในตัวเอง เช่น แนวคิดชุมชนเข้มแข็งของ Mohandas Karamchand Gandhi ที่ประเทศอินเดีย แนวคิดของ Hildebrando Castro Pozo ที่ประเทศเปรู และแนวคิดของ Alexander Vasil'evich Chayanov ที่ประเทศรัสเซีย<sup>45</sup> ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้มีแนวทางเป็นอย่างเดียวกัน คือต้องการสร้างฐานรากความเข้มแข็งให้กับชุมชนก่อน เมื่อเศรษฐกิจภายในชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว ก็จะสามารถพึ่งพาตนเองและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจฐานรากได้ เช่นเดียวกับประเทศไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างเศรษฐกิจระดับฐานรากให้เข้มแข็งประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้น ถือเป็นแนวเศรษฐกิจแบบทักษิณ เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาการเมือง ซึ่งพรรคไทยรักไทยใช้เป็นนโยบายหาเสียงและเรียกคะแนนนิยมจากประชาชน เป็นเสรีประชานิยม (Liberal Populist - Policy) คือ การเอาประชาชนเป็นที่ตั้ง สร้างให้ประชาชนนิยมในนโยบายเพื่อมาสนับสนุนพรรคหรืออีกนัยหนึ่ง คือให้ประชาชนมาสนับสนุนนโยบายเสรีประชานิยม นั่นก็คือ การเปลี่ยนทรัพยากรทุกอย่างของประเทศ รวมทั้งคนจนให้เป็นทุนและเป็นผู้บริโภค อันเป็นแนวคิดทุนนิยมช่วงปลาย ในขณะที่ทุนนิยมช่วงต้น คือการเปลี่ยนประชาชนให้เป็นแรงงาน นโยบายกองทุนหมู่บ้าน พักหนี้

<sup>45</sup> ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 62 - 67.

เกษตรกร การเปลี่ยนทรัพย์สินเป็นทุนก็คิดการจู้จ่า เปลี่ยนชาวบ้านที่มีเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในตัวเองให้เป็นผู้บริโภค เป็นหนี้สิน เมื่อผู้ที่เป็นทุนติดลบคือเริ่มเป็นหนี้ ก็ย่อมมีธุรกิจที่มีอานิสงส์ได้ทุนเป็นบวก ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมเป็นผู้ประกอบการในระบบเศรษฐกิจผลสุดท้าย ชาวบ้านกลายเป็นผู้บริโภคนิยม กลายเป็นทุนที่ติดลบ ต้องสร้างหนี้มาต่อหนี้เรื่อย ๆ ต้องอาศัยพรรคการเมืองเสมือนผู้คิดยาเสพติด เพราะทางการเมืองมักจะหยิบยื่นเครดิตเพิ่มแก่ประชาชนที่ยากไร้ จึงเป็นนโยบายที่น่าจะล้มเหลวในระยะยาว หากไม่มีการปรับปรุงแก้ไข และจะส่งผลกระทบต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่กรณีศึกษาในตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมซึ่งได้นำเงินทุนหมุนเวียนที่รัฐจัดสรรให้ไปสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่สังคมชุมชนตนเองได้จริงหรือไม่ ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างเศรษฐกิจแบบชุมชนเข้มแข็งและพัฒนาตนเองแบบยั่งยืนได้หรือไม่ และมีผลกระทบที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในพื้นที่อย่างไร ซึ่งผลการศึกษาก็ได้นำเสนอในบทถัดไป



สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## บทที่ 3

### ความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

#### 3.1 กองทุนหมู่บ้านภาคประชาชน

เวทีโลกในปัจจุบันเต็มไปด้วยผลประโยชน์ มีการแลกเปลี่ยน แข่งขันและฉกฉวยโอกาส ดังนั้น สักคมไทยควรสร้างพื้นฐานที่มั่นคงเพียงพอที่จะรับสถานการณ์เหล่านี้ให้ได้ โดยสามารถใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม เช่น ความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการพัฒนาและควรเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น มีไมตรีจิต ช่วยเหลือเกื้อกูล เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสริมสร้างศักยภาพทางสติปัญญา ให้เป็นการพัฒนาที่พึ่งตนเองได้ทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ระบบเศรษฐกิจหรือระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง 2. การส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน 3. การจัดระบบการกระจายอำนาจสู่เบื้องล่าง และ 4. การจัดระบบการศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมอุดมการณ์ความคิดความเชื่อแบบพึ่งตนเอง<sup>46</sup> ดังนั้น ในการดำเนินงานการพัฒนาที่ยั่งยืนจนสามารถพึ่งตนเองได้ของประเทศนั้น จึงควรเริ่มต้นและมีพื้นฐานมาจากรากฐานการปกครองที่เล็กที่สุดของประเทศ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ง่ายที่สุดและมีประสิทธิภาพที่สุด เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตลอดจนบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นปัญหา อุปสรรคขัดขวางพัฒนาน้อยที่สุด โดยในระดับฐานรากการปกครองของประเทศนั้น ในเขตนอกเมืองคือหมู่บ้านและในเขตเมือง คือชุมชนเมือง ซึ่งในปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีการปกครองระดับหมู่บ้าน จำนวน 71,364 หมู่บ้าน และมีชุมชนเมืองในเขตเทศบาล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา ซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นอยู่อีกจำนวน 3,517 ชุมชนรวมแล้วมีจำนวนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งหมดของประเทศไทยมากถึง 74,881 แห่ง<sup>47</sup> โดยในทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยตามทิศทาง และแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ. ศ. 2545 - 2549) ได้กำหนดแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำรัส เป็นปรัชญานำทางการพัฒนาทุกเรื่องควบคู่กับการยึดแนวคิด “คนเป็นศูนย์กลางการ

<sup>46</sup> วิวัฒน์ชัย อัดถากร, ก้นดักทางปัญญา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มีมิตร, 2544), หน้า 110-112.

<sup>47</sup> เสริมพงษ์ รัตนะ, “ความก้าวหน้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง,” วารสารพัฒนาชุมชน ฉบับที่ 41 (เมษายน 2545) : 89.

พัฒนา” ดังนั้น จึงควรต้องยึดกลุ่มคนในระดับพื้นฐานที่เล็กที่สุดคือหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นเป้าหมายในการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งและมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน จึงจะสามารถทำให้เกิดความมั่นคงในระดับประเทศได้<sup>48</sup>

จะเห็นได้ว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลชุด พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นั้น ได้ดำเนินการในทิศทางที่สอดคล้องกับสถานการณ์และศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตทางสังคมแบบประชาธิปไตย การกระจายอำนาจสู่รากฐานการปกครองระดับเล็กสุด และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2545 - 2549) โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งบริหารโดยคณะกรรมการ และเป็นเวทีสำหรับสมาชิกได้มีโอกาสแสดงบทบาทในฐานะเจ้าของชุมชน ซึ่งนับได้ว่าดำเนินการโดยยึดถือคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างแท้จริงโดยมีเงินกองทุน ๆ ละ 1 ล้านบาทเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และโดยเฉพาะอาจกล่าวได้ว่าเป็นไปตามแนวพระราชดำริตามโครงการ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่สามารถใช้จ่ายเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นปัจจัยการผลิตในส่วนที่ชุมชนยังขาดแคลน เพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิตในการลงทุนในการประกอบอาชีพให้ “พออยู่พอกิน” ซึ่งเป็นขั้นแรกเพื่อเข้าสู่ขั้นที่สองให้ “อยู่ดีกินดี” เนื่องจากสามารถพึ่งตนเองได้และมีส่วนที่เหลือเพียงพอสำหรับการออมไว้แล้ว ยังสามารถช่วยเหลือสมาชิกด้วยกันให้สามารถก้าวไปสู่ขั้นสุดท้ายคือ “มั่งมีศรีสุข” โดยชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนในระดับหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท หนึ่งในหลายโครงการเร่งด่วนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน คือ

กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทยได้นำเสนอแนวทางต่อนายกรัฐมนตรี ในการประชุมกองทุนหมู่บ้าน โดยยึดรูปแบบของโครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กช.คจ.) ของกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งมี 2 แนวทาง คือ คัดเลือกจากครัวเรือนที่ยากจน หรือครัวเรือนที่ขาดเงินลงทุน แนวทางที่ 2 นำกองทุนแต่ละกระทรวงที่ดำเนินการไปแล้ว เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี แล้วให้แต่ละหมู่บ้านทำโครงการอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง หรือส่งเสริมโครงการ 1 หมู่บ้าน 1 ผลิตภัณฑ์

เอนก นากะบุตร ผู้อำนวยการโครงการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund-SIF) กล่าวถึงกรอบแนวคิดการบริหารกองทุนหมู่บ้านว่า มีองค์ประกอบ 3 ระดับคือ<sup>49</sup>

<sup>48</sup> สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “ชุมชนเข้มแข็งทางเลือกใหม่ของการพัฒนา”, เอกสารข่าวการพัฒนา (กุมภาพันธ์ 2544) : 1 – 3.

1. ระดับชาวบ้าน คือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

2. ระดับ อำเภอ-จังหวัด เป็นกรรมการพี่เลี้ยงที่คอย ให้ข้อเสนอแนะติดตาม ประเมินผล และ

3. กรรมการระดับชาติเป็นหน่วยงานกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารกองทุน

แนวทางภาคประชาชน เน้นคิดเป็น- ตรวจสอบกันเอง สกัดผู้มีอิทธิพลจัดสรรผลประโยชน์ ให้ภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการสนับสนุนองค์กรชุมชน ในการระดมความเห็น จากคณะทำงานจัดทำแผน ชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาคประชาชนและนักวิชาการ ได้สรุป ความเห็นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านดังนี้ เน้นให้ มีกองทุนที่หมู่บ้านเป็นกองทุนรวมเดียวกัน, การ ส่งผ่านเงินไม่ควรส่งผ่านกลไกรัฐ ได้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. โดยควรลงสู่หมู่บ้าน โดยตรง ให้มีการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านก่อน ด้วยการจัดเวทีให้เกิดความเข้าใจและความ ร่วมมือ หน่วยงานที่มีบทบาทหลัก ในการสนับสนุนชุมชน อาทิ กรมการพัฒนาชุมชน (SIF) และ สถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (พอช.) ควรร่วมมือส่งเสริมความพร้อมให้กับหมู่บ้าน และไม่ควรมี ระเบียบกติกามากเกินไป เพราะชาวบ้านจะไม่ต้องการและจะทำให้ผู้มีอิทธิพลเข้ามาดักดวงหา ผลประโยชน์

รัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยจัดสรรเงินอุดหนุนผ่านธนาคารออมสิน ให้แก่หมู่บ้านและชุมชนแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้แก่ประชาชน สามารถนำไปลงทุน สร้างอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็ก ในครัวเรือนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ลดต้นทุนในการลงทุน อีกทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกของความเป็น ชุมชน การเรียนรู้ของประชาชน การจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง สำหรับการบริหารจัดการกองทุนนั้นได้ดำเนินการกำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และระเบียบคณะกรรมการ หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 และในปัจจุบันได้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ (สทบ.) ซึ่งสถานะเป็นส่วนราชการ และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) ซึ่งมีสถานะเป็นองค์การมหาชน เป็นผู้ดำเนินการหลักในการเรื่องนี้

---

<sup>49</sup> “แกะรอยกองทุนหมู่บ้านภาคประชาชน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (18 มีนาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=89](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=89) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.



กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) หรือที่รู้จักกันในชื่อ “กองทุนเงินล้าน” ถือเป็นสุดยอดโครงการประชานิยมที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในฐานะเครื่องมือทางการเมืองที่ส่งผลให้พรรคไทยรักไทย กวาดที่นั่ง ส.ส. ถล่มทลายในศึกเลือกตั้งปี 2544 และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นประธานกลุ่มโอบอุ้มเงินล้านลงสู่หมู่บ้านและชุมชนเมืองก่อนแรกเมื่อวันที่ 24 ก.ค. 2544 เป้าหมายนโยบายนี้ รัฐบาลต้องการให้คนจนเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำแทนแหล่งเงินกู้ในระบบดอกเบี้ยแพง เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่มั่นคงนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น

### 3.2 โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

#### ปรัชญา หลักการและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น นับว่าเป็นหัวใจของการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามนโยบายที่ได้วางไว้ ซึ่งถ้าโครงการใดก็ตามที่ได้ระบุปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแล้ว ก็จะเป็นเกณฑ์หรือดัชนีตัวชี้วัดว่าโครงการต่าง ๆ ได้ดำเนินการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ต้องการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็เช่นเดียวกันที่ต้องกำหนดปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ต้องการ

#### 3.2.1 ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้มีการกำหนดปรัชญาไว้ 5 ข้อ ดังนี้<sup>50</sup>

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ส่วนราชการ เอกชนและประชาคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

<sup>50</sup> สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, คู่มือการดำเนินงานสำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและอำเภอ (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2544), หน้า 1.

### 3.2.2 หลักการสำคัญแห่งชาติ

หลักการที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติประสบความสำเร็จได้ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ<sup>51</sup>

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครวัเรือน การควบคุมดูแลตนเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสพการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ

2. การบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน

3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การพัฒนาเป็นของหมู่บ้านชุมชนเมืองโดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน

4. การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

### 3.2.3 วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นอกจากยึดปรัชญาและหลักการในการดำเนินงานแล้ว สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ยังได้ระบุไว้อีกว่า การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้<sup>52</sup>

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง

<sup>51</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-2.

<sup>52</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

### 3.2.4 หลักการจัดการเงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีหลักการในการจัดการเงินให้แก่กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ดังนี้<sup>53</sup>

1. ความพร้อม ความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
2. ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุน ที่เน้นความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน
3. ความพร้อมของระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิก
4. ความพร้อมของการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน ระหว่างกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองกับกองทุนอื่น ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

### 3.2.5 กลไกในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้กำหนดกลไกการบริหารกองทุนฯ ไว้ 3 ระดับ คือ<sup>54</sup>

1. ระดับชาติ
  - 1.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบช.) มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน
  - 1.2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

<sup>53</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

<sup>54</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

1.3 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และตัวแทนประชาชนเป็นองค์ประกอบ มีหน้าที่ในการ ปฏิรูประบบราชการ บูรณาการทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการทำงานของ อนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการชุมชนเมือง

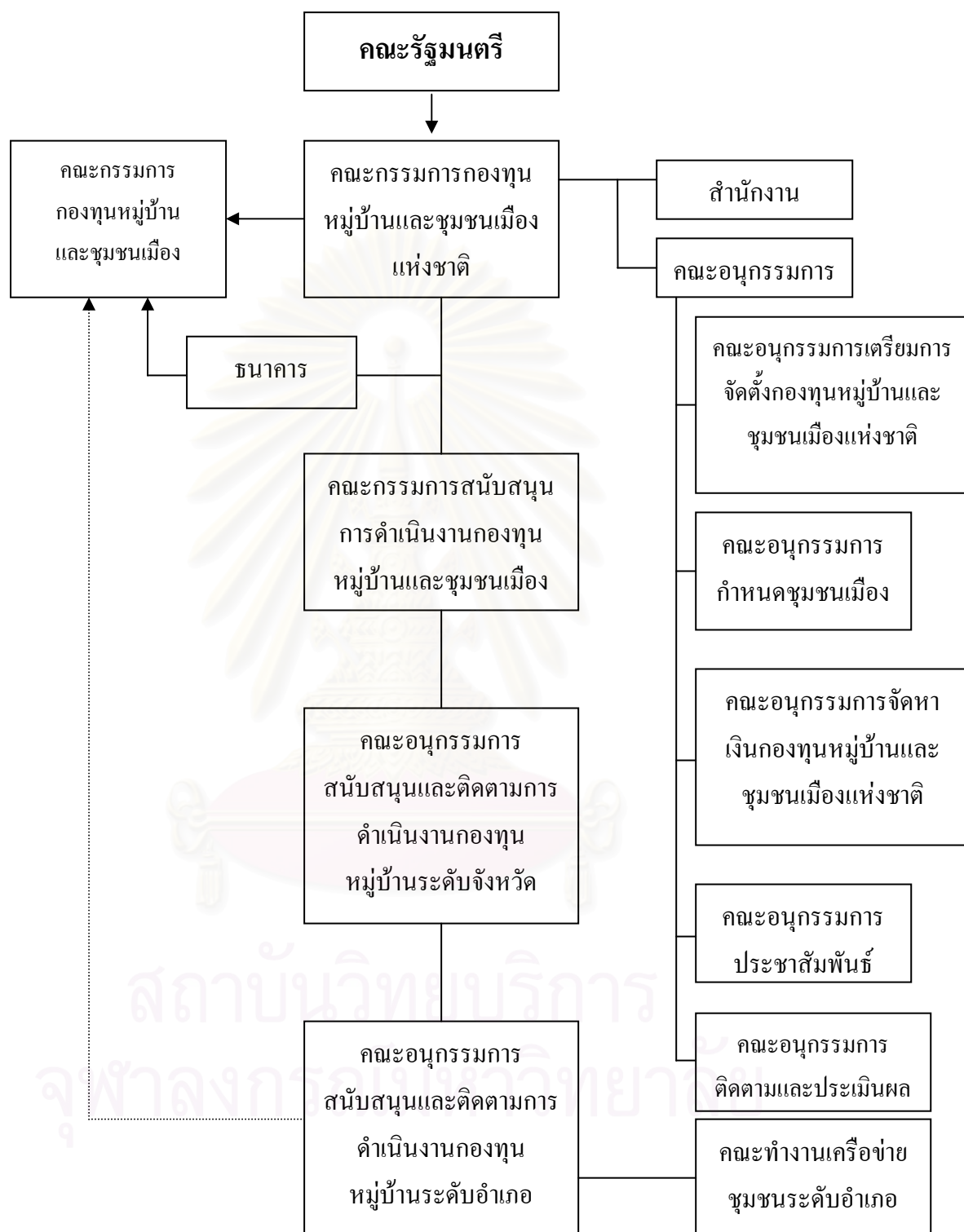
## 2. ระดับจังหวัด

มีคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด เพื่อ ทำหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบผลการประเมินความพร้อมของกองทุน ซึ่งผ่านการประเมินของ คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอและสนับสนุนการเตรียมความพร้อม ติดตามตรวจสอบ สนับสนุนด้านวิชาการ และการจัดการแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุน ชุมชนเมือง พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

## 3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่ม องค์กรประชาชน และประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ซึ่งได้มาโดยวิธีชาวบ้านเลือกกันเองในหมู่บ้านหรือชุมชน จำนวน 9 – 15 คน

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะดำเนินการโดยคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านโดยทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการภายในกองทุน ด้านการเงิน ด้านการบัญชี ด้าน การให้กู้แก่สมาชิกในแต่ละกองทุน



ภาพที่ 3.1 : แผนภูมิโครงสร้างกลไกในการบริหารกองทุน



### 3.2.6 แนวทางการดำเนินงานตามภารกิจของคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด มีแนวทางดังนี้<sup>55</sup>

#### 1. เตรียมกลไกระดับจังหวัด

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด อาศัยตามความข้อ 14 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 จัดตั้งคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด และอาจจัดตั้งศูนย์ประสานงานคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

อาศัยตามความข้อ 15 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ แต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอและแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

#### 2. การประชาสัมพันธ์และเตรียมประชาชน

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ ประชาสัมพันธ์โดยสื่อในจังหวัดและอำเภอ รวมทั้งการประชุมชี้แจงผู้นำหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งและบริหารกองทุนตามระเบียบของคณะกรรมการกำหนด

#### 3. การจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

ในการเปิดเวทีชาวบ้าน เพื่อการดำเนินการเลือกสรรคณะกรรมการกองทุน อาศัยความตามข้อ 51 ของระเบียบคณะกรรมการให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด และระดับอำเภอทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนสนับสนุนในการเลือกสรรให้ดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม พร้อมทั้งติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง ตามแบบ กทบ.1 ที่คณะกรรมการกำหนด

#### 4. การขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ต้องรับขึ้นทะเบียนกองทุนตามระเบียบและวิธีการปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด ดังนี้

4.1 คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด มอบหมายให้ธนาคารสาขาทำหน้าที่แทนในการรับขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

<sup>55</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

4.2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง ขึ้นแบบคำขอขึ้นทะเบียน และประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองตามแบบ กทบ.

2

4.3 ธนาคารสาขาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่แทน รับขึ้นทะเบียน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แล้วรวบรวมเป็นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแบบ กทบ.3 แล้วส่งให้ธนาคารสาขาจังหวัดเพื่อส่งต่อคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด และส่ง ให้ธนาคารสำนักงานใหญ่ เพื่อส่งต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

4.4 คณะกรรมการพิจารณาแล้วมีการรับรองสถานภาพกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองที่ขึ้นทะเบียน ตามแบบ กทบ.4 พร้อมบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แนบท้าย ประกาศตามแบบ กทบ. 4/1

## 5. การประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด และอำเภอ ดำเนินการดังนี้

5.1 มอบหมายให้ธนาคารสาขา รวบรวมแบบคำขอขึ้นทะเบียนและ ประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามแบบ กทบ.2 พร้อมตรวจสอบข้อมูลตาม หัวข้อการประเมิน ข้อที่ 4 ระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงานกองทุน ข้อที่ 6 การปฏิบัติตาม ระเบียบของสมาชิก และข้อที่ 7 การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน ตามแนวทางและวิธีการ ประเมินความพร้อมตามที่คณะกรรมการกำหนด แล้วนำส่งให้แก่คณะกรรมการสนับสนุน ระดับอำเภอ

5.2 คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประเมินความพร้อมกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองร่วมกับชุมชนในส่วนหัวข้อการประเมินที่เหลือตามแนวทางและวิธีการ ประเมินความพร้อมที่คณะกรรมการกำหนด แล้วสรุปผลการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองตามแบบ กทบ.5 และจำแนกประเภทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามแบบ กทบ.6

5.3 คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ แจ้งผลการประเมิน โดย จำแนกประเภทตามแบบสรุปผลการประเมินความพร้อมจำแนกประเภทของกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองตามแบบ กทบ.6 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเพื่อให้ความเห็นการ ประเมินความพร้อมของกองทุน พร้อมแจ้งสรุปผลการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองตามแบบ กทบ.5 ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุน ชุมชนเมืองทราบ

5.4 คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แจ้างผลการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่พิจารณาความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุนแล้ว จัดทำแบบสรุปผลการประเมินความพร้อมจำแนกประเภทกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (แบบ กทบ.6) แก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

5.5 คณะกรรมการพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบการอุดหนุนเงินกองทุนให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกาศพร้อมแจ้างให้ธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่เพื่อโอนเงินและคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดทราบ

5.6 คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แจ้างผลอนุมัติแก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง ติดต่อธนาคาร เพื่อดำเนินตามขั้นตอนการทำหลักฐานการรับเงินอุดหนุน

6. การเตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง ในกลุ่มที่ยังไม่ผ่านการประเมินความพร้อม

6.1 การเตรียมความพร้อมตามองค์ประกอบตัวชี้วัดการประเมินความพร้อม

6.2 การเตรียมความพร้อมตามองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับการพัฒนาสินค้าและการตลาด ทั้งที่เป็นสินค้าประเภทผลิตผลและผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านและชุมชน การสร้างงาน สร้างรายได้ และสวัสดิการสังคมของหมู่บ้านและชุมชน รวมทั้งขยายความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายของการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

6.3 การเตรียมความพร้อมตามองค์ประกอบข้อ 6.1 และ 6.2 เตรียมความพร้อมโดย

6.3.1 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเตรียมเอง

6.3.2 เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

6.3.3 ภาครัฐราชการ

6.3.4 ภาคเอกชนและองค์การพัฒนาเอกชน

6.3.5 ผสมผสานการสนับสนุนทั้ง 6.3.3 – 6.3.4

6.4 วิธีการเตรียมความพร้อม

6.4.1 สร้างกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่มีความพร้อมและกลุ่มที่จะต้องเตรียมความพร้อม

6.4.2 การฝึกอบรมทางด้านวิชาการและการจัดการ สร้างเครือข่าย กิจกรรมระหว่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาชุมชน และส่วนราชการ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ต้องติดตามดูแลใกล้ชิด

7. การรับรองกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมเมื่อคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ได้รับแจ้งจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้เตรียมความพร้อมแล้ว ให้ดำเนินการตรวจสอบ แล้วรายงานตามลำดับขั้นตอนต่อไป

8. การติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้รับเงินอุดหนุนแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 โดยมีการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานคณะกรรมการ โดยประเด็นในการติดตาม ตรวจสอบ มีดังนี้

8.1 การจัดองค์กรและแผนการดำเนินงาน กิจกรรมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

8.2 ความโปร่งใสในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

8.3 ปัญหาด้านวิชาการและการจัดการ

9. สำหรับหมู่บ้านที่ต้องการรับความช่วยเหลือเพื่อเตรียมความพร้อม และขอรับการสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการ ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ นำข้อมูลจากการติดตามตรวจสอบ และความต้องการสนับสนุนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มาจัดทำแผนสนับสนุนวิชาการและการจัดการ

10. การประชาสัมพันธ์ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ ดำเนินการโดยมีแนวทางการประชาสัมพันธ์ ดังนี้

10.1 การประชาสัมพันธ์ในแนวกว้าง เพื่อให้ประชาชนทราบถึงนโยบาย หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกของประชาชน

10.2 การประชาสัมพันธ์ในแนวลึกเกี่ยวกับเนื้อหาของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนและความก้าวหน้าในการดำเนินงาน

10.3 การประชาสัมพันธ์เพื่อกระบวนการเรียนรู้ในช่วงที่มีการเตรียมความพร้อมและการดำเนินงานบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

10.4 การประชาสัมพันธ์เพื่อการติดตามประเมินผลและผลสัมฤทธิ์ตามนโยบาย

### 3.2.7 ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ต้องร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามขั้นตอน ดังนี้<sup>56</sup>

#### 1. สร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

1.1 สร้างจิตสำนึกร่วมกันของประชาชน ในการเป็นเจ้าของกองทุนที่จะต้องร่วมกันบริหารจัดการโดยประชาชน เพื่อประชาชนของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.2 สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ทราบนโยบาย กลไก แนวทางการบริหารจัดการกองทุนของตนเอง

1.3 สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการและบริหารจัดการกองทุน เริ่มจากร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

#### 2. เลือกสรรคนดีเป็นกรรมการกองทุน

จัดเวทีชาวบ้าน เพื่อเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนจำนวน 9 – 15 คน ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังนี้

2.1 องค์กรประชุมของเวทีชาวบ้านหรือจำนวนสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.2 ร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง

2.3 เลือกคณะกรรมการกองทุนในช่วงระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

2.4 เลือกคนดีมีความรู้ ประสบการณ์ อีกทั้งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด ตามรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี

2.4.2 เป็นผู้มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

<sup>56</sup> สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. 2544), หน้า 1.



2.4.3 เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่คิดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียหายด้านการเงิน และยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย

2.4.4 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือไร้ความสามารถ

2.4.5 ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่โทษที่กระทำโดยประมาท

2.4.6 ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เคยกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เว้นแต่ความผิดฐานให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก

2.4.7 ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

2.4.8 ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง

2.4.9 ไม่เคยให้ออกจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ด้วยมติของคณะกรรมการ หรือมติของสมาชิก

### 3. จัดทำระเบียบข้อบังคับ

เมื่อดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน (กติกา) กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองตนเอง โดยมีแนวทาง ดังนี้

3.1 ประเด็นที่ต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด คือ

3.1.1 วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท หากเกินต้องให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่รายหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท

3.1.2 ระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ยืมไม่เกินหนึ่งปี

3.2 ประเด็นอื่น ๆ คณะกรรมการกองทุนโดยความเห็นชอบของสมาชิกเป็นผู้กำหนด

### 4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุน (กติกา) และสมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่วางไว้ เช่น

4.1 การรับสมาชิก

4.2 การระดมทุน

4.3 การจัดทำบัญชี

4.4 การจัดระบบตรวจสอบ

4.5 อื่น ๆ

## 5. การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล

เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว สามารถขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

### 5.1 การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง มีวิธีการ คือ

5.1.1 จัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ.2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ.2 จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

5.1.2 ขึ้นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบข้อบังคับของกองทุน

### 5.1.3 เปิดบัญชีกับธนาคาร

### 5.2 การประเมินความพร้อมของกองทุน

เมื่อกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้ว คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

#### 5.2.1 การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

#### 5.2.2 คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน

5.2.3 ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน

#### 5.2.4 ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน

#### 5.2.5 การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน

#### 5.2.6 การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบและข้อบังคับของกองทุน

#### 5.2.7 การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

### 5.3 รับเงินจัดสรร

เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบ เมื่อกองทุนได้รับแล้วให้ติดต่อธนาคารเพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร โดยมีเอกสารต่อไปนี้

#### 5.3.1 สมุดบัญชีเงินฝากของกองทุน

5.3.2 มติที่ประชุมซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญากับธนาคารไปแสดงต่อธนาคาร และมติดังกล่าวต้องให้ประธานกรรมการของกองทุนลงนามกำกับและรับรองสำเนาครบทุกหน้า

### 5.3.3 บัณฑิตประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

#### 6. แนวทางปฏิบัติเมื่อไม่ผ่านการประเมินความพร้อม

กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองใดที่ได้รับแจ้งว่าไม่ผ่านการประเมินความพร้อม ให้ดำเนินการเตรียมความพร้อมเรื่องต่าง ๆ ตามที่ได้รับแจ้งผลการประเมินความพร้อม โดยมีแนวทางและวิธีการ ดังนี้

##### 6.1 แนวทางการเตรียมความพร้อม

คณะกรรมการกองทุนร่วมกับสมาชิกเตรียมความพร้อมตามแนวทาง ดังนี้

6.1.1 โดยร่วมมือและช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน

6.1.2 ขอความช่วยเหลือจากกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้ว

6.1.3 ขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ

6.1.4 การผสมผสานกันทั้ง 3 แนวทาง

##### 6.2 วิธีการเตรียมความพร้อม

คณะกรรมการกองทุน ดำเนินการเพื่อให้เกิดความพร้อมด้วยวิธี ดังนี้

6.2.1 สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่บ้านหรือชุมชน โดยการใช้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้วเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6.2.2 การสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการและการจัดการแก่คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ

##### 6.3 การปฏิบัติเมื่อมีความพร้อม

6.3.1 เมื่อกองทุนมีความพร้อมแล้วคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ต้องแจ้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เพื่อมาติดตามตรวจสอบ และรายงานคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

6.3.2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะโอนเงินเข้าบัญชีกองทุน เมื่อได้รับรายงานจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

### 3.2.8 ความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง จะประสบผลสำเร็จได้หากมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

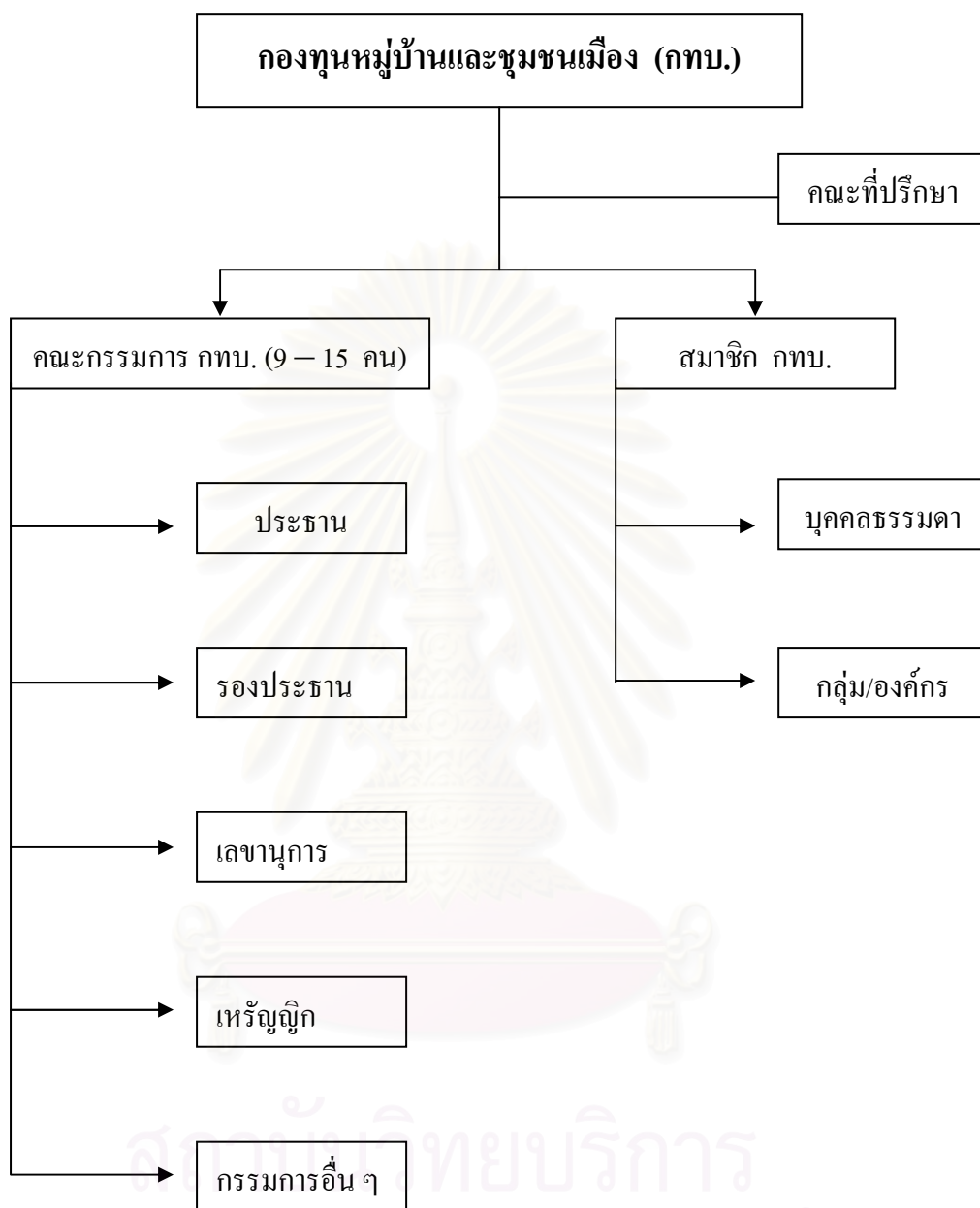
1. ชาวบ้านมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของร่วมกัน
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง รวมทั้งเคารพในกติกาที่ทำร่วมกัน
3. มีคณะกรรมการกองทุนที่เป็นคนดี มีความรู้ ประสบการณ์ เสียสละ และรับผิดชอบ
4. มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการเรียนรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกัน ติดตามตรวจสอบร่วมกัน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างเป็นธรรม
5. มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร เกื้อกูลผู้ด้อยโอกาส
6. มีการประสานร่วมมือทั้งในด้านการเรียนรู้และกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

### 3.2.9 วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน

สมาชิกสามารถยื่นขอู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมดังต่อไปนี้ ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์การแบ่งประเภทเงินกู้ยืม

1. การพัฒนาอาชีพ
2. การสร้างงาน
3. การสร้างและ/หรือ เพิ่มรายได้
4. ลดรายจ่าย
5. บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาพที่ 3.2 : โครงสร้างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ,

(2544)



**สรุป** จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล นอกจากจะดำเนินงานตามนโยบาย ระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดแล้วยังต้องมีทิศทางในการดำเนินงานที่เป็นสากลครอบคลุมทุกกองทุน จึงมีมีโนมตี (Concept) ที่ทุกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องยึดเป็นแนวทางและทิศทางเดียวในการดำเนินงาน โดยสรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ควรมีลักษณะเป็นการบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพเชื่อมโยงไปสู่จิตสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชนของตนเองและสามารถมีความพร้อมที่จะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บริหารจัดการด้วยคุณค่าของตนเองซึ่งรัฐบาลได้กระจายทั้งเงิน (กองทุนละ 1 ล้านบาท) และอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเองให้สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มความสัมพันธ์ทางสังคมและวิถีชีวิตประชาธิปไตย คล้ายสถานการณ์และบริบทของแต่ละกองทุน เพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมระดับประเทศต่อไป

สังคมไทยในอดีตประกอบด้วยสองส่วน คือ ส่วน “บ้าน” กับส่วน “เมือง” หรือส่วน “ท้องถิ่น” กับส่วน “กลาง” ส่วนท้องถิ่นคือชุมชนหมู่บ้านซึ่งมีอยู่โดยธรรมชาติ ดำรงอยู่มาช้านาน และยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน ส่วนกลางคือรัฐและทุน ทั้งสองส่วนนี้แตกต่างกันอย่างมาก ส่วนบ้านสัมพันธ์อยู่กับพื้นที่ภูมิศาสตร์ ลำน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชนชาติ ส่วนเมืองสัมพันธ์กับต่างประเทศและเมืองหลวง ส่วนบ้านเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน ผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นหลัก ใช้แรงงานเข้มข้นใช้ทุนน้อย และเป็นแรงงานในครอบครัว แลกเปลี่ยนเพื่อให้พอเพียงยิ่งขึ้นไม่ใช่เพื่อกำไร ไม่เอาไรต์เอาเปรียบใคร พยายามดำรงอยู่ด้วยตัวเอง ส่วนเมืองเป็นส่วนล้วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจทุนนิยม เมื่อรัฐบาลนำนโยบายเข้าสู่หมู่บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนา สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถรับมือกับการแข่งขันของตลาดเสรีที่มีการแข่งขันสูงตามทฤษฎีของระบบทุนนิยม ซึ่งระบบดังกล่าวในปัจจุบันนั้นได้แพร่ขยายครอบคลุมไปทั่วทุกพื้นที่ ไม่เว้นแต่ในชนบทแม้จะอยู่ห่างไกลก็ไม่อาจตัดทอนระบบทุนนิยมไม่ให้เข้าไปในพื้นที่ได้ รัฐบาลจึงเห็นความสำคัญให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็ง และสามารถแข่งขันในตลาดทุนนิยมได้ นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือที่เรียกติดปากว่า “กองทุนเงินล้าน” จึงเป็นนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจของประชาชน หมู่บ้านและชุมชน ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ประการที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น รูปแบบและการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านฯ จึงมีลักษณะเป็นทุนนิยม เน้นการผลิตเพื่อขาย กู้ยืมทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดการค้า มีผลกำไร ทำให้ชีวิตและครอบครัวกินดีอยู่ดี ถึงแม้ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนาและเกษตรกรรมซึ่งเป็นวิถีการผลิตของประชาชนดังกล่าว มีวิถีการผลิตเพื่อพอ

อยู่พอกิน เหลือแล้วจึงขาย ชาวนาชาวเกษตรกรจะเพิ่มความพยายามในการใช้แรงงานเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคของตัวเอง ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบนี้ไม่ใช่ระบบทุนนิยม เพราะถ้าเป็นองค์กรทุนนิยมอาจจะหยุดผลิต แต่ชาวนาชาวเกษตรกรยังยินดีที่จะผลิตอยู่ ในขณะที่ปัจจุบันวิธีการผลิตของชาวนาชาวเกษตรกรเปลี่ยนไป มีการจ้างแรงงานเพิ่มเติม ใช้ความทันสมัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิต เพื่อเพิ่มขยายกำลังการผลิต นำไปสู่การค้าเพื่อแสวงหากำไร รูปแบบและการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านก็มีลักษณะนี้เช่นเดียวกันตามที่อธิบายความไว้แล้วข้างต้น



สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## บทที่ 4

### ผลการศึกษา

#### 4.1 การเตรียมการจัดตั้งกองทุนตามนโยบายของรัฐบาล<sup>57</sup>

ในการเตรียมการกองทุนหมู่บ้านได้มีการประชุมคณะทำงานติดตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 15 มี.ค.2544 โดยมีนายสุวิทย์ คุณกิตติ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และนาย วราเทพ รัตนากร รมช.คลัง เป็นรองประธาน ผลจากการประชุมได้มีการออกระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรี ตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรอง นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง เช่น รว.มหาดไทย รว.คลัง ตัวแทนหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เป็นกรรมการ ทำหน้าที่ออกระเบียบการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านทั่วประเทศ

นายวราเทพกล่าวว่า มีความเห็นจากคณะกรรมการว่า ถ้าดำเนินการ พร้อมกันทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ ก็จะเป็นการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาลที่ประกาศไว้ แต่ในทางปฏิบัติคงทำได้ยาก ที่ทุก หมู่บ้านจะมีความพร้อมเท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามนายวราเทพคิดว่าในปี 2545 จะทำได้ทั้งหมดเกือบทั่วประเทศ วงเงินที่จัดให้แต่ละหมู่บ้าน จะให้ผ่านธนาคารออมสินดูแล ไม่ใช่การให้แต่ละหมู่บ้านถือ เงิน 1 ล้านบาทไว้ เป็นลักษณะทยอยเบิกจ่าย หมู่บ้านไหนพร้อมมากก็เบิกจ่ายได้มาก ทั้งนี้ ส่วนที่ยังไม่ เบิกจ่าย ก็จะเป็นเหมือนการฝากเงิน ซึ่งมีดอกเบี้ยและมีเงิน มากกว่า 1 ล้านบาทที่รัฐบาลให้เป็นทุน ประเดิม

ขณะที่ธนาคารออมสินที่เป็นธนาคารกลางในการดูแลเงินกองทุนฯ ทั่วประเทศก็ได้ทำเอกสาร เสนอที่ประชุมเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารกองทุนหมู่บ้าน ระบุหลักเกณฑ์เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ให้ผู้เฉพาะโครงการที่มีการถ่วงถ่วงและอนุมัติจากประชาคมหมู่บ้าน
2. ให้เงินกู้เพื่อสนับสนุนโครงการเป็นระยะ ๆ โดยพิจารณาจัดสรรตามโครงการ และตัดจ่าย เป็นงวด ๆ ตามลักษณะงาน

---

<sup>57</sup> “ทรท. 'ลีนพันคอ' ปิดไอเดีย 'ป็อก' กองทุน - พักหนี้ ทำทั้งหมดยาก,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (16 มีนาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=71](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=71) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

3. ในปี 2544 กระจายเงินสนับสนุน ไปยังพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ หมู่บ้านที่เป็นสมาชิก โครงการสินเชื่อเพื่อการ พัฒนาชนบท (สพช.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานกองทุน เพื่อสังคม (SIF) กรมการพัฒนาชุมชน ชุมชนเครดิตยูเนียน (CULT) และสถาบันชุมชนเพื่อการ พัฒนา (LDI) โดยกำหนดปล่อยสินเชื่อ 72,000 ล้านบาทให้เสร็จในปี 2546

4. พัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นกลไกทางการเงินที่มีความเป็นสากลในรูปแบบเครดิต ยูเนียน และยกฐานะเป็นธนาคารคนจน

ทั้งนี้ เอกสารได้กำหนดแผนผังการปล่อยเงินกู้ไว้ว่า ปี 2544 จะปล่อยกู้ 7,000 ล้านบาท จำนวน 20,000 หมู่บ้าน ในหมู่บ้านเป้าหมายที่มีความพร้อมดังกล่าว ปี 2545 ปล่อยกู้ อีก 33,000 ล้านบาท จำนวน 50,000 หมู่บ้าน ที่เป็นหมู่บ้านทั่วไป ปี 2546 ปล่อยกู้ อีก 2,000 ล้านบาท แก่ 2,000 หมู่บ้าน

ในการเตรียมจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลขณะนั้น รัฐบาลได้ออก ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีในการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมี นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และคณะกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิในหลายสาขาอาชีพเป็นกรรมการ ทำหน้าที่ในการออกระเบียบสำหรับการ ดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านทั่วประเทศ ทั้งนี้ รัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารออมสินเป็น ผู้ดูแลเงินกองทุนสำหรับการเบิกจ่ายเงินแก่หมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งแผนงานที่วางไว้ ในกำหนดมีระยะเวลา 3 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ถึง พ.ศ.2546 ที่รัฐบาลจะจัดสรรเงินลงสู่หมู่บ้าน และชุมชนผ่านธนาคารให้ครบทุกพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เงินล้านจะลงสู่พื้นที่ ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติได้ออกระเบียบสำหรับดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) ได้มีกลุ่มเอ็นจีโอ บางกลุ่มรวมถึงนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ระเบียบกองทุนหมู่บ้านดังกล่าวไม่ได้เอื้อ ประโยชน์สำหรับคนจนอย่างแท้จริง

เช่นกรณีที่ประธานคณะกรรมการประสานงานเอกชนพัฒนาชนบท (กป.อพช.) ภาค อีสาน เปิดเผยว่า กป.อพช.ภาคอีสาน ที่มีเครือข่ายการพัฒนาในพื้นที่ภาคอีสานมากกว่า 20 ปี มีท่าทีต่อ ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ไม่เอื้ออำนวยให้คนยากจนเข้าถึงกองทุนหมู่บ้านได้ โดยมีข้อ นำ สังเกตคือ ในระเบียบข้อ 30 ที่กำหนดว่าให้ชาวบ้านต้องสมัครเป็นสมาชิกเขียนโครงการ การใช้ หลักทรัพย์และบุคคลค้ำประกันนั้น ทำให้กลุ่มคนจนที่ด้อยโอกาสในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงกองทุน ได้ เนื่องจากความอ่อนด้อยในเรื่องการเขียนโครงการ การที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ หรือมี เครดิตพอที่จะให้คนอื่นค้ำประกันเงินกู้ให้ จึงเห็นได้ว่าการปล่อยกู้ตามโครงการกองทุนหมู่บ้านยัง

ผูกขาดอยู่กับผู้ที่มีบทบาทในชุมชนเช่นเดิม ทั้งที่คนยากจนที่ด้อยโอกาสจริง ๆ ในชนบทมีมากถึง 9.9 ล้านคน<sup>58</sup>

ในส่วนเงื่อนไขในการชำระเงินคืน ประธาน กป.อพช.ภาคอีสาน เห็นว่าตามที่ระเบียบกองทุนกำหนดไว้ให้ผู้กู้เงินกองทุนต้องส่งเงินคืนกองทุนภายในระยะเวลา 1 ปีนั้น เป็นเรื่องที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งข้อเท็จจริงแล้วการกู้เงินไปประกอบอาชีพของเกษตรกรนั้น ระยะเวลา 1 ปี ส่วนใหญ่จะไม่สามารถคืนทุนได้ใน 1 ปี ซึ่งตามระเบียบในเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการจำกัดเกินไป อีกทั้งไม่ได้ตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงของสังคม วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของแต่ละอาชีพ ดังนั้นในเงื่อนไขการชำระเงินคืนควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสม เพราะหากกำหนดระยะเวลาไว้ ทำให้เมื่อไม่สามารถหาเงินคืนกองทุนได้ ผู้กู้ก็ต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบมาชดเชยกองทุน ซึ่งจะกลายเป็นวัฏจักรสร้างหนี้อีกรอบ หรือบางรายก็หนีหนี้ไปเลย ๆ

ประธาน กป.อพช. ภาคอีสานยังได้เสนอแนะตามประสบการณ์ที่ได้ทำงานในพื้นที่มากกว่า 20 ปี ว่า รูปแบบกองทุนหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จนั้น จะเริ่มจากการออมเป็นด้านหลัก แต่กองทุนหมู่บ้านเน้นที่การปล่อยกู้ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาในชุมชนได้ เนื่องจากแต่ละคนมุ่งที่จะกู้ โดยไม่ได้มีสำนึกในการออมเงินร่วมกัน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับกองทุนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ทั้งกองทุนที่มีวงเงินออมระดับ 1 ล้านบาท ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และกองทุนที่เริ่มจากชาวบ้าน รัฐบาลกลับไม่มีแผนนโยบายว่าจะทำอย่างไรให้กองทุนเหล่านี้ดำเนินการต่อไปอย่างเข้มแข็งและเป็นกองทุนที่ถูกต้อง โดยกองทุนหมู่บ้านเน้นการสร้างระบบกองทุนให้เป็นระบบเดียวทั่วประเทศตามระเบียบ ซึ่งในทางปฏิบัติยังอยู่ในระบบการบริหารจัดการของกรมพัฒนาชุมชน

ซึ่งความเห็นของประธาน กป.อพช. ภาคอีสาน ต่อระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในเรื่องที่ว่าระเบียบกองทุนไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้แก่คนจนจริงนั้น ตรงกับหัวข้อสัมมนาของนักวิชาการ ที่ได้จัดการสัมมนาเรื่อง “สถานภาพคนจนและคนด้อยโอกาสในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” โดย รศ.ดร.ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม นักวิชาการอิสระกล่าวว่า การแก้ไขปัญหาคายากจนของรัฐบาลที่ผ่านมามีด้วยนโยบายต่าง ๆ โดยเฉพาะการหว่านเงินลงหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาทนั้น ไม่ได้ไปถึงคนจนคนด้อยโอกาสอย่างแท้จริง แต่ไปถึงกลุ่มคนฉลาด

<sup>58</sup> “เอ็นจีโอชี้ระเบียบกองทุน 1 ล้านเน้นปล่อยกู้คนรวยไม่เอื้อคนจน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (4 พฤษภาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=82](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=82) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.



อย่าง อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น โครงการดังกล่าวไม่แตกต่างจากโครงการเงินต้นในสมัยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยกและความขัดแย้งอย่างรุนแรง<sup>59</sup>

เช่นเดียวกับที่นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์<sup>60</sup> นักวิชาการอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ซึ่งได้ติดตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างต่อเนื่อง พบว่า กองทุนหมู่บ้านมีการกระจายตัวไม่ดีเท่าที่ควร แต่จะกระจุกตัวผู้ถืออยู่ในหมู่ของพรรคพวกญาติพี่น้องของกลุ่มประธานและคณะกรรมการกองทุน และผู้มีบทบาทฐานะดีในชุมชน แต่ไม่เข้าถึงกลุ่มสมาชิกที่ยากจนจริงๆ เพราะกรรมการกองทุนฯ มักอ้างว่าคนเหล่านี้ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ ทำให้เม็ดเงินไม่หมุนเวียนไปสู่มือคนอื่น ๆ อย่างทั่วถึง เท่ากับว่าไม่บรรลุวัตถุประสงค์ให้คนจนเข้าถึงแหล่งเงิน

จากข้อคิดเห็นของกลุ่ม NGOs กป.อพช. ภาคอีสาน ต่อระเบียบกองทุนที่ไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อคนจนอย่างแท้จริงก่อนที่จะมีการนำเงินลงสู่พื้นที่ในช่วงปีแรกนั้น สอดคล้องกับนักวิชาการที่ได้ติดตามการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านมาหลายปีภายหลังมีการจดทะเบียนหมู่บ้านและเริ่มดำเนินงานมา กล่าวคือ เงินกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาทไม่ถึงมือคนจน คนด้อยโอกาสอย่างแท้จริง เพราะเงินจำนวนนั้นกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มของญาติพี่น้องและพรรคพวกของประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และในกลุ่มของคนที่มีฐานะและบทบาทในชุมชน ทั้งความเห็นของกลุ่มเอ็นจีโอและนักวิชาการเห็นว่า กลุ่มที่จนและด้อยโอกาสอยู่แล้ว จะยังด้อยโอกาสเข้าไปอีกเมื่อคนกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงเงินกองทุนได้ สืบเนื่องมาจากการไม่มีทุนทรัพย์ ไม่มีพื้นที่ทำกิน รวมถึงการไม่มีทุนทางปัญญา เป็นผู้มีการศึกษาน้อยหรือไม่มีการศึกษา เหล่านี้เป็นอุปสรรคทำให้พวกเขาไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ของกองทุนได้ จึงถูกกีดกันจากคณะกรรมการไม่ให้มีโอกาสได้กู้เงินกองทุน โดยมองว่าเป็นผู้นำจะไร้ความสามารถในการชำระเงินกู้ ดังนั้น เรื่องที่ปรากฏนี้ยังขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของนโยบายรัฐบาลในการจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุน สร้างงาน สร้างรายได้

<sup>59</sup> “นักวิชาการระบุรัฐหว่านเงินหมู่บ้านละล้านไม่ถึงมือคนจน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (20 เมษายน 2545), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=161](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=161) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>60</sup> “แห่กู้ดอกโหดใช้หนี้กองทุน เบื้องหลังผลงานระดับAAA,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (1 พฤศจิกายน 2548), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=209](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=209) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง เพราะฉะนั้น ระเบียบของกองทุนและการดำเนินงานของกองทุน จึงมิได้เป็นแหล่งเงินทุนที่เอื้อประโยชน์แก่คนจนโดยแท้จริง

#### 4.1.1 กองทุนหมู่บ้าน : การควบคุมการดำเนินการและจัดการโดยนักการเมือง

การจัดตั้งและดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลงานของของรัฐบาลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินการตามนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นหากกองทุนหมู่บ้านจะถูกนักการเมืองที่อยู่ในรูปของรัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลจึงไม่ใช่เรื่องแปลก ถึงแม้ตามหลักการและปรัชญาของการตั้งกองทุนนั้นจะกำหนดไว้ว่าให้ประชาชนในพื้นที่ในชุมชนเป็นผู้จัดการเองก็ตาม

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวว่า ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านคือการเอาเงินไปกองไว้ที่หมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนบริหารกันเอง เอามาสร้างงานสร้างรายได้และช่วยเหลือตัวเองแบบยั่งยืน โดยเงินจำนวนนี้รัฐบาลไม่เอาคืน แต่ก็ไม่ต้องการให้เงินหายไป ไม่อยากให้ชาวบ้านมองว่ารัฐบาลแจกฟรีแล้วใช้ตามสบาย โดยกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถควบคุมการเบิกจ่ายได้ งบประมาณ 7 หมื่นกว่าล้านบาท มีพร้อม และเมื่อเงินงบประมาณลงไปแล้วก็ต้องเกิดประโยชน์ที่สุด ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องทำอย่างรวดเร็วแต่รอบคอบ เพื่อป้องกันความผิดพลาด เงินกองทุนหมู่บ้านไม่เหมือนงบ มียาชาวาที่หลายฝ่ายเกรงว่าใช้แล้วก็หมดไป รัฐบาลจึงพยายามปรับวิธีการดำเนินงานให้ทุกคนคิดร่วมกันทำร่วมกัน<sup>61</sup>

ในการประชุมเวิร์ก ช็อปเรื่อง “สร้างพลังกองทุนหมู่บ้าน ด้วยรากฐานองค์กรชุมชน” เมื่อวันที่ 6 พ.ค. 2544 ที่ทำเนียบรัฐบาล ตัวแทนชาวบ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันเรียกร้องว่า ควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านระดับต่าง ๆ มากขึ้น และควรแต่งตั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาแทนนักการเมือง ซึ่งนายสังคม มีทรัพย์ ผู้แทนองค์กรชุมชน จ.สุรินทร์ กล่าวว่า สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือให้มีตัวแทนชาวบ้านไปอยู่ในคณะกรรมการชุดต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เพราะเท่าที่เห็นส่วนใหญ่มาจากข้าราชการและนักการเมือง เช่น คณะอนุกรรมการกำหนดชุมชนเมืองที่ตัวเองร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วยนั้นมีทั้งหมด 38 คน แต่มีตัวแทนชาวบ้านเพียง 5 คนเท่านั้น นอกนั้นเป็น ส.ส.พรรคไทยรักไทยถึง 20 คน อีก 13 คนเป็นข้าราชการ เช่นเดียวกับนายเสน่ห์ วิชชาวงศ์ ประธานคณะกรรมการประสานงาน องค์กร

<sup>61</sup> “ทรท.ออกลายที่ 'กองทุนหมู่บ้าน' แจกหัวคะแนน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (7 พฤษภาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=66](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=66) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

พัฒนาเอกชนภาคอีสาน (กป.อพช.) ที่กล่าวว่า โครงสร้างกลไกต่าง ๆ ของคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นข้าราชการและนักการเมือง ถ้าเป็นอย่างนี้ก็ไม่ใช้การคิดใหม่ทำใหม่อย่างที่นายกรัฐมนตรีบอกว่าอยาก ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น ระดับจังหวัดมีผู้ว่าฯ เป็นประธาน ระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็น ประธาน บวกกับหัวหน้าส่วนราชการอีกมาก ทั้งที่บางส่วนก็ไม่จำเป็น ทุกอย่างก็จะไหลไปในช่อง บริหารจัดการแบบเดิม ๆ แม้จะริเริ่มดีแต่การปฏิบัติจะล้มเหลว เงินไปถึงชาวบ้านแต่ก็หมด เกิดความ แแตกแยกในชุมชน และเป็นเครื่องมือของนักการเมือง เพราะข้าราชการกลัว ส.ส. ถ้า ส.ส. บอก นายอำเภอว่าให้หมู่บ้านที่เป็นฐานเสียงของตัวเองเป็นหมู่บ้านพร้อมก่อน นายอำเภอจะกล้าปฏิเสธ หรือไม่<sup>62</sup>

ก่อนที่จะมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ นายสุวิทย์ฯ ซึ่งเป็นประธานคณะทำงานติดตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ ขึ้นก่อนแล้ว ได้แก่ คณะอนุกรรมการกำหนดชุมชนเมือง คณะอนุกรรมการ เตรียมการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คณะอนุกรรมการจัดหาเงินกองทุน และ คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละชุดมี ส.ส.พรรคไทยรักไทยเข้าเป็นอนุกรรมการจำนวนมาก โดยเฉพาะ 2 ชุดแรกที่มีความสำคัญ เพราะจะต้องร่างระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดย คณะอนุกรรมการเตรียมการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ มี 23 คน มีนาย สุวิทย์ คุณกิตติ เป็นประธาน ในคณะอนุกรรมการนอกจากจะมีนายชูศักดิ์ แอกลง รองเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี แล้ว ยังมีตัวแทนพรรคร่วมรัฐบาลถึง 5 คนคือ นายสงวน พงษ์มณี ส.ส.ลำพูน พรรค ไทยรักไทย, น.พ.สุวิทย์ คนสมบูรณ์ ส.ส.ชัยภูมิ พรรคเสรีธรรม, นายวรวุฒิ ภูมิภักดิ์ ส.ส. สอดตกพรรคไทยรักไทย, นายเงิน ไชยศิลามงคล ส.ส.สอดตกพรรคความหวังใหม่ และนาย พงษ์ ศักดิ์ วรรณวิทย์ ลูกนายนิคม วรรณวิทย์ ส.ส.ลพบุรี พรรคไทยรักไทย นอกจากนี้ยังมีนายสันติ อุทัย พันธุ์ เกษตรกรจากขอนแก่นคนสนิทนายสุวิทย์ มาเป็นอนุกรรมการและเลขานุการด้วย คณะอนุกรรมการกำหนดชุมชนเมือง มีกรรมการ 38 คน ซึ่งมีอำนาจกำหนดนิยามชุมชนเมืองที่จะส่ง เงินลงไป มีนายสมพงษ์ หิริกุล ผู้สมัครระบบบัญชีรายชื่อลำดับที่ 81 ของพรรคไทยรักไทยเป็น ประธาน, นายญาณเดช ทองสีมา ส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อ อดีตรองผู้ว่าฯ กทม. เป็นรองประธาน ใน อนุกรรมการมี ส.ส.กทม. พรรคไทยรักไทยเข้ามาเกือบทั้งจังหวัด ได้แก่ นายสุวัฒน์ วรรณศิริกุล, นาย สุธา ชันแสง, น.ต.ศิธา ทิวารี, นายพลฤดี ชัยดำรงรักษ์, นายภัทรศักดิ์ โอสธานุเคราะห์, น.ส.กวนิดา คุณผลิน, นายภิมุข สิมะโรจน์, นายประมณฑ์ คุณะเกษม รวมทั้งญาติ ส.ส.กทม. เช่น นายวิรัช

<sup>62</sup> เรื่องเดียวกัน.

มีนชัยนันท์, นายฉัฐกฤษณ์ ทิวไผ่งาม น้องชาย น.ส.ณหทัย ทิวไผ่งาม ส.ส.สอบตที่เป็นรองโฆษก  
รัฐบาล, ส.ส.สอบต เช่น นายสุวัฒน์ ม่วงศิริ นายคณวัฒน์ วสันต์สังวร<sup>63</sup>

นอกจากนี้ยังมี ส.ส.จังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ นายปกรณ์ บูรณุปกรณ์ ส.ส.เชียงใหม่, นายเมธี นัทร  
จินดารัตน์ ส.ส.นครสวรรค์, นายจักริน พัฒน์ดำรงจิตร ส.ส.ขอนแก่น, ว่าที่ ร.ท.วัลลภ ยังตรง ส.ส.  
สมุทรปราการ และนายประสาน บุญมี ส.ส.นครปฐม, นายอัสนี เชิดชัย ส.ส.สอบต จ.นครราชสีมา<sup>64</sup>

นายสุวิทย์ยังได้เตรียมเสนอคณะรัฐมนตรี โครงการผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ในคณะกรรมการ  
กองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ โดย 5 คนจะให้มาจากตัวแทนภาคต่างๆ ส่วน  
อีก 5 คน ได้แก่ นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ประธานคณะกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, นาย  
เอนก นาคะบุตร ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน, น.พ.พลเดช  
ปิ่นประทีป ผู้อำนวยการสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, นางมุกดา อินตะสาร โดยนางมุกดา  
พงษ์สมบัติ อดีต ส.ส.พรรคกิจสังคม คนสนิทนายสุวิทย์ ซึ่งไม่ได้ลงสมัคร ส.ส. เพราะไม่ได้ไป  
เลือกตั้ง ส.ว. ก็ได้รับแต่งตั้งด้วยในฐานะตัวแทนกลุ่มแม่บ้านจังหวัดขอนแก่น<sup>65</sup>

จะเห็นได้ว่าการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่น  
ดำเนินการ จัดสรร และเป็นองค์กรของประชาชนเอง ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของกองทุน แต่  
ในภาพรวมการควบคุมบริหารกองทุน โดยเฉพาะนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่มีพรรคไทยรักไทยเป็นแกน  
นำได้เข้าไปมีบทบาท เป็นคณะกรรมการในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง  
ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศที่มี ส.ส. ส.ส.สอบต ญาติ ส.ส. เป็นคณะกรรมการ  
ควบคุมดูแลกองทุน จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่านโยบายเป็นของพรรคการเมือง ดังนั้นนักการเมืองจึงต้อง  
เข้ามาควบคุมดูแลและมีส่วนร่วมด้วย

ทั้งที่หลักการของกองทุนหมู่บ้านฯ นั้นต้องการให้ประชาชนในพื้นที่ดำเนินการ จัดการเอง  
เป็นเจ้าของของกองทุน เพื่อสร้างเศรษฐกิจและชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ นักการเมือง  
หรือรัฐไม่ควรเข้าไปแทรกแซง ดังที่นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม อดีตประธานกรรมการสถาบันพัฒนา

<sup>63</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>64</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>65</sup> เรื่องเดียวกัน.

องค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน)<sup>66</sup> กล่าวว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นการจัดการโดยฝ่ายการเมืองและภาครัฐเป็นหลัก ซึ่งต่างจากการทุนพัฒนาสังคม ที่มีกลไกจากพหุภาคีและผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลายไม่ใช่ฝ่ายการเมือง และมีอิสระในการสรรหาเข้าร่วมจำนวนมาก แม้จะมีภาครัฐอยู่ด้วย แต่ก็ไม่ได้เข้ามาครอบงำ เหมือนกับกองทุนหมู่บ้าน จนทำให้ความสำคัญของฝ่ายชุมชนเลือนหายไป ซึ่งนายไพบุลย์ฯ มองว่า หน้าที่ของรัฐควรจะมีบทบาทในการเข้าไปสนับสนุน ไม่ใช่เป็นกองหน้าเสียเอง บางชุมชนสามารถทำแผนแม่บทเพื่อการพึ่งตนเองได้ทั้ง 4 ภาค มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จัดการชุมชนตัวเองให้มีความเข้มแข็งได้ ดังนั้น หากต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นก็ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นตัวตั้ง

สรุป ในการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นนโยบายของพรรคการเมืองนั้น ในลำดับแรกมีนักการเมืองเข้ามาจัดการในทุกขั้นตอน ภายหลังจากจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตั้งแต่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน จนมาถึงระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ปรากฏว่ามีนักการเมืองเข้ามาเป็นกรรมการจำนวนมาก โดยเฉพาะ ส.ส.และสมาชิกพรรคของรัฐบาล จึงมีการเรียกร้องจากภาคประชาชนว่าควรให้ตัวแทนภาคประชาชนเข้าไปเป็นกรรมการกองทุนในระดับต่าง ๆ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ นักการเมืองและข้าราชการควรเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เป็นผู้คอยชี้แนะและให้ความช่วยเหลือมากกว่าที่จะมาเป็นผู้กำกับและดำเนินการเสียเอง ซึ่งผิดต่อหลักการของกองทุนที่ระบุว่าต้องการให้ประชาชนเป็นเจ้าของกองทุนและเป็นผู้ดำเนินการเอง

#### 4.1.2 กองทุนหมู่บ้าน : การสร้างอาณาจักรทางการเมือง

การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลสู่หมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ เป็นผลการดำเนินการและปฏิบัติการของพรรคการเมือง ดังนั้น การปฏิบัติการครอบงำพื้นที่ทั่วทุกหย่อมหญ้าโดยใช้นโยบายเป็นยุทธศาสตร์นำเพื่อสร้างอาณาจักรทางการเมือง ซึ่งใช้กลยุทธ์ดังกล่าวเป็นสื่อเข้าไปสู่ชุมชนและหมู่บ้าน ที่มีประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในหมู่บ้านและชุมชน เมื่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านเข้าไปยังหมู่บ้านและชุมชนเช่นนี้แล้วจึงไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าเป็นการสร้างฐานเสียงของพรรคการเมืองโดยใช้นโยบายครอบงำ

<sup>66</sup> “กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน เหตุไฉนชุมชนเมืองจึงมีปัญหามากกว่าหมู่บ้าน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (1 พฤษภาคม 2548), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=221](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=221) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.



### การดำเนินการกองทุนภาคประชาชน<sup>67</sup>

กองทุนเงินออมของชาวบ้านมีพื้นฐานมาตั้งแต่ ปี 2508 เริ่มจากกองทุนหมู่บ้านสระคูณ ลำปลายมาศ บุรีรัมย์ จากนั้นก็เป็นกองทุนเมืองคินแดงและห้วยขวาง กรุงเทพฯ ขยายออกเป็นขบวนการเครดิตยูเนียน ต่อมาปี 2517 กรมพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็คิดริเริ่มกลุ่มออมทรัพย์เอง เช่น บ้านคีรีวง ปี 2523 บ้านน้ำขาว ปี 2523 และคลองเป็ยะ ปี 2525 บ้านปากบาง ปี 2528 บ้านควนโตะหลงปี 2530

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มอื่นที่ NGOs ส่งเสริมอีกจำนวนมาก เช่น กรณีที่กลุ่มพัฒนาทุ่งกุลาและมูลนิธิพัฒนาอีสาน เข้าไปส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์กับการพัฒนาในด้านอื่น เช่น ธนาคารข้าว กลุ่มสมุนไพร กลุ่มอาชีพ อีกทั้งเมื่อปี 2532 ยังมีธนาคารหมู่บ้านอันเนื่องพระราชดำริจากการส่งเสริมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีก

### การดำเนินการกองทุนภาครัฐ<sup>68</sup>

ส่วนบทบาทของรัฐบาล เริ่มจากกรมพัฒนาชุมชนเข้าไปส่งเสริมในระดับหน่วยงาน ต่อมาระดับรัฐก็ปรากฏชัดเมื่อปี 2535 เมื่อรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ตั้งโครงการพัฒนาคนจนในเมือง โดยมีหน่วยงานพัฒนาชุมชนเมืองสังกัดการเคหะแห่งชาติดูแล จากนั้น กลุ่มออมทรัพย์ก็เริ่มรวมกันเป็นเครือข่าย ในที่สุดก็ได้ตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนปี 2543 สถาบันนี้ก็มีบทบาทในการเชื่อมประสานกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มพัฒนาต่าง ๆ จำนวนมาก

การออมทรัพย์ของชาวบ้านทั้งหมดข้างต้นมีลักษณะเด่น คือ

- (1) เริ่มจากข้างล่าง
- (2) โดยมีหน่วยงานข้างนอกเข้าไปเป็นเพียงผู้เกื้อกูล
- (3) ประชาชนมีส่วนร่วมจำนวนมากและด้วยความสมัครใจ
- (4) มีหลากหลายรูปแบบสามารถเข้าออกจากกลุ่มได้ง่าย และมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

อยู่ตลอดเวลา

(5) มีปัจจัยของความสำเร็จเบื้องต้นคือ ผู้นำและการมีส่วนร่วมของกลุ่มหรือกองทุน กลุ่มการออมทรัพย์เหล่านี้ย่อมได้รับอิทธิพลทางความคิดและการสนับสนุนจากระดับโลกด้วยไม่มากก็น้อย

<sup>67</sup> เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, “เปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านไทย กับธนาคารกรามีน,” เว็บไซต์นิต้า (6 เมษายน 2550), แหล่งที่มา : <http://www.nidambell.net/ekonomiz/2007q2/2007april06p4.htm> ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>68</sup> เรื่องเดียวกัน.

โดยเฉพาะแนวความคิดการพัฒนาเมือง การพัฒนาชุมชนและธนาคารเพื่อคนจนซึ่งค่อย ๆ หล่อหลอมและดึงดูดเอาคนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกองทุนด้วยกัน กองทุนที่ประสบความสำเร็จจึงพัฒนาตามธรรมชาติและมีลักษณะเด่นที่สุด คือ ใช้เวลานานมาก และค่อย ๆ ปรากฏบทบาทของผู้นำ จนกระทั่งเรียกขานกันว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” ในปัจจุบัน

แต่ความเป็นธรรมชาติและความเป็นชาวบ้านนี้หายไปทันทีเมื่อถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ปี 2544 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณเห็นช่องทางได้คะแนนจึงนำมาหาเสียงว่าจะขยายเงินให้กองทุนให้ใหญ่เป็นกองทุน “เงินล้าน” และกระจายไปทุกแห่ง โดยอ้างว่าจะบริหารแบบชุมชนและทำตามที่ปราชญ์ชาวบ้านเคยทำ แต่ในความจริงกลับตรงกันข้ามและก่อให้เกิดผลกระทบระดับประเทศ เพราะคำว่า “เงินล้าน” นั้นเองที่เป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่าง

การเร่งอัดเงินลงไป จึงทำให้วิถีทางที่ปราชญ์ชาวบ้านสร้างไว้นั้นหักเห เป็นเพียงข้ออ้างของการครองอำนาจ ระยะเวลาที่เคยหล่อหลอมความเข้าใจและประสานความร่วมมือ จึงกลายเป็นการรีบเร่งโดยคะแนนและทำเป้าตัวเลขให้ครบเพื่อเอาเงินก้อนใหม่ การเร่งอัดเงินลงไปจึงทำให้กองทุนหมู่บ้านซึ่งเป็นความคิดดี ๆ กลายเป็น “เครื่องสำอางหน้าการพัฒนา” (developmental cosmetics) อ้างว่าทำแบบปราชญ์ เน้นการรวมตัวกัน แต่ความจริงกลับเป็นการครอบงำและเป็นเครื่องมืออย่างดีของการครอบงำ เพราะค่อย ๆ บีบโดยไม่ให้รู้ตัว

ในความเป็นจริงนั้น แทนที่จะค่อย ๆ ทำจากข้างล่างขึ้นบน (bottom to up) แต่กลายเป็นการส่งจากข้างบนลงไป (top to down) แทนที่จะช่วยกันทำ จึงเป็นฝ่ายหนึ่งนั้นเป็น “ผู้ให้” และอีกฝ่ายหนึ่งเป็น “ผู้รับ” ส่วนการมีส่วนร่วมที่เคยเป็น “จิตวิญญาณ” ก็กลายเป็นเพียง “พิธีกรรม” การมีหุ้นส่วนและทุกคนเท่ากัน ก็กลายเป็นเพียงเครื่องมือของกันและกัน (instrumentality) ความรู้จักมักคุ้นก็กลายเป็นยศตำแหน่งที่เชื่อมโยงกับการเมืองภายนอก

ในที่สุดการพึ่งตัวเอง (selfreliance) ก็อันตรธานและกลายเป็นการพึ่งรัฐ ด้านประชาธิปไตยของชาวบ้านที่เริ่มก่อตัว ก็จบสิ้นพร้อมกับการเข้าครอบงำของรัฐ (hegemony) และยากที่ชาวบ้านจะขยับหนี หน่วยสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านกลับใช้เงินมากมายเพื่อการสนับสนุน เช่น การเตรียมการอย่างเร่งรีบในการตั้งกองทุน การใช้เงินจำนวนมากสำหรับทำงานประจำ การจ้างหน่วยงานภายนอกทำวิจัย การติดตามประเมินผล การสร้างเครือข่าย การตั้งอนุกรรมการสนับสนุน และการขยายโครงการต่อเนื่อง เงินทั้งหมดที่เบิกเงินจากธนาคารมา 9 หมื่นกว่าล้านบาท จึงตกไปถึงกองทุนเพียง 7 หมื่นกว่าล้าน ส่วนการติดตามประเมินผลก็ทำอย่างสุกเอาเผากิน วิธีการหลัก คือ สํารวจความพึงพอใจของคนได้รับผลประโยชน์ ซึ่งจะแนบที่รับรู้ก็ต้องได้เต็มหรือเกือบเต็มตามไปด้วย ส่วนข้อสังเกตและข้อวิจารณ์จากบุคคลหรือองค์กรภายนอก หน่วยสนับสนุนก็พร้อมจะเอาสี่ข้างเข้าสี่ มีหน้าซำยังไม่รู้จัก

ระเบียบวิธีวิทยาใหม่ ๆ เช่น การวิจัยแบบแปลความ (interpretive research) หรือการวิจัยเชิงวิพากษ์ (critical research) นอกนั้นก็ทำงานทับซ้อนกับงานประจำ ทั้งที่เคยกล่าหาโครงการเก่า ๆ เช่น โครงการ กข.คจ.มาก่อนว่าถูกรอรับโดยข้าราชการ หน่วยสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านจึงกลายเป็นอาณาจักรใหม่ (new empire building) สามารถสร้างลูกค้าได้สำเร็จ พร้อมทั้งเอาลูกค้าเป็นเครื่องมือต่อรอง ซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่มหาศาล และพร้อมจะโรมรัน หรือให้คุณให้โทษกับใคร ๆ ก็ได้ โดยเฉพาะทางการเมืองใครที่เข้ามาต่อต้านไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านโครงการด้วยการชี้แนะหรือแนะนำ นั่นแหละ คือ “ศัตรูของกองทุนหมู่บ้าน” กองทุนหมู่บ้านจึงมีปัญหา มาก เพราะเร่งกระจายเงิน ช่วง 3 ปีแรก (2544-2546) ไปถึง 7 หมื่นกว่าล้าน มีสมาชิกถึง 11 ล้าน และกู้เงินไปแล้วกว่า 10 ล้าน กองทุนรีบทำและรีบทิ้งปัญหา โดยเอาคนจำนวนมากเป็นเครื่องมือ

การใช้นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นนโยบายประชานิยม หมายถึงนโยบายที่ประชาชนชื่นชอบ เป็นเรื่องผลประโยชน์ต่างตอบแทน กล่าวคือ การจัดสรรเงินลงสู่หมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาท เป็นการซื้อความนิยมด้วยนโยบาย ประชาชนในพื้นที่ผู้ได้รับผลประโยชน์ย่อมเห็นดีเห็นชอบ ฝ่ายพรรคการเมืองก็ได้ฐานคะแนนเสียงจากประชาชน จะเห็นได้ว่าเงินกองทุนนี้ทุกหมู่บ้านและชุมชนจะได้รับ นั่นหมายความว่า เป็นการสร้างฐานเสียงของพรรคการเมืองด้วยเช่นกัน จึงสามารถสรุปได้ว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านก็คือการสร้างอาณาจักรทางการเมืองของพรรคการเมือง

#### 4.1.3 กองทุนหมู่บ้าน : ใบบังการเมือง

ช่วงระยะเริ่มแรกในการจัดเงินล้านลงสู่กองทุนหมู่บ้าน มีประชาชนบางส่วนเกิดความเบื่อหน่ายกองทุนหมู่บ้าน เช่น กระแสความรู้สึกต่อโครงการของชาวภาคอีสาน โดยสาเหตุหลักมาจาก 2 - 3 ประเด็น คือ <sup>69</sup>

1. การคัดสรรตัวแทนในระดับคณะกรรมการระดับอำเภอ พบว่ามีตัวแทนนักการเมืองเข้ามาร่วมเกือบทุกหมู่บ้าน ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของการแทรกแซง แต่เป็น “ใบบัง” ส่งตัวเข้ามา นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเสนอเป็นแพ็คเกจ เพื่อขอเข้ามาเป็นคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อว่าการแทรกแซงในระดับอำเภอจะสามารถลงฐานรากของชุมชนได้ดีกว่าในระดับอื่น ๆ การที่การเมืองเข้ามายุ่งเกี่ยวมากเกินไปส่งผลให้เกิดความยุ่งยากมาก ประกอบกับระเบียบขั้นตอนและกระบวนการของกองทุนหมู่บ้าน

<sup>69</sup> “อีสานเป่าใหญ่ใบบังการเมือง กองทุนหมู่บ้าน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (10 กรกฎาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=96](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=96) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

จึงทำให้ชาวบ้านบางคนไม่ยอมเข้าโครงการกองทุนหมู่บ้าน ขณะที่ตัวคณะกรรมการก็กลับมองว่าตัวเองเป็นถึงคณะกรรมการแต่กลับไม่มีสิทธิพิเศษอะไร ต้องไปแบกรับภาระแทนชาวบ้านหากชาวบ้านไม่คืนเงิน

2. ในการเสนอแผนของชาวบ้านซึ่งได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ 6% แต่เมื่อได้เสนอแผนดังกล่าว จะถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนคือพัฒนาชุมชน กัดค้าน โดยบอกว่าให้กลับไปเสนอตัวเลขมาใหม่ ไม่ให้เสนออัตราดอกเบี้ยที่ 6% เพราะไม่คุ้มทุน โดยฝ่ายสนับสนุนเสนอให้เขียนดอกเบี้ยขั้นต่ำที่ 10% โดยให้เหตุผลว่าการเสนอดอกเบี้ยที่ 6% จะไม่คุ้มทุนและจะไม่ทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียน เมื่อชาวบ้านได้หิยขกระเทียบขึ้นมาว่าเรื่องกำหนดอัตราดอกเบี้ยนั้น ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีสิทธิที่จะกำหนดในอัตราที่เหมาะสม แต่กลับถูกเจ้าหน้าที่ตอบกลับมาว่าระเบียบก็คือระเบียบ จึงต้องยึดหลักความเป็นจริง ซึ่งปรากฏว่าเกือบทุกหมู่บ้านที่ส่งแผนมาถูกตีกลับให้แก้ตัวเลขอัตราดอกเบี้ยใหม่เกือบทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีกระแสข่าว การเรียกเก็บเงินค่าหัวจากชาวบ้าน โดยกลุ่มพวกนี้ไม่ใช่กลุ่มข้าราชการและนักการเมือง แต่กลับเป็นกลุ่มที่มีข้อมูลเรื่องกองทุนหมู่บ้าน ทำตัวเป็นนายหน้าเสนอตัวเข้ามาเป็นตัวกลางในการจัดการ โดยเสนอว่าสามารถผลักดันให้หมู่บ้านนั้นขึ้นทะเบียนกับสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้เร็วขึ้น โดยแก๊งพวกนี้จะเรียกเก็บเงินจากสมาชิกกองทุนเป็นรายหัว ๆ ละ 100-150 บาท

ที่จังหวัดสุรินทร์มีปัญหาพวกนี้มากทั้งจากกระแสข่าวเรื่องใบสั่งการเมืองที่เกิดขึ้นแล้ว และการเขียนแผนและการกำหนดอัตราดอกเบี้ยซึ่งไม่เป็นไปตามระเบียบและกรอบที่รัฐบาลกำหนด มีความเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองทุกระดับ โดยพยายามแทรกตัวเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านมากขึ้นเพราะในหลายขั้นตอนผุดเพี้ยนไปจากกรอบที่วางไว้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกระบวนการสรรหาคณะกรรมการที่จะต้องมีคนของพรรคการเมืองเข้ามาร่วม รวมไปถึงความยุ่งยากในการเปิดบัญชีธนาคารซึ่งจะต้องเปิดบัญชีในส่วนของบัญชีกองทุน และบัญชีส่วนบุคคลที่จะถูกรายย่อย ทำให้ความรู้สึกรู้สึกของชาวบ้านเสีย และเบื่อหน่าย โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านที่คุ้นเคยกับการบริหารงานกองทุนซึ่งมีประสบการณ์มาแล้วจะรู้สึกเบื่อหน่ายมากจนไม่ยอมใช้บริการโครงการกองทุนหมู่บ้าน ประเด็นที่สำคัญคือกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ไม่โปร่งใส จึงไม่ยอมเข้ามาเกี่ยวข้อง และมีชาวบ้านที่เปลี่ยนไปหาทางเลือกใหม่ที่ไม่ยุ่งยากโดยมีแนวโน้มว่าจะหันไปใช้บริการของธนาคารประชาชนแทน เพราะการปล่อยกู้รายย่อยของกองทุนหมู่บ้านกำหนดวงเงินกู้ 20,000 บาท ใกล้เคียงกับ โครงการธนาคารประชาชน ซึ่งให้วงเงิน 15,000 บาท แต่ไม่ยุ่งยากมาก และเป็นการกู้ส่วนตัวจึงรู้สึกคล่องตัวกว่า

ดังนั้น นักการเมืองจึงมีบทบาทค่อนข้างมากในการไปชี้้นำการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะในภาคอีสาน ซึ่งตามผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีใบสั่งมาจากนักการเมือง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ของ ส.ส.ผู้นั้นจะมีบทบาทสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้สืบเนื่องจากภายในพื้นที่นั้นจะเป็นฐานเสียงของนักการเมืองจึงมีอิทธิพลต่อคนในพื้นที่ ในส่วนการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนฯ เรื่องดอกเบี้ย ข้าราชการเมืองก็กลายเป็นสั่งการให้คณะกรรมการต้องคิดอัตราดอกเบี้ยเท่าไร เช่น กำหนดให้ 10% ซึ่งความเป็นจริงแล้วเรื่องนี้เป็นสิทธิของคณะกรรมการกองทุนฯ ที่จะเป็นผู้กำหนดเองตามแต่เห็นสมควรกับบริบทและพื้นที่ของตนเอง แม้จะเป็นการดำเนินงานของประชาชนในพื้นที่เอง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเบื้องหลังการปฏิบัติงานก็ยังมีนักการเมืองและข้าราชการการเมืองคอยกำกับและสั่งการอยู่

#### 4.2 ปัญหาและผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมของประเทศ

ภายหลังการเตรียมการและดำเนินการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รัฐบาลสามารถดำเนินการได้ตามแผนสามารถส่งมอบเงินให้กับหมู่บ้านที่มีความพร้อมในงวดแรกเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2544<sup>70</sup> และหลาย ๆ งวดอีกต่อมา ได้สร้างปัญหาและผลกระทบในหลายด้าน แก่บุคคล ชุมชน สังคม เศรษฐกิจและการเมือง

ในด้านลบของกองทุนหมู่บ้าน บางกองทุนมีความขัดแย้งกันค่อนข้างรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณที่ลงสู่กองทุนคิดเป็นจำนวนเงินที่มากสำหรับผู้บริหารกองทุน จึงมีข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ หรือตามสื่อวิทยุโทรทัศน์ว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีความขัดแย้งกันถึงขั้นฆ่ากันในที่ประชุม บางคดีก็ฆ่าเดี่ยว บางคดีก็ฆ่าหมู่ เช่น คดีฆาตกรรมที่กรรมการกองทุนหมู่บ้านถูกผู้ใหญ่บ้านยิงตาย 2 ศพ บาดเจ็บสาหัสอีก 1 คน ที่บ้านลาดทอง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี<sup>71</sup> เป็นการ

<sup>70</sup> “โอนเงินกองทุนหมู่บ้านงวดแรก 7,125 ล้านบาท,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (26 กรกฎาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=110](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=110) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>71</sup> “กองทุนหมู่บ้านด้านลบ,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (27 กุมภาพันธ์ 2545), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=158](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=158) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.



ฆ่ากันตาย อันมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และเป็นจุดขายสำคัญที่ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะเลือกตั้ง

โดยหลักการ การที่รัฐบาลให้ ธนาคารออมสินจัดสรรเงินกู้ให้ทุกหมู่บ้าน และชุมชนในเมืองทั่วประเทศกว่า 7 หมื่นแห่ง หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เป็นเรื่องที่ดี เป็นการ กระจายเงินทุนไปสู่ชนบทในระดับรากหญ้า แต่ก็อาจจะมีผลกระทบในด้านที่ไม่ดีได้เช่นเดียวกัน เคยมีเสียงเตือนว่า กองทุนหมู่บ้าน อาจจะทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นจริง มีเพียงส่วนน้อยที่ถึงกับฆ่ากันตาย เช่นเดียวกับนโยบายกระจาย อำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วน (อบต.) ให้ประชาชนในหมู่บ้านเลือกตั้งสมาชิกสภา อบต. เพื่อเลือกคณะผู้บริหาร อบต. ด้วยตัวเอง ให้ชาวบ้านเป็นผู้คิดเองและทำเอง แทนที่จะให้ข้าราชการ หรือ “ทางการเขาสั่งมาว่า” เหมือนที่เป็นมาในอดีต

กองทุนหมู่บ้านฯ แม้จะไม่ใช่นโยบายความคิดใหม่เยี่ยมเสียทีเดียว เพราะรัฐบาลก่อน ๆ ก็เคยทำในลักษณะนี้มาก่อน เพียงแต่จำนวนเงินไม่มากเท่ากับกองทุนหมู่บ้าน แต่กองทุนหมู่บ้านก็เป็นนโยบายที่ดี เพราะเป็นการกระจายเงินทุนไปสู่ชาวชนบทอย่างทั่วถึง แต่ผลเสียก็มี เพราะอาจสร้างความแตกแยกภายในหมู่บ้าน และกระจายการทุจริตและหนี้เสียไปสู่ระดับรากหญ้า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นกลไกสำคัญในการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ และบริหารกองทุน ถ้ามีผู้ขอขู้้น้อยกว่าเงินที่มีอยู่อย่างในหลายหมู่บ้าน ก็จะไม่มีปัญหา แต่ถ้ามีผู้ขู้้นมากกว่าเงินกองทุนก็จะมีปัญหา กรรมการกองทุนบางแห่งจึงแก้ปัญหาง่าย ๆ ด้วยการเอาเงินกองทุนไปเฉลี่ยแจกกันทั่วหน้า ซึ่งขัดวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน ที่มุ่งสร้างงาน สร้างรายได้ และกระตุ้นเศรษฐกิจ

กองทุนหมู่บ้านฯ นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจเก่า คือกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน กับกลุ่มอำนาจใหม่ คือคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน และอาจเกิดความขัดแย้งระหว่าง คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกับชาวบ้านทั่วไป ถ้ามีการกล่าวหาว่าเลือกที่รักมักที่ชัง หรือเล่นพรรคเล่นพวก ซึ่งจากผลการรายงานการศึกษาในหัวข้อก่อนหน้านี้นี้ก็เป็นเช่นนั้น ที่การอนุมัติเงินกู้มีการเล่นพรรคเล่นพวก คนที่เป็นญาติหรือรู้จักมักคุ้นสนิทสนมกับประธานและคณะกรรมการกองทุนฯ ก็จะได้รับพิจารณาอนุมัติก่อน ซึ่งนำไปสู่การแตกแยกของกลุ่มคนหลาย ๆ ฝ่ายในชุมชน

#### 4.2.1 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่น

เมื่อมีการจัดตั้งและจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและพร้อมที่จะดำเนินการ ผู้ที่มีบทบาทในกองทุนหมู่บ้านมักจะเป็นผู้มีอิทธิพลหรือนักการเมืองท้องถิ่นเข้าดำเนินการจัดการ ทั้งนี้เกิดจากความเคยชินที่เมื่อมีโครงการพิเศษอะไรขึ้นมา คนกลุ่มนี้ก็จะเข้ามามีบทบาทและขอเข้ามามีส่วนร่วมใน

ผลประโยชน์เสมอ มีกรณีตัวอย่างเช่น ที่หมู่บ้านไพรบึง ต.ไพรบึง อ.ไพรบึง จ.ศรีสะเกษ<sup>72</sup> จากการร้องเรียนของชาวบ้านว่ามีผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านมาครอบงำโครงการ และการกระทำต่อไปในทางที่การเลือกปฏิบัติ เพราะนำเฉพาะกลุ่มพวกพ้องมาดำเนินการกันเอง แทนที่โครงการจะส่งผลดีต่อสังคมหมู่บ้าน ก็จะส่งผลดีเฉพาะกลุ่มคนที่สร้างฐานอำนาจเท่านั้น

ปัญหาที่เกิดจากผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่น เช่นกรณีตัวอย่างนี้มีการแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านพอสมควร นั่นคือมีบุคคลเพียง 2-3 คนที่มีอำนาจเหนือคณะกรรมการ 15 คน มีนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้ชี้แจงและจัดการแบบเบ็ดเสร็จ โดยลูกบ้านไม่มีสิทธิที่จะโต้แย้งหรือซักค้านอะไรได้ ทำให้ชาวบ้านหลายรายถอนตัวจากการขอกู้กองทุน ซึ่งเดิมมีชาวบ้านที่สนใจในโครงการตั้งใจจะยื่นขอกู้กองทุนทั้งหมด 300 กว่าครอบครัว แต่เกือบทั้งหมดไม่ต้องการขอกู้เนื่องจากคิดว่าที่นักการเมืองท้องถิ่นผู้นั้นกำหนดไว้เรื่องดอกเบี้ยที่ผู้กู้ต้องเสียอัตราร้อยละ 10 ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าเป็นอัตราที่เรียกเก็บมากกว่ากองทุนหมู่บ้านอื่น ๆ ในระแวกใกล้เคียงกัน เช่น กิตอัตราเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น เพราะถือเป็นโครงการช่วยเหลือคนในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของนักการเมืองท้องถิ่นผู้นั้นทำเหมือนเป็นนายทุนเงินกู้ ทำให้ชาวบ้านต้องถอย มีการแทรกแซงการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน มีการจัดสรรแบ่งตำแหน่งกันเอง ไม่มีการยกมือลงมติเลือกในที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน<sup>73</sup>

เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านว่น ม. 5 ต.โคกสะอาด อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ ที่มีกลุ่มผู้มีอิทธิพล ลูกน้อง หัวคะแนนนักการเมืองยึดกองทุนฯ การเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการเตรียมคนไว้ล่วงหน้า เพราะส่วนใหญ่เป็นคนฝ่ายของกลุ่มคนดังกล่าว ผู้ใหญ่บ้านลุกขึ้นพูดชี้แจงเพียงไม่กี่คำ แล้วก็บอกให้ชาวบ้านยกมือและเลือกตนเอง เป็นประธานกองทุนฯ แล้วผู้ใหญ่บ้านก็คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ ทั้ง 15 คนเอง เป็นคนของกลุ่มหัวคะแนน สาย ส.ส.ท่านหนึ่งของเมืองบุรีรัมย์ เกือบทั้งหมด รวมทั้งที่ปรึกษากองทุนฯ อีกทั้ง 5 คน ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่ฐานเสียงผูกขาดของ ส.ส. บุรีรัมย์ผู้นี้ เป็นกลุ่มของตระกูลนักการเมืองที่มีอิทธิพลในจังหวัด จึงมีระบบจัดตั้งฐานเสียงและมี

<sup>72</sup> “ก้านันยัดกองทุนหมู่บ้าน แถมออกกฏริคดอกเบี้ย 10% ต่อปี,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (19 กรกฎาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=101](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=101) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>73</sup> เรื่องเดียวกัน.

ห้วคณะเนนทั้ง ครู ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผูกขาดยึดกุมพื้นที่ไว้ได้แบบเบ็ดเสร็จ<sup>74</sup>

พฤติกรรมของกลุ่มผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของนายสมพันธ์ เตชะอธิก นักวิจัยสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนา (RDI) มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งได้ศึกษาติดตามการดำเนินนโยบายนี้ในพื้นที่ภาคอีสานมาตลอดพบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ มักจะถูกผูกขาดหรือครอบงำโดยกลุ่มการเมืองในพื้นที่ แล้วจัดสรรเงินกู้ให้กับพรรคพวกตนเอง<sup>75</sup>

จึงเห็นได้ว่าเมื่อมีโครงการเกิดขึ้น จะมีผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่นเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ สำหรับกรณีข้างต้นนอกจากจะเข้าไปแทรกแซงการบริหารจัดการแล้ว ยังดึงพรรคพวกของตัวเองเข้าไปเป็นผู้บริหาร จึงสามารถอนุมานได้ว่าผลประโยชน์ย่อมเกิดต่อกลุ่มอย่างแน่นอน เป็นการแบ่งผลประโยชน์ร่วมกันในกลุ่ม เอื้ออำนวยประโยชน์แก่พวกพ้องของตน ไม่ยึดมั่นคติคาที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคนที่เป็นสมาชิก จึงมีการจัดสรรที่ไม่เป็นธรรมให้เห็นอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่นดังกล่าวยังได้ทำตัวเป็นนายทุนขูดรีดดอกเบี้ยจากประชาชนเสียเอง ทั้งที่วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนั้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการกู้ดอกเบี้ยต่ำไปลงทุนพัฒนาธุรกิจ การเก็บดอกเบี้ยแพงจึงไม่ต่างอะไรกับการเพิ่มภาระให้แก่ผู้ขอกู้ เพราะผู้ที่มาขอกู้นั้นก็คือผู้ที่ไม่มียุทธหรือขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ ดังนั้น การเข้ามาแทรกแซงและมีบทบาทของพวกผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่นจึงสร้างความแตกแยกไม่สามัคคีกันสามัคคีกันประการหนึ่ง เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มอำนาจเก่า คือ กำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน กับกลุ่มอำนาจใหม่คือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หรือกับสมาชิกในชุมชนประการหนึ่ง สร้างความไม่เป็นธรรมไม่ชอบธรรมในชุมชนสังคมประการหนึ่ง และท้ายที่สุดคือการกอบโกยผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ทั้งยังเป็นการกุมอำนาจไว้ในฝ่ายตนเองอีกด้วย

<sup>74</sup> “การเมืองหากินกับกองทุนเงินล้าน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (9 มิถุนายน 2545), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=168](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=168) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>75</sup> เรื่องเดียวกัน.

#### 4.2.2 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกลุ่มพ่อค้า

ภายหลังรัฐบาลได้ลงนามในสัญญาเงินกู้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากธนาคารออมสิน วงเงิน 80,000 ล้านบาท เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พุทธศักราช 2544 กลุ่มผู้ประกอบการ บริษัทผู้ผลิต ตัวแทนจำหน่ายสินค้าต่างเตรียมรับมือกับวงเงินที่มีถึง 8 หมื่นล้านบาทที่เข้าสู่ตลาดธุรกิจ เช่นที่ กลุ่มยี่เป็ดรายใหญ่ในแต่ละภาค ตัวแทนจำหน่ายสินค้า จัดส่งสินค้าให้แก่ชุมชนที่นำเงินกองทุนไปจัดตั้งสหกรณ์ หรือร้านค้าในชุมชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่มีโอกาสได้ซื้อสินค้าในราคาถูก ทำให้สหกรณ์หรือร้านค้าในชุมชนสามารถแข่งขันกับร้านค้าปลีกข้ามชาติได้ในด้านราคา

การนำเงิน 8 หมื่นล้านบาทลงสู่ชุมชน จึงเป็นโอกาสอันดีที่กลุ่มผู้ผลิตสินค้า ตัวแทนจำหน่ายต่าง ๆ จะเข้าไปมีส่วนร่วมแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ธุรกิจตนเอง นายอานวย ทงกิก กำนันวังน้ำเย็นและประธานสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน โคนมวังน้ำเย็น เปิดเผยว่า การจัดสรรรายได้ผู้ท้องถิ่นในรูปแบบของกองทุนหมู่บ้าน จะช่วยในการจับจ่ายใช้สอยของชาวบ้านให้คล่องตัวขึ้น โดยเฉพาะสินค้าอุปโภค-บริโภค ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และหากสินค้าขายได้มากขึ้นรัฐบาลย่อมได้รับเงินกลับคืนมาจากภาษีมากขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามการนำเงินกองทุนหมู่บ้านมาใช้ จำต้องขึ้นกับข้อบังคับกฎระเบียบของกรมบัญชีกลาง เพื่อให้การใช้เงินเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งอาจมีทั้งรูปแบบการตั้งร้านค้าในหมู่บ้าน การพัฒนาสินค้าประจำจังหวัด หรือการปล่อยกู้ดอกเบี้ยต่ำ<sup>76</sup>

อย่างไรก็ตาม หากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ดำเนินโครงการตามแบบข้างต้น ก็จะไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้ คือ การสร้างร้านค้าชุมชน ที่บางโครงการทำในลักษณะนำไปเป็นทุนซื้อสินค้าเข้าร้าน ซึ่งผิดหลักเกณฑ์ร้านค้าชุมชน ที่ต้องการให้เป็นจุดศูนย์กลางการตลาดของผลิตภัณฑ์ในชุมชน ไม่ใช่เป็นพ่อค้าคนกลาง<sup>77</sup> ถึงอย่างนั้นก็ตาม กฎเกณฑ์ของ กทบ. ก็ไม่สามารถจะหยุดยั้งระบบทุนนิยมมิให้มีการดำเนินการได้

ในส่วนของกลุ่มผู้ค้าที่เป็นผู้ผลิตรายใหญ่ระดับประเทศก็ต้องวางกลยุทธ์ วางแผนงานเพื่อรองรับวงเงินเกือบแสนล้านนี้เช่นเดียวกัน การอัดฉีดเงินภาครัฐบาลกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น การพักชำระหนี้เกษตรกร และ โครงการหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ถือเป็นเงินจำนวนมากที่ผู้ผลิตสินค้าจะแสวงหาประโยชน์ในส่วนนี้ได้ จึงได้มีการจัดกิจกรรม

<sup>76</sup> “ธุรกิจจื้องูบ 8 หมื่นล้านทัพสินค้าล่อขายร้านค้า-สหกรณ์ชุมชน,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (26 กรกฎาคม 2544), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=118](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=118) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>77</sup> “เงินกองทุนไม่ถึงมือชาวบ้าน ชีจรก.ท้องถิ่นทำงานขอไปที,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (7 มิถุนายน 2545), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=166](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=166) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

การตลาด สร้างความเชื่อมั่นเพื่อรองรับกำลังซื้อผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น ด้วยการออกสินค้าขยายช่องทางจำหน่าย ให้เข้าถึงผู้บริโภคที่รัฐบาลกระจายเม็ดเงินไปถึง<sup>78</sup>

กลยุทธ์หนึ่งที่ผู้ประกอบการใช้ในการจำหน่ายสินค้า คือการส่งโบว์ชัวร์สิ่งพิมพ์ไปยังประธานกองทุนฯ คณะกรรมการกองทุนฯ ดังกรณีที่นายสุรินทร์ โดทับเที่ยง ประธานบริหาร บริษัท ผลิตภัณฑ์อาหารกว้างไพศาล จำกัด (มหาชน) ได้เปิดเผยว่า หลังจากรัฐบาลกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นด้วยเงินกองทุนหมู่บ้าน บริษัทจึงจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายเพื่อให้สอดคล้องกับแผนดังกล่าว โดยจัดส่งโปสเตอร์สิ่งพิมพ์ไปยังผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศรวม 70,900 หมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถส่งสินค้าได้จากบริษัทโดยตรงในราคาขายส่ง และนำไปจำหน่ายแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ในราคาถูกเพื่อกระตุ้นยอดขายของบริษัท โดยคาดว่า โครงการดังกล่าวจะส่งผลให้ยอดขายของบริษัทเติบโตเพิ่มขึ้นประมาณ 10%<sup>79</sup>

ในขณะที่ตามส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ผู้ประกอบการธุรกิจทั้งหลายได้ลงเข้าไปในพื้นที่ โดยเฉพาะเมื่อมีการประชุมผู้นำกองทุนระดับท้องถิ่น เช่น เมื่อวันที่ 14 ต.ค. 48 ณ ห้องประชุมเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) จังหวัดเชียงใหม่ ตัวแทนกองทุนทุกอำเภอเข้าร่วมประชุมบนศาลากลางจังหวัด นอกจากนี้ได้รับเอกสารรายละเอียดวาระการประชุมที่แจกให้ผู้เข้าร่วมแล้ว ยังมีโบว์ชัวร์โปรโมชัน เสนอขายสินค้าส่งถึงมือผู้เข้าร่วมประชุมด้วย ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ แพคเกจประกันชีวิต บริษัทไฟแนนซ์ ฯลฯ<sup>80</sup>

ภาพการทำตลาดอย่างเข้มข้นของบริษัทขายสินค้ายอดนิยมยังปรากฏชัดเจนในวันเปิดรอบบัญชีใหม่ทุก ๆ ปีของกองทุนหมู่บ้านฯ แทบทุกพื้นที่ ซึ่งมักจะมีเซลล์แมนหอบโบว์ชัวร์เสนอขายสินค้าเข้าไปเสนอให้สมาชิกกองทุนถึงเวทีกลางหมู่บ้าน จะมีเอกสารโฆษณาขายสินค้า 3 ตัวหลัก ๆ ตามเข้าไปแจกให้ลูกหนี้กองทุนถึงที่ ทั้งบู๊ มอเตอร์ไซด์ และโทรศัพท์มือถือแทบทุกยี่ห้อ<sup>81</sup> ไม่ต่างไปจากพื้นที่อื่น ๆ

<sup>78</sup> “ธุรกิจจ้องสูบ 8 หมื่นล้านทัพสินค้าล่ายอดขายร้านค้า-สหกรณ์ชุมชน,” เว็บไซค์รักบ้านเกิด (26 กรกฎาคม 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=118](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=118) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>79</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>80</sup> “กองทุนหมู่บ้านแพร่เชื้อคลังวัตถุนิยม ชุมชนลุ่มขัดแย้งแตกเป็นเสี่ยง,” เว็บไซค์รักบ้านเกิด (2 พฤศจิกายน 2548), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=211](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=211) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>81</sup> เรื่องเดียวกัน.



การที่รัฐบาลนำเงินลงสู่หมู่บ้านและชุมชนจำนวน 8 หมื่นล้านบาท จึงเป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการผลิตสินค้า ตัวแทนจำหน่ายต่าง ๆ เข้าแสวงหาผลประโยชน์ มีบริษัทเอกชน และนายหน้าจำนวนมากเข้าไปติดต่อบรรดาผู้นำชุมชนต่างๆ เพื่อลอบบีขายสินค้า หรือเสนอตัวเป็นผู้ดำเนินการทางการตลาด หรือจำหน่ายสินค้าให้ ซึ่งอาจมีการชักค่าหัวคิว หรือแสวงหาผลประโยชน์ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำให้เกิดวงจรการทุจริตคอร์รัปชันตามมา

#### 4.2.3 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

ปัญหาของกองทุนหมู่บ้านประการหนึ่งก็คือ บางกองทุนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอนุมัติเงินให้แก่ผู้ขอกู้ง่ายมากเกินไป บางครั้งขาดการวิเคราะห์และประเมิน โครงการ ที่สำคัญขาดการติดตามผล ซึ่งปัญหานี้อาจเป็นผลมาจากคณะกรรมการกองทุนไม่มีเงินเดือนประจำตำแหน่ง จึงทำไปสักแต่ว่าได้ทำแล้ว ได้อนุมัติแล้ว ดังนั้น จึงเกิดปัญหาและผลกระทบตามมาก็คือ ผู้กู้เงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ไม่นำไปประกอบอาชีพ ต่อยอดธุรกิจหรือทำการลงทุน ทำให้ไม่เกิดรายได้ ผลที่ตามมาคือไม่มีเงินคืนกองทุน กลายเป็นหนี้เสีย รัฐเสียเงินสูญเปล่า ภาษีของประชาชนไร้ประโยชน์

การนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่นนำไปเป็นทุนค้ายาบ้า ดังกรณีของนายชัยรัตน์ โพธิ์ขาว<sup>82</sup> ราษฎรหมู่ 9. ต.คูบ อ.น้ำเกลี้ยง จ.ศรีสะเกษ ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมพร้อมของกลางเป็นยาบ้า 242 เม็ด ซึ่งนายชัยรัตน์ให้การสารภาพว่า ก่อนจะหันมายึดอาชีพขายยาบ้าให้กับวัยรุ่นในหมู่บ้าน ได้วางแผนยื่นเรื่องขอกู้เงิน 1.2 หมื่นบาท จากกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท โดยระบุในคำขอกู้ว่าเพื่อต้องการนำเงินไปลงทุนทำการเกษตรสวนพริกไทย จนกระทั่งคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นชอบอนุมัติเงินให้มาตามจำนวนที่ขอ จากนั้นได้คิดหาช่องทางร่ำรวยทางลัด ประกอบกับเห็นว่ามีพ่อค้ายาบ้านายาบ้านำมาส่งขายให้วัยรุ่นในหมู่บ้านซื้อไปเสพเป็นประจำ ทำให้เห็นช่องทางรวยจึงรับเป็นเอเจนต์จำหน่ายยาบ้าในหมู่บ้านเสียเอง

โทรศัพท์มือถือก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้กู้ยืมนำเงินที่กู้ไปซื้อ ซึ่งนายพิทยา ว่องกุล<sup>83</sup> นักวิชาการภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ได้สำรวจหมู่บ้านที่อยู่ในเครือข่ายขององค์กรพัฒนาเอกชน ถึงเส้นทางเงินกู้ของ

<sup>82</sup> “กู้ง่ายตาย! กองทุนหมู่บ้าน มาค้ายาบ้า,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (30 พฤศจิกายน 2544), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=143](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=143) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>83</sup> “แจกกองทุนหมู่บ้านไหลกลับกระเป๋า 'แมว',” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (28 มกราคม 2545), แหล่งที่มา :

ชาวบ้านที่กู้ไปจากกองทุนหมู่บ้านว่าเอาไปทำอะไรบ้าง จากการสำรวจพบตัวเลขที่น่าตกใจ คือ กู้ไปซื้อมือถือเฉลี่ยหมู่บ้านหนึ่ง 7-8 เครื่อง ซึ่งจริง ๆ แล้วก็ไม่ได้มีความจำเป็นอะไร เป็นเพราะค่านิยมของสังคมไทยที่ถูกรอบงำโดยวัฒนธรรมตะวันตก เน้นการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย

ขณะที่ น.พ.พลเดช ปิ่นประทีป<sup>84</sup> คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทช.) กล่าวถึงชาวบ้านนำเงินที่กู้จากกองทุน ไปซื้อโทรศัพท์มือถือว่าเป็นสิ่งที่น่ารับฟังและเป็นเรื่องจริง แต่ไม่ใช่ความจริงทั้งหมด และการนำเงินไปใช้ผิดประเภทดังกล่าว น.พ.พลเดช เห็นว่าการกระทำดังกล่าวไม่มีความผิด ไม่ส่งผลกระทบต่อการไม่คืนเงินของสมาชิก เพราะการส่งเงินคืนกองทุนขึ้นอยู่กับวินัยของผู้กู้

ในขณะที่กลุ่มผู้กู้เองก็ออกมายอมรับว่าเงินที่กู้ขึ้นผู้กู้ไม่ได้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ เช่น ผู้นำกลุ่มแม่บ้านท่านหนึ่ง ชาว อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ กล่าวยอมรับความจริงว่า กลุ่มชาวบ้านที่ได้เงินกู้มา ว่ากันตามข้อเท็จจริงแล้ว นำไปทำตามวัตถุประสงค์การขอกู้จริงเพียงไม่กี่ราย หรือไม่ก็แบ่งเงินไปทำตามโครงการเล็กน้อย ที่เหลือก็นำไปใช้หนี้เดิม บ้างก็นำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายทั่ว ๆ ไปหรือส่งเป็นค่าเรียนให้กับลูก อย่างกรณีโครงการเลี้ยงโคเนื้อ เท่าที่พบเห็น มีการนำไปซื้อวัวจริง ๆ แค่ไม่ถึง 10 คน ที่เหลือก็อ้างเอาวัวเดิมที่เลี้ยงอยู่ก่อนแล้วหรืออ้างวัวของญาติเข้ามาสวมในโครงการเงินกู้จากกองทุนฯ แทน แต่ส่วนมากจะไม่ทำตามวัตถุประสงค์การกู้เงินกันทั้งนั้น<sup>85</sup>

นายสมพันธ์ เตชะอธิก นักวิจัยสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนา (RDI) มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ศึกษาติดตามการดำเนินนโยบายนี้ในพื้นที่ภาคอีสานมาตลอดพบว่า เมื่อได้เงินกู้มาจริง ๆ ส่วนมากก็จะนำไปซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ซื้อทอง มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ผ่อนจักรยานยนต์ ออกมาอวดกัน ทำให้เงินหมุนออกนอกชุมชนเช่นเคย ไม่ได้ไปสร้างความเข้มแข็งอะไรให้กับชุมชนเลย ส่วนที่ประสบความสำเร็จมักจะเป็นกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านที่ทำการผลิตกันอยู่แล้วและเป็นกิจกรรมซื้อมาขายไปของชุมชนเขตเมือง สุดท้ายก็ไปติดกับดักรับของระเบียบกองทุนฯ ข้อ 35 ที่

---

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=149](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=149) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>84</sup> “กองทุนหมู่บ้านและกู้เงินซื้อมือถือ,” [เว็บไซต์รักบ้านเกิด](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=150) (29 มกราคม 2545), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=150](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=150) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>85</sup> “การเมืองหากินกับกองทุนเงินล้าน,” [เว็บไซต์รักบ้านเกิด](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=168) (9 มิถุนายน 2545), แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=168](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=168) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

กำหนดให้ส่งคืนเงินต้นและดอกเบี้ย ภายใน 1 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องอาชีพภาคเกษตรกรรม เมื่อกิจกรรมที่ทำยังไม่สร้างรายได้เป็นเม็ดเงินออกมาเลย จึงจำเป็นต้องไปกู้เงินมาชำระคืนกองทุนฯ ก็จะเข้าวงจรปัญหานี้ล้นนอกระบบเหมือนที่ผ่านมา<sup>86</sup>

การใช้เงินกู้ที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ มีสาเหตุหลักจากวงเงินที่ได้รับอนุมัติไม่เพียงพอต่อการลงทุนตามที่ระบุในการขอกู้ หรือจากการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายอย่างพร้อมกัน หรือโครงการที่เสนอไปนั้นผู้กู้ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงประการหนึ่ง และเกิดจากความไม่มีวินัยของผู้กู้ประการหนึ่ง จึงนำเงินไปหมุนเวียนเพื่อใช้ทำกิจกรรมอย่างอื่นก่อน ซึ่งปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่เด็ดขาดของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในการตัดสินใจส่งเงินกู้ บางหมู่บ้านเฉลี่ยให้ลูกบ้านเท่ากันทุกคน ซึ่งนอกจากผู้กู้ไม่สามารถใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์แล้ว การนำเงินไปใช้ก็ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการชำระคืนเงินกองทุนในที่สุด อย่างไรก็ตาม การที่ผู้กู้ไม่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ก็จะส่งผลเสียต่อตัวผู้กู้เอง กล่าวคือ ต้องเป็นหนี้เป็นภาระที่ต้องชำระคืนแก่กองทุน หากรายที่พอมีเงินคืนก็จะไม่มีปัญหาหรือผลกระทบอะไรมาก แต่สำหรับรายที่ไม่มีจะส่งผลกระทบมากที่สุด ต้องดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อจะให้คืนเงินคืนแก่กองทุน จะโดยวิธีใดก็ตาม ซึ่งนั่นก็จะเป็นภาระที่ตัวเองต้องแบกรับจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ที่ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาภายหลังจากการขอกู้และนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

#### 4.2.4 ปัญหาและผลกระทบจากหนี้สิน

“กองทุนหมู่บ้าน” นอกจากจะเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกองทุนฯ นำทุนไปประกอบอาชีพ ต่อยอดธุรกิจแล้วในปัญหาและผลกระทบยังผลักชาวบ้านให้ติดบ่วงหนี้ สร้างวงจร “หนี้หมุนเวียน” ไม่สิ้นสุด ผลที่ตามมาคือหนี้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น

นายภูมิพัฒน์ คงวารินทร์ ประธานเครือข่ายชุมชน/องค์กรชุมชนแม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย เปิดเผยว่า ทุกวันนี้กองทุนหมู่บ้านหลายแห่งยังมีปัญหาแทรกซ้อนอยู่ใน โดยเฉพาะแนวปฏิบัติที่ไม่ยืดหยุ่น บีบให้สมาชิกคืนหนี้ภายในกำหนด 1 ปี ทำให้ยากที่จะช่วยให้ชาวบ้านหลุดพ้นจากความยากจน มีแต่ขยายวงจรหนี้สินของตนเองและครอบครัวออกไปอีก จากเดิมชาวบ้านมีหนี้ไม่ก็แหล่ง เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) หรือสถาบันการเงินในระบบ และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในชุมชน แต่ขณะนี้ต้องเพิ่ม กทบ.เข้าไปอีก ทำให้วงจรหนี้ของชาวบ้านกลายเป็นลักษณะกู้เงิน

<sup>86</sup> เรื่องเดียวกัน.

จาก กทบ. ไปใช้หนี้ ธ.ก.ส./สถาบันการเงินในระบบหรือกลุ่มออมทรัพย์ จากนั้นก็กู้จากสถาบันการเงิน เหล่านี้ไปใช้หนี้ในระบบ แล้วกู้เงินในระบบมาปิดบัญชี กทบ. หมุนเวียน ไม่มีที่สิ้นสุด<sup>87</sup>

นอกจากกองทุนหมู่บ้านฯ จะเป็นแหล่งเงินกู้ที่หมายถึงผู้กู้เป็นหนี้แล้ว พวกนายทุนเงินกู้ยังสบบช่องได้โอกาสปล่อยเงินกู้เพื่อนำเงินไปใช้หนี้กองทุนที่มีกำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี ซึ่งสมาชิกบางรายที่ประกอบอาชีพที่ให้ผลผลิตเกินกว่า 1 ปี สมาชิกไม่สามารถนำผลผลิตไปขายนำรายได้มาชำระหนี้ได้ตามกำหนดระยะเวลา เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ ที่แพร่หลายในหลายจังหวัด โดยเฉพาะภาคเหนือกับภาคอีสาน ดังนั้น นายทุนเงินกู้จึงใช้ช่องทางนี้ปล่อยเงินกู้ ในที่สุดจึงกลายเป็น “หนี้หมุนเวียน” เป็นการกู้หนี้ใช้หนี้ เพิ่มหนี้ภาคครัวเรือน

นายเกียรติ คำน้อย สมาชิกองค์การบริหารส่วนแม่พุง ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 15 บ้านแม่พุงหลวง ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่ กล่าวว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านแม่พุงหลวงมีทั้งหมด 160 ราย มีไม่ถึง 10% ที่สามารถชำระหนี้ กทบ. ได้ด้วยเงินของ กทบ. เมื่อถึงกำหนด ที่เหลือต้องใช้เงินจากแหล่งเงินกู้อื่น ๆ มาปิดบัญชีทั้งนั้น เพราะก่อนมี กทบ. จะมีแหล่งเงินกู้ในระบบในหมู่บ้านเพียง 2 ราย แต่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นนับสิบราย เพื่อปล่อยกู้ให้คนในหมู่บ้านนำไปปิดบัญชี กทบ. เมื่อได้เงินกู้จาก กทบ. ก็นำมาชำระคืน ไม่นับบริษัทลิสซิ่ง ไฟแนนซ์ จากนอกชุมชนที่เริ่มตามมาถึงหมู่บ้านกันมากขึ้น<sup>88</sup> เช่นเดียวกับนางบังอร กำเงิน คณะกรรมการเหรียญกองทุนหมู่บ้านบ้านหนองบัวเหนือ หมู่ที่ 4 ต.หนองบัวเหนือ อ.เมือง จ.ตาก ที่เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านในแ่งมมหนึ่งก็ดี แต่อีกทางหนึ่งก็สร้างหนี้ให้กับประชาชน ชาวบ้านคิดแต่จะกู้เอาไว้ก่อน ไม่ได้คิดว่าเมื่อกู้แล้วจะเอาที่ไหนมาคืน เมื่อถึงกำหนดชำระก็ต้องหาเงินกู้หรือขายสมบัติเก่ามาใช้หนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่หาเงินกู้ในระบบมาปิดหนี้กองทุน แล้วค่อยๆ กู้เงินกองทุนไปปิดหนี้ในระบบหรือแหล่งเงินอื่น ๆ หมุนกันอยู่อย่างนี้ และนางบังอรเองก็ใช้วิธีนี้เช่นเดียวกัน<sup>89</sup>

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหลายรายเวลาแจ้งวัตถุประสงค์เพื่อขอกู้ จะแจ้งว่านำไปทำทุนประกอบอาชีพที่ตนเองทำอยู่บ้าง หรือเพื่อนำไปทำทุนประกอบอาชีพใหม่ แต่เมื่อได้รับเงินแล้วไม่ได้นำไปใช้

<sup>87</sup> “หาชนะกองทุนหมู่บ้าน สร้างวงจรหนี้อุบาทว์,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (31 ตุลาคม 2548), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=208](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=208) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

<sup>88</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>89</sup> เรื่องเดียวกัน.

ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ บางรายนำไปเพื่อใช้หนี้เก่าทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงวันปิดบัญชี ทบ.ทุกปี สมาชิกที่กู้ไปก็ต้องหาเงินมาใช้หนี้คืนให้ครบ

สาเหตุประการหนึ่งที่ชาวบ้านเป็นหนี้นอกระบบก็เนื่องจาก สมาชิกบางรายนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ทั้งซื้อหวย เล่นการพนัน ยืมไปใช้หนี้นอกระบบ ฯลฯ เมื่อถึงวาระจ่ายเงินคืนกองทุนก็ไม่มีเงินมาส่ง ต้องไปขอกู้จากนายทุนในหมู่บ้านใกล้เคียง ขอมเสียดราคาดอกเบี้ยสูง ทำให้ปัญหามูลหนี้ของชาวบ้านที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามวงจรหนี้ใหม่หลังการก่อกำเนิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้าน

#### 4.2.5 กองทุนหมู่บ้าน : แหล่งทำกินของนายทุนเงินกู้

เมื่อครบกำหนดคืนเงินกองทุน สมาชิกฯ ที่ไม่มีหรือไม่สามารถชำระเงินกองทุนได้ สิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านใช้แก้ไขปัญหาคือการกู้ยืมหนี้ ถ้ามีหลักทรัพย์ค้ำประกันก็กู้กับแหล่งเงินกู้ในระบบ โดยเฉพาะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือ ธ.ก.ส. ซึ่ง ธ.ก.ส.จะมีสมาชิกมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจึงประกอบอาชีพเกษตร และสมัครเป็นสมาชิกของ ธ.ก.ส.เป็นจำนวนมาก พฤติการณ์ดังกล่าวก็เพื่อสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ โดยเฉพาะเงินกู้ยืมและผลิตภัณฑ์ด้านเกษตร ในขณะที่ผู้ไม่มีหลักทรัพย์ จะนิยมหันไปใช้บริการเงินกู้นอกระบบ ที่มีข้อดีในเรื่องความสะดวกและง่ายต่อการกู้ ดังนั้นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจำนวนหนึ่งที่ไม่มีเงินส่งคืนกองทุนจึงเป็นลูกค้ายของนายทุนเงินกู้ เป็นการสร้างรายได้ให้กับนายทุนเหล่านี้เป็นจำนวนมาก

นายประสิทธิ์ พงษ์กลาง<sup>90</sup> ประธานกองทุนชุมชนสามัคคี ต.หาดคำ อ.เมือง จ.หนองคาย กล่าวว่า ช่วงเวลาที่ใกล้จะชำระเงินคืนกองทุนประมาณหนึ่งสัปดาห์ จะมีนายทุนเงินกู้จ่ายเงินกู้ให้สมาชิกแล้วเก็บดอกเบี้ยทันทีร้อยละ 3 แล้วให้สมาชิกกู้เงินจากกองทุนมาคืนให้ทันที พร้อมดอกเบี้ยก่อนล่วงหน้า ปัญหาหนี้หมุนนี้เกิดขึ้นหลายแห่งไม่ใช่ที่หมู่บ้านนี้ที่เดียว แต่มีมากกว่าครึ่งของ อ.เมืองหนองคาย มีสมาชิกบางรายต้องไปกู้ยืมนายทุนหมู่บ้านใกล้เคียงดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 20 ต่อเดือนมาใช้หนี้กองทุน

<sup>90</sup> “หายนะกองทุนหมู่บ้าน สร้างวงจรหนี้อุบาทว์,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (31 ตุลาคม 2548), แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=208](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=208) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.



หนี้กองทุนหมู่บ้าน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า “หนี้เงินล้าน” กระตุ้นให้ธุรกิจปล่อยกูนอกระบบคึกคักมาก โดยเฉพาะในช่วงใกล้ปิดหนี้กองทุน ไม่ว่าจะเป็นนายทุนเงินกู้ในหมู่บ้านเดียวกันหรือใกล้เคียง และมีบริษัทห้างร้านในเมืองออกมาแจกใบข่าวดีเชิญชวนประธานกองทุนหมู่บ้านเข้าร่วมในการปล่อยกู้โดยให้ทำหน้าที่นายหน้าชักชวนสมาชิกที่ยังไม่สามารถชำระเงินกองทุนได้มาจากทางร้าน กรณีนี้ บริษัทห้างร้านจะมีรายชื่อคณะกรรมการกองทุนทุกหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะได้มาจากจังหวัด แล้วก็แจกใบข่าวดีให้ตัวประธานกองทุนกับกรรมการที่เป็นเหรียญทองโดยตรงไม่ได้แจกทั่วไป จากนั้นคนที่ทำตัวเป็นนายหน้าก็จะนำไปบอกลูกบ้านต่อ

อีกกรณีหนึ่งที่บริษัทห้างร้าน นายทุนเหล่านี้ใช้เป็นข้ออ้างแรงจูงใจสำหรับประธานกองทุนฯ คือ ความต้องการให้กองทุนหมู่บ้านตนเองอยู่ในระดับ AAA \* ซึ่งหากได้แล้วจะได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลในปีนั้น ๆ 100,000 บาท พวกนายทุนเงินกู้เหล่านี้จะเปิดให้บริการปล่อยเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อชำระคืนกองทุนหมู่บ้าน สำหรับลูกบ้านที่ยังไม่สามารถคืนเงินกองทุนได้เมื่อครบกำหนดชำระ และเป็นการได้ประโยชน์ของกลุ่ม 4 กลุ่ม คือ กองทุนหมู่บ้านระดับ AAA , ลูกบ้านได้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ, ประธานกองทุนได้รับค่าตอบแทนสูง และนายทุนเงินกู้ได้ลูกหนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่รับผลกระทบหนักที่สุดก็ยังเป็นชาวบ้านและผู้รับภาระหนี้ในที่สุด ในอีกรูปแบบหนึ่งของวงจรหนี้คือการกู้ นายทุนมาใช้หนี้กองทุนแล้วทำเรื่องกู้เงินกองทุนต่อก็เอาไปใช้คืน ใช้เวลาไม่ถึง 2 สัปดาห์ ในขณะที่นายทุนจะคิดดอกเบี้ยต่อเดือนตามเดิม ถึงแม้เงินที่กู้ไปจะไม่ถึงเดือน รูปแบบนี้จึงเป็น “ระบบกู้หนี้ใช้หนี้” และสุดท้ายก็เป็น “วงจรหนี้” ที่วนเวียนอยู่ลักษณะนี้ ประธานกองทุนฯ ที่ไปชักชวนสมาชิกให้มากู้ก็ทำหน้าที่เหมือนค้าประกัน เพราะต้องอนุมัติให้สมาชิกรายเดิมกู้ต่อ ไม่เช่นนั้นก็จะไม่มีเงินไปใช้นายทุนเงินกู้ ประธานกองทุนก็จะไม่ได้ค่าตอบแทนตามที่ตกลงกัน การปล่อยกู้ของกองทุนหมู่บ้านจึงกระจุกตัวให้กู้แต่สมาชิกรายเดิม เพื่อประกันหนี้ให้กับบริษัทปล่อยกู้ กองทุนจึงอยู่ในสภาพคณะกรรมการเกิดการผูกขาดอยู่ในกลุ่มเดิม เพราะมีผลประโยชน์เข้ามาร่วมกัน

ในขณะที่ได้เห็นภาพของชาวบ้านเป็นหนี้นอกระบบ เป็นหนี้หมุนเวียน ในอีกมุมหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่ที่ประสบผลสำเร็จในด้านการส่งคืนเงินของสมาชิก เป็นเพราะการกู้ยืมหนี้สินจากนายทุนมาส่งคืนกองทุน ดังนั้น กองทุนฯ แทบทุกหมู่บ้านกลายเป็นเครื่องทำมาหากินสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำของกลุ่มผู้มีเงิน และนายทุนเงินกู้นอกระบบ ด้วยการร่วมมือกับประธานและกลุ่มกรรมการกองทุนหมู่บ้านตามหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างใกล้ชิด วิธีการก็คือ กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองใดเมื่อถึงเวลาครบชำระเงินต้นและดอกเบี้ยแล้ว สมาชิกกองทุนผู้กู้มีปัญหาไม่สามารถ

---

\* ดูภาคผนวก

หาเงินมาชำระได้ กลุ่มกรรมการกองทุนก็จะรับหน้าที่วิ่งค้นหาแหล่งเงินกู้นอกระบบกับนายทุนในพื้นที่หรือฝ่ายนายทุนเงินกู้นอกระบบ ติดต่อประสานกับกลุ่มกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ เองโดยตรง และแนะนำต่อกันเป็นทอด ๆ ซึ่งนายทุนเหล่านี้ก็คือ นายทุนเงินกู้นอกระบบหรือกลุ่มที่ทำธุรกิจไฟแนนซ์เจ้าเก่ารายเดิมในพื้นที่อยู่แล้ว

เมื่อถึงวันชำระคืนเงินให้กับกองทุนฯ สมาชิกผู้กู้ไม่ต้องนำเงินต้นมาชำระ เพียงแต่ให้นำเงินดอกเบี้ยของกองทุนหมู่บ้าน เช่น ร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน บวกกับดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบที่กลุ่มกรรมการฯ จัดหาให้เพื่อชำระคืนเงินต้นกองทุนหมู่บ้านในอัตราสูงร้อยละ 5-10 มาจ่ายให้กับกองทุนหมู่บ้านครั้งเดียวทั้งหมด จากนั้น เมื่อกรรมการกองทุนฯ ได้นำเงินจากนายทุนนอกระบบมาเข้าบัญชีกองทุนฯ ชำระแทนสมาชิกผู้กู้แล้ว ก็จะเร่งปล่อยกู้ให้สมาชิกคนเดิม เพื่อนำเงินไปคืนให้นายทุนนอกระบบทั้งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในอัตราสูงดังกล่าว ส่วนชาวบ้านก็จะได้กู้เพียงแค่ตัวเลขแต่ไม่ได้จับเงินจริง และยังคงเป็นหนี้เท่าเดิมต่อไปอีก

ช่องทางนี้ทำกันเป็นที่แพร่หลาย เพราะนายทุนก็ได้กำไรงามจากการปล่อยกู้เพียงไม่กี่วันและมีความเสี่ยงต่ำ เพราะมีการเตรียมการร่วมมือกับกลุ่มกรรมการกองทุนฯ ทุกอย่าง ส่วนกลุ่มกรรมการกองทุนฯ ก็วิ่งค้นหาแหล่งเงินกู้ให้กับสมาชิกของตนเองกันมากเพราะได้ส่วนแบ่งสูง สร้างรายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนใดสามารถส่งคืนเงินต้นและดอกเบี้ยได้ครบ จะถูกจัดให้เป็นกองทุนที่มีการบริหารจัดการชั้นดี หรือระดับ AAA\* สิ่งที่จะได้ตามมาคือเงินเพิ่มทุนจากรัฐบาลอีก กองทุนละ 1 ล้านบาทและมีโอกาสขยายวงเงินกู้เพิ่มจาก ธ.ก.ส. หรือธนาคารออมสินอีกกองทุนละ 1 ล้านบาท เป็น 2 ล้านบาท

จากวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านที่มีเป้าหมายหลักเพื่อให้คนจนเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง หากไม่มีกองทุนหมู่บ้านประชาชนจะไปพึ่งแหล่งเงินกู้นอกระบบดอกเบี้ยแพง หากจะประเมินผลดำเนินงานที่ผ่านมา ต้องมองว่า พฤติการณ์ที่ปรากฏตอบสนองวัตถุประสงค์หลักข้างต้นได้หรือไม่

จากการศึกษาและติดตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างต่อเนื่องของนายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์<sup>91</sup> นักวิชาการอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา พบว่า จากข้อมูล

\* ดูภาคผนวก

<sup>91</sup> “แห่กู้ดอกโหดใช้หนี้กองทุน เบื้องหลังผลงานระดับAAA,” เว็บไซต์รักบ้านเกิด (1 พฤศจิกายน 2548), แหล่งที่มา :

ที่มีและมีการร้องเรียนกันมาก คือ คณะกรรมการกองทุนฯ หรือคนใกล้ชิด กู้เงินกองทุนฯ แล้วนำไปปล่อยกู้ให้กับชาวบ้านอีกทอดหนึ่งในอัตราดอกเบี้ยที่แพงกว่า เช่น ดอกเบี้ยกองทุน ร้อยละ 6 ต่อปี หรือ 50 สต.ต่อเดือน ไปปล่อยกู้เอาค่าไร้อยู่ละ 5 ต่อเดือน เป็นต้น เป็นการนำเอากองทุนหมู่บ้านไปจุดริตชาวบ้านด้วยตนเองอีกทอดหนึ่ง ก่อให้เกิดกลุ่มอิทธิพลใหม่ขึ้นมา คือ กลุ่มคณะกรรมการกองทุนแล้วก็ยึดโยงกันเป็นทอด ๆ เข้ากับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและเชื่อมโยงสู่ผู้ว่าการเมืองระดับชาติ ซึ่งเป็นระบบอุปถัมภ์ 2 ชั้นชั้นระหว่างผู้ให้กู้กับผู้กู้ที่แข็งแรงมากและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองได้สูง เพราะมันกลายเป็นโครงการประชานิยมที่ดี ระหว่างผู้ให้กู้คือรัฐบาล โดยผ่านตัวแทนในรูปของคณะกรรมการกองทุนฯ กับผู้กู้คือชาวบ้าน

การเกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้าน จึงสร้างช่องทางทำมาหากินของกลุ่มนายทุนเงินกู้ มีสมาชิกที่นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์แล้วไม่มีเงินคืนกองทุนเป็นลูกค้า โดยการเก็บดอกเบี้ยในอัตราที่แพงกว่ากฎหมายกำหนด ซึ่งกลุ่มบุคคลนายทุนเงินกู้เหล่านี้ก็มีหลายรูปแบบ ทั้งกลุ่มที่มาจากภายนอกพื้นที่และเป็นกลุ่มบุคคลภายในพื้นที่

### 4.3 สรุป

ผลของการศึกษาในบทที่ 4 พบว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท ของรัฐบาลที่มีพรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำได้ใช้เป็นนโยบายหาเสียงในการเลือกตั้งเมื่อปี 2544 เป็นหนึ่งในนโยบายหลักหลาย ๆ นโยบายที่มีลักษณะเป็นประชานิยมและเป็นนโยบายส่วนหนึ่งที่ทำให้พรรคไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้งมาเป็นอันดับหนึ่งของพรรคการเมือง\* เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ผลของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนมีการจดทะเบียนถูกต้องตามระเบียบ รัฐบาลได้จัดส่งเงินเข้าสู่กองทุนงวดแรกเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พุทธศักราช 2545 สำหรับหมู่บ้านที่มีความพร้อมมากที่สุด จากนโยบายกองทุนฯ นี้เองได้เกิดมีปัญหาและส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนในชุมชนเป็นเจ้าของกองทุนฯ มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะผู้ได้รับ

---

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=209](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=209) ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

\* การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 พรรคไทยรักไทยคว้าชัยชนะแบบถล่มทลาย ด้วยจำนวน ส.ส. ระบบเขต 208 คน ระบบบัญชีรายชื่อ 48 คน รวมทั้งสิ้น 256 คน

ผลกระทบโดยตรงคือคนในชุมชน ดังนั้น จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตน ร่วมมือกันวางแผนและปฏิบัติเพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของคนในแต่ละชุมชน หรือแก้ปัญหาของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาคนและชุมชนประสบความสำเร็จ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นเศรษฐศาสตร์ระดับชุมชน ที่มีการผลิต การจำหน่าย การบริโภคใช้สอยทรัพย์สิน มุ่งความสมบูรณ์มั่นคงทางวัตถุเป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และมีจุดมุ่งหมายเพียงความดีขั้นต่ำลงมา คือ การอยู่ดีกินดี มีปัจจัยสี่ใช้สอยบริโภค ตลอดจนถึงทรัพย์สินเงินทอง ตรงตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ชุมชน เช่น แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนของ Jose Carlos Mariategui ในประเทศเปรู และแนวคิดระบบเศรษฐกิจครอบครัวชาวนาของ Alexander Vasil' evich Chayanov ในประเทศรัสเซีย<sup>92</sup> ซึ่งตามแนวคิดเหล่านี้ หากชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว ก็จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ และถือเป็นการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การจะมีโครงสร้างชุมชนเข้มแข็งได้นั้นจะต้องสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น ตามนโยบายของรัฐบาลจึงมุ่งส่งเสริมการพัฒนาภายในชุมชน อย่างไรก็ตามการจะพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้นั้น จะต้องทำตามเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประทานไว้เป็นแนวคิด/ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระองค์ทรงแนะนำว่า ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดี พอกิน พอใช้ เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ แต่สำหรับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่รัฐบาลปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ หากชุมชนใดที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้วกองทุนนั้นก็ประสบความสำเร็จในระดับที่สูง ในชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในการจัดการกับกองทุนของชุมชนที่มีอยู่ก่อนแล้ว เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มจัดการกันเองอย่างเป็นระบบแบบแผนและค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากจำนวนทุนที่น้อยไปสู่ทุนที่มาก เริ่มจากก้าวที่ไม่มั่นคงไปสู่ความเข้มแข็งและพัฒนาเป็นตัวอย่างไปสู่ชุมชนอื่น ๆ แต่กองทุนหมู่บ้านฯ ริเริ่มจากบนลงสู่ล่าง รัฐบาลมอบเงินให้ชุมชนและเป็นเงินก้อนใหญ่ ดังนั้น หากชุมชนใดที่ไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีประสบการณ์ในการจัดการบริหารกองทุน ขาดหลักวิชาการ กองทุนในชุมชนนั้น ๆ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ นำไปสู่ความล้มเหลวเป็นหนี้เสีย ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ นโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพเพื่อค้าขาย ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย มุ่งผลกำไร จึงต่างจากทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตรงความเป็นลำดับ

<sup>92</sup> ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 62 และ 67.

ขั้นตอน เริ่มจากความพออยู่พอกิน อยู่ดีกินดีและมีจำหน่าย ดำเนินเป็นไปตามลำดับขั้นตอน นโยบาย กองทุนหมู่บ้านจึงสัมฤทธิ์ผลในระดับต่ำสำหรับชุมชนที่ไม่มีความเข้มแข็ง

จากนโยบายและการดำเนินนโยบายดังกล่าวของรัฐบาล ได้ส่งผลกระทบต่อในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม รวมถึงกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนฯ ซึ่งปัญหาและผลกระทบใน ภาพรวมของประเทศพอสรุปได้ ดังนี้

1. ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงเงินกองทุนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะคนจน ที่รัฐบาลมุ่งหมายให้ คนกลุ่มนี้ มีอาชีพ มีทุนทำมาหากิน ญาติและพวกพ้องของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะได้รับการ พิจารณาเป็นลำดับแรก ๆ และมีการอนุมัติวงเงินที่มากกว่า 2 หมื่นบาท บางกองทุนสามีและภรรยาที่ อยู่บ้านเดียวกันสามารถแยกกันกู้ได้

2. กลุ่มนักการเมืองเข้ามาบีบบทบาทกำกับตั้งแต่สูงสุด คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ ลงมาถึงระดับภูมิภาค จังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน โดยในระดับล่างผู้ที่บีบบทบาทจะเป็น นักการเมืองท้องถิ่นและหัวหน้าของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล ในระดับพรรคการเมืองใช้เป็น นโยบายครอบเมือง กลืนประชาชนและได้รับการเลือกตั้งเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในประวัติศาสตร์พรรคการเมืองไทย ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น นักการเมืองได้เข้าไปบีบบทบาทกำกับ ดูแล มีผลประโยชน์แอบแฝง สร้างฐานอำนาจให้กับตนเอง รวมถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้มีอิทธิพลหรือ ผู้กว้างขวางเป็นที่นับหน้าถือตาของประชาชนในท้องถิ่น มีการเล่นพรรคเล่นพวก ที่เป็นฝ่ายตนเองจะ ได้รับการอนุมัติเงินง่ายและมากกว่า ส่วนที่ไม่เป็นพรรคพวกตนเองจะ ไม่ได้รับการอนุมัติหรืออนุมัติใน ลำดับหลัง ๆ และได้รับอนุมัติวงเงินจำนวนน้อย ซึ่งไม่พอเพียงต่อการนำไปทำทุน พฤติการณ์เช่นนี้ ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชน ระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับลูกบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ด้วยกันเอง และระหว่างลูกบ้านที่ได้รับการอนุมัติเงินกับที่ไม่ได้รับการอนุมัติ สร้างความริ้วราน ระหว่างสมาชิกในชุมชน

4. ผลประโยชน์ในกองทุน แท้ที่จริงแล้วคณะกรรมการกองทุนไม่มีเงินเดือน แต่ก็มีคนที่ยาก เข้ามาเป็นคณะกรรมการ ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องของวงเงินที่มีมากถึงหนึ่งล้านบาท นอกจากนี้แล้วตามผล การศึกษายังพบว่า มีผลประโยชน์แอบแฝง เช่น เรื่องการอนุมัติวงเงินให้พวกพ้องและตนเอง การเป็น นายหน้าเงินกู้ เป็นนายหน้าขายสินค้า เป็นต้น

5. กลุ่มผู้ผลิตสินค้าตัวแทนจำหน่าย จากจำนวนเมล็ดเงินเกือบ 8 หมื่นล้านบาทที่ลงไปสู่ชุมชน ปรากฏว่ามีกลุ่มผู้ผลิตสินค้าและตัวแทนจำหน่ายเป็นจำนวนมากที่นำสินค้าของตนเองไปสู่ชุมชน ทั้ง



ส่งเป็นโบว์ชัวร์ไปให้ประธานกองทุนและเข้าไปติดต่อเมื่อมีการประชุมในระดับอำเภอ จังหวัด และ ภูมิภาค

6. กลุ่มนายทุนเงินกู้ ให้กู้แก่สมาชิกกองทุนที่ไม่สามารถส่งเงินคืนได้ โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5-10 ต่อเดือน มีสมาชิกกองทุนบางรายที่ไปใช้บริการขอกู้เงินจากนายทุนดังกล่าว เนื่องจากเงินที่นำไปลงทุนนั้นไม่ได้นำไปปฏิบัติจริงประการหนึ่ง ดอกผลที่ได้นั้นไม่อยู่ในกำหนดระยะเวลา 1 ปีตามระเบียบกองทุนฯ ประการหนึ่ง กลุ่มนายทุนเงินกู้จึงได้รับผลประโยชน์โดยตรง ส่วนประชาชนต้องเป็นหนี้หมุนเวียน คือ กู้หนี้โปะหนี้ จากแหล่งเงินกู้แห่งหนึ่งไปคืนแหล่งเงินกู้อีกแห่งหนึ่ง

7. การนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ จากผลการศึกษาพบว่าสมาชิกกองทุนเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 20 – 30 ดังกล่าวที่ไม่นำเงินไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ ส่วนใหญ่จะนำไปใช้จ่ายในครัวเรือน ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ทั้งนี้ สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากวงเงินที่สมาชิกได้รับอนุมัติมีจำนวนน้อยเนื่องจากมีสมาชิกในกองทุนนั้น ๆ มาก มีการจัดสรรแบ่งปันในระดับที่เท่า ๆ กัน ดังนั้นสมาชิกจึงนำเงินไปใช้ผิดประเภท และอีกสาเหตุหนึ่งเกิดจากความไม่มีวินัยในตัวเอง ดังนั้น จึงปรากฏว่ามีสมาชิกกองทุนเป็นจำนวนมากนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์



สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## บทที่ 5

# ปัญหาและผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

### 5.1 สภาพทั่วไป

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตก ตั้งอยู่ลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งเป็นบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง มีพื้นที่ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,355,204 ไร่ เท่ากับร้อยละ 0.42 ของประเทศ และมีพื้นที่เป็นอันดับที่ 62 ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามเส้นทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า - นครชัยศรี) 51 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟ 62 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ จังหวัด คือ สุพรรณบุรี ด้านทิศเหนือ ราชบุรี ด้านทิศใต้ นครปฐม กรุงเทพมหานคร และพระนครศรีอยุธยา ด้านทิศตะวันออก และกาญจนบุรี ด้านทิศตะวันตก แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ (เมืองนครปฐม 25 ตำบล, สามพราน 16 ตำบล, นครชัยศรี 24 ตำบล, บางเลน 15 ตำบล, กำแพงแสน 15 ตำบล, ดอนตูม 8 ตำบล และพุทธมณฑล 3 ตำบล) มีประชากร 816,284 คน เป็นชาย 395,009 คน หญิง 412,275 คน สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบ ถึงค่อนข้างราบเรียบ ไม่มีภูเขาและป่าไม้ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจังหวัด มีคลองธรรมชาติ และคลองข่อยที่ขุดขึ้นเพื่อการเกษตรและการคมนาคมอยู่มาก<sup>1</sup>

### สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของตำบลนครปฐม<sup>2</sup>

#### 5.1.1 ที่ตั้งและประชากร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลตาก้อง และตำบลทัพหลวง
ทิศใต้	ติดต่อกับ เทศบาลนคร นครปฐม จังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลบ่อพลับ และตำบลมาบแค
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลวังตะกั่ว และตำบลหนองปากโลง

<sup>1</sup> สำนักงานจังหวัดนครปฐม, บรรยายสรุปจังหวัดนครปฐม ปี 2550 (นครปฐม : สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2550), หน้า 1 – 7.

<sup>2</sup> องค์การบริหารส่วนตำบลนครปฐม, แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551 - 2553) (นครปฐม : องค์การบริหารส่วนตำบลนครปฐม, 2550), หน้า 5 – 16.

โดยตำบลนครปฐมตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์ เขตติดต่อเทศบาลนคร นครปฐม มีเนื้อที่ประมาณ 22.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,875 ไร่ แบ่งออกเป็น 8 หมู่บ้าน คือ

หมู่ 1 บ้านหุบชบา

หมู่ 2 บ้านนาสร้าง

หมู่ 3 บ้านปิ่นเกลียว

หมู่ 4 บ้านท่าใหม่

หมู่ 5 บ้านนาขุม

หมู่ 6 บ้านทุ่งเผาเต่า

หมู่ 7 และหมู่ 8 โอนเข้าเทศบาลนคร นครปฐม เมื่อปี พ.ศ. 2539

หมู่ 9 บ้านทุ่งน้อย

หมู่ 10 บ้านนาหุบ

ภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ลุ่ม ดินดำ เหมาะแก่การทำเกษตร เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และสร้างที่อยู่อาศัย

ประชากรมีจำนวนทั้งสิ้น 11,000 คน แยกเป็นชาย 5,356 คน หญิง 5,644 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 495 คน / ตารางกิโลเมตร

### 5.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

#### 1) อาชีพ

อาชีพที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของตำบล คือ อาชีพผู้ประกอบการโต๊ะจีนที่มีจำนวนกว่า 130 ราย นอกจากนั้นยังมีอาชีพเดินโต๊ะจีน รับจ้างทั่วไป รับราชการ ประกอบธุรกิจขนาดเล็ก เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา กบ วัว ควาย, ค้าขาย, ทำสวน และทำการเกษตร เช่น ปลูกชะอม ทำสวนมะพร้าว ปลูกตะไคร้ และพืชผักอื่น ๆ เป็นต้น สินค้าทางการเกษตรเหล่านี้จึงเป็นสินค้าที่ผลิตเองในพื้นที่ ต้นทุนจึงมีราคาถูกกว่าจังหวัดข้างเคียง

เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีระบบการจัดส่งน้ำจากชลประทาน ประกอบกับคลองธรรมชาติ จึงเป็นการส่งเสริมให้มีการทำเกษตร เพราะเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งน้ำ ดังนั้น ประชาชนที่มีพื้นที่พอจะทำการเกษตรได้จึงยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ระบบการเกษตรของตำบลนครปฐม จัดเป็นเกษตรกร้าวหน้า เพราะมีระบบชลประทานที่ดี อีกทั้งอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ ทั้งเกษตรกรมีศักยภาพสูง สามารถเรียนรู้วิทยาการแบบใหม่ ๆ และมีการใช้เทคโนโลยีในภาคการเกษตรที่มากขึ้นระดับหนึ่ง การเกษตรกรรมของตำบลนครปฐมมีความเป็นไปได้สูงต่อการวางแผนจัดระบบการผลิตเพื่อเชื่อมโยงการส่งออก ทั้งนี้ โดยการประสานร่วมมือกันของภาค

ส่วนต่าง ๆ ในส่วนขององค์การบริหารที่เกี่ยวข้อง ไประดับลงมาตั้งแต่จังหวัด ไม่ว่าจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ลงมาสู่ระดับหน่วยย่อยทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชนหมู่บ้าน ที่มีส่วนร่วมกันในการบริหารจัดการพัฒนาภาคการเกษตรที่มีอยู่นำไปสู่การค้าและส่งออก

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบลนครปฐมคือ

(1) ข้าว จังหวัดนครปฐม รวมถึงตำบลนครปฐมด้วยมีการทำนาปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวนาปีและข้าวนาปรัง โดยข้าวนาปีเป็นข้าวที่เพาะปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคม และจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนสิงหาคม – มกราคม ส่วนข้าวนาปรังเป็นข้าวที่เพาะปลูกในช่วงเดือนพฤศจิกายน และจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – สิงหาคม แต่เนื่องจากตำบลนครปฐมมีระบบชลประทานที่ดีและสมบูรณ์ จึงสามารถปลูกข้าวได้ต่อเนื่องเกือบตลอดปี คือใน 2 ปีสามารถปลูกได้ 5 ครั้ง

(2) พืชผัก มีการปลูกเป็นแห่ง ๆ เฉพาะผู้ที่มีพื้นที่พอจะเพาะปลูกได้ นอกจากนี้จะส่งเข้าไปจำหน่ายในตัวเมืองแล้ว ยังส่งไปจำหน่ายในจังหวัดใกล้เคียงด้วย รวมถึงกรุงเทพมหานคร และมีพืชบางชนิดที่สามารถนำไปขายยังต่างประเทศได้ด้วย คือ หน่อไม้ฝรั่ง พืชผักที่ปลูกกันมาก ได้แก่ ผักคะน้า แดงกวา ถั่วฝักยาว ผักกวางตุ้ง ผักกิ้นไซ้ ผักชี ผักบั้งจีน ผักบั้งน้ำ พริกขี้หนูสวน พริกใหญ่ มะเขือเทศ ชะอม ผักกระเฉดบก กระเฉดน้ำ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการเกษตรแบบอื่นอีก เช่น การทำนาบัว โดยเฉพาะบัวฉัตร ซึ่งในตำบลนครปฐมมีอยู่ 4 เจ้าที่ทำอาชีพนี้ ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของน้ำและระบบชลประทานที่ดีของตำบลและจังหวัด และยังมีการปลูกดอกไม้ประดับอื่น ๆ อยู่ด้วย เช่น กุหลาบ มะลิ ดอกกรัก ดาวเรือง ซึ่งพืชที่กล่าวมานี้ได้รับความนิยมนอย่างมากของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะนอกจากชาวตำบลนครปฐมจะปลูกพืชเกษตรชนิดที่ว่ามานี้แล้ว ประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดด้วยเช่นกัน จนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัด

ด้านปศุสัตว์

ในตำบลนครปฐมมีเกษตรกรเลี้ยงปศุสัตว์อยู่หลายประเภท เช่น สุกร (พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ ลูกสุกร สุกรขุน) แพะ โคเนื้อ และมีบางรายที่ยังเลี้ยงกระบืออยู่ นอกจากนี้สัตว์ใหญ่แล้ว ก็ยังมีเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์เล็กด้วย เช่น นกกระทา เป็ด ไก่ สัตว์น้ำก็มีปลากระชัง และกบ

การอุตสาหกรรม

โดยภาพรวมของจังหวัดนครปฐมแล้ว แม้ว่าภาคอุตสาหกรรมจะเป็นสาขาอาชีพที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดได้มากที่สุดก็ตาม แต่ในตำบลนครปฐมไม่มีภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จะเป็นภาคธุรกิจขนาดเล็ก ประเภทอุตสาหกรรมบริการ

## 2) หน่วยธุรกิจ

มีปั้มน้ำมัน 3 แห่ง มีอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทอผ้า ตักดาแม่ไม้มวยไทย ปลา นิลแดงเดียว ดินหอมมะลิ ผ้าบาติก และธุรกิจโตะเงินที่มากที่สุดของจังหวัดนครปฐม

### 5.1.3 สภาพทางสังคม

มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง, โรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง, มหาวิทยาลัยราชภัฏ 1 แห่ง, ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง, วัด 1 แห่ง (วัดใหม่ปิ่นเกลียว), ศาลเจ้าจีน 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าแปะกง อยู่ในหมู่ 2 และหมู่ 4 และมีศาลเจ้าไทย คือ ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน (ศาลเจ้าพ่อไก่อ) ในหมู่ 3 หมู่ 5 และหมู่ 10

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 1 แห่ง, สถานพยาบาลเอกชน 2 แห่ง และอัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ 100 %

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสถานีตำรวจ/ป้อมตำรวจตำบล 1 แห่ง

### 5.1.4 การคมนาคม

มีถนนเส้นใหญ่ผ่ากลางหมู่บ้าน กว้าง 10 เมตร ไหล่ถนนข้างละ 1 เมตร ตลอดหมู่บ้าน ส่วนถนนซอยเข้าไปยังนาไร่ และชุมชน หมู่บ้าน ถนนคอนกรีตขนาดกว้าง 3 และ 4 เมตร ตลอดทั้งหมู่บ้าน มีคลองชลประทานฝาริมตำบล 2 สาย และคลองธรรมชาติ 1 สาย คือ คลองเจดีย์บูชา มีลำห้วยธรรมชาติ 2 สาย และมีหอดังประจำตำบล 19 หอ

ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ 2,352 ครอบครั

### 5.1.5 ข้อมูลอื่นๆ

มีมวลชนจัดตั้ง เช่น ลูกเสือชาวบ้าน 2 รุ่น จำนวน 80 คน, ไทยอาสาป้องกันชาติ 2 รุ่น จำนวน 29 คน, กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาชุมชน, กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต, ศูนย์สาธิตการตลาด, กลุ่มอาชีพ จำนวน 13 กลุ่ม, หมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน, หมู่บ้านปลอดภัยเสพติด จำนวน 8 หมู่บ้าน, กลุ่มผู้นำอาชีพก้าวหน้า, อปพร. 1 รุ่น จำนวน 65 คน และอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 40 คน

### 5.1.6 จุดเด่นของพื้นที่

เป็นตำบลที่มีเขตติดต่อกับเขตเทศบาลนคร นครปฐม ซึ่งเป็นเขตพื้นที่เมือง มีการจราจรที่สะดวกในการขนถ่ายสินค้าทางการเกษตรสู่ตลาด มีเส้นทางเดินทางสะดวกในการ



ติดต่อหลาย อบต. เช่น อบต.มาบแค, อบต.ตาก้อง, อบต.วังตะกั่ว และใกล้เส้นทางหลวงเพื่อติดต่อระหว่างจังหวัดโดยสะดวก

เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาเนื่องจากมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมตั้งอยู่ในพื้นที่ มีทรัพยากรธรรมชาติทางน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี เช่น คลองเจดีย์บูชา คลองชลประทาน เป็นแหล่งทำธุรกิจประเภทโต๊ะจีนมากที่สุดในจังหวัดนครปฐม มีผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงหลายผลิตภัณฑ์ เช่น ดินหอมมะลิ ผ้าบาติก ตุ๊กตาแม่ไม้มวยไทย ปลานิลแดงเดียว โต๊ะจีน

### 5.1.7 กลุ่มกองทุนที่แตกต่าง

ในตำบลนครปฐม นอกจากจะมีกองทุนหมู่บ้านที่มีครบทุก 8 หมู่บ้านแล้ว ยังมีกลุ่มกองทุนอื่นที่ได้จัดตั้งขึ้นก่อนแล้ว คือ “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม”<sup>3</sup> เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พุทธศักราช 2541 มีสมาชิกแรกเริ่ม 72 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 954 คน มีเงินสัจจะสะสมประมาณ 8,100,000 บาท ปล่อยกู้ประมาณเดือนละ 750,000 บาท อัตราดอกเบี้ยเรียกเก็บ ร้อยละ 12 ต่อปี โดยวัตถุประสงค์ของกลุ่มฯ เพื่อบริหารทางการเงินแก่สมาชิกและชุมชน ให้สมาชิกมีศักยภาพในการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกออมเงิน โดยการสะสมทรัพย์ด้วยความสมัครใจ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยการฝากเงินเข้ากลุ่มเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อจัดการบริหารเงินช่วยเหลือสมาชิกนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ และสุดท้ายเพื่อจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและครอบครัว

ที่มาของเงินทุนของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม รายได้หลักมาจากเงินสัจจะสะสมของสมาชิก ในส่วนอื่น ๆ ก็จะเป็นเงินสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เงินดอกเบี้ยที่ได้จากการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิก รวมถึงดอกเบี้ยที่เกิดจากการฝากไว้ที่ธนาคาร กลุ่มจะฝากเงินสะสมของสมาชิกเป็นเงินค่าหุ้นโดยอัตโนมัติ โดยถือเงินสะสมจำนวน 100 บาท มีมูลค่าเท่ากับหนึ่งหุ้น และจะรับฝากเงินของสมาชิกในวันที่ 5 ของทุกเดือน

ประเภทของเงินกู้แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญที่สมาชิกจะนำเงินเพื่อไปประกอบอาชีพหรือสวัสดิการของครอบครัว อัตราเงินกู้ที่ปล่อยกู้ให้แก่สมาชิกจำกัดวงเงินกู้ไม่เกิน 5 พันบาท กรณีที่สมาชิกผู้กู้เงินมากกว่าวงเงินที่มี (ฝาก) ในกลุ่มจะต้องมีผู้ค้ำประกันไม่น้อยกว่า 2 คน แต่หากผู้ค้ำประกันในวงเงินที่ไม่เกินที่มีอยู่ในกองทุนไม่ต้องมีผู้ค้ำประกัน สำหรับ

<sup>3</sup> ประพัฒน์ ธีวทองชุ่ม, เอกสารกลุ่มสัจจะออมทรัพย์นครปฐม (กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ตำบลนครปฐม, 2547). (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

อัตราดอกเบี้ยเรียกเก็บร้อยละ 12 บาทต่อปี การส่งใช้คืนเงินกู้ ให้ส่งใช้คืนโดยวิธีผ่อนชำระเป็นรายเดือนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาไม่เกิน 10 เดือน ผู้มีสิทธิในการกู้จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ไม่น้อยกว่า 6 เดือน หากสมาชิกคนใดไม่นำเงินมาชำระหนี้ตามสัญญาและเพิกเฉย ไม่แจ้งให้คณะกรรมการด้านการเงินทราบก็จะถูกปรับครั้งละ 25 % ของดอกเบี้ยชำระในงวดนั้น ๆ

คณะกรรมการบริหาร ประกอบไปด้วยกรรมการ 4 คณะ คือ คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการเงินกู้ คณะกรรมการตรวจสอบ และคณะกรรมการส่งเสริม

เมื่อสิ้นปีทางบัญชี คือ 31 ธันวาคมของทุกปี เมื่อหักบัญชีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าสมนาคุณเหรียญเงินเดือนของพนักงาน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหล่านี้ต้องไม่เกินร้อยละ 35 ของรายได้ รายได้ที่เหลือจะเป็นกำไรสุทธิ และการสุทธิจะนำไปจัดสรรดังนี้

- 1) กักไว้เป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของกำไรสุทธิ
- 2) กักไว้เป็นทุนสาธารณะไม่เกินร้อยละ 10 ของกำไรสุทธิ ทุนส่วนนี้เก็บไว้เป็นทุนในการศึกษาอบรมของสมาชิกเพื่อพัฒนาอาชีพและกิจการของกลุ่ม
- 3) กักไว้เป็นทุนในการขยายกิจการไม่เกินร้อยละ 10 ของกำไรสุทธิ
- 4) เป็นเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกตามส่วนแบ่งดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งสมาชิกผู้กู้แต่ละคนเสียให้แก่กลุ่มระหว่างปี แต่ไม่เกินร้อยละ 5
- 5) เป็นเงินปันผลตามหุ้นให้แก่สมาชิกในอัตราไม่เกินร้อยละ 8 ต่อปี
- 6) ไว้เป็นทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผลไม่เกินร้อยละ 2 แห่งทุนเรือนหุ้นของกลุ่มที่มีอยู่ในวันสิ้นปีทางบัญชี
- 7) เป็นดอกเบี้ยเงินฝากของสมาชิกและบุคคลอื่นตามอัตราที่กลุ่มได้กำหนดไว้
- 8) กำไรสุทธิที่เหลือออกนั้น เก็บไว้เป็นทุนสำรอง

## 5.2 ปัญหาและผลกระทบจากนโยบายกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลนครปฐม

เมื่อรัฐบาลชุด พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของรัฐบาล เพื่อนำเงินลงสู่หมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ หมู่บ้านและชุมชนละ 1 ล้านบาท ในพื้นที่กรณีศึกษา ตำบลนครปฐม ทั้ง 8 หมู่บ้านได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เช่นเดียวกับชุมชนและหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วประเทศที่มีความพร้อม เมื่อปีพุทธศักราช 2545 ก่อนที่เงินกองทุนฯ จะเข้าไปสู่ตำบลนครปฐม ความเป็นอยู่ของประชากรก็มีสภาพเหมือนกับความเป็นอยู่ของชุมชนพี่น้องชาวไทยทั่วไป การค้าเป็นไปตามกลไกของตลาด ธ.ก.ส. จึงเป็นเจ้าหนี้ของเกษตรกรเหมือนที่อื่น ๆ ชาวบ้านมีความ

เอื้ออาทรต่อกัน งานบุญ งานประเพณีของพื้นที่ได้รับความร่วมมือร่วมใจ โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนก็เข้าไปไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าเปะกง ซึ่งมีประจำอยู่ในหมู่บ้าน

การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านในตำบลนครปฐม มาพร้อมกับการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดทุกประการ ในปัจจุบันในแต่ละหมู่บ้านมีสมาชิกประมาณ 80% เนื่องจากทางอำเภอขอร้องให้ 1 ครัวเรือนต้องเป็นสมาชิกกองทุน 1 คน เพราะต้องการนำตัวเลขนำเสนอรัฐบาล ในขั้นแรกแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการได้กำหนดสมาชิกไว้จำนวนหมู่บ้านละ 50 คน ซึ่งจะสามารถแบ่งปันให้เงินกู้ให้แก่สมาชิกได้รายละ 20,000 บาท สำหรับอัตราดอกเบี้ยกำหนดไว้ร้อยละ 0.50 บาท ต่อเดือน หรือร้อยละ 6 ต่อปี ภายหลังจึงเปลี่ยนมาเป็นร้อยละ 1 ต่อเดือน หรือร้อยละ 12 ต่อปี เป็นเช่นนี้ทุกหมู่บ้าน

ในการศึกษาปัญหาและผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในพื้นที่กรณีศึกษาตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงผลกระทบในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

### 5.2.1 ด้านเศรษฐกิจ

#### วิถีการผลิตในชุมชน

เนื่องจากตำบลนครปฐมอยู่ในชุมชนเมืองอยู่แล้วก่อนที่กองทุนหมู่บ้านจะเข้าไป สมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนจึงนิยมนำเงินไปลงทุนหรือเสริมธุรกิจการค้าขาย หรืองานเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ที่ทำอยู่แล้ว เช่น การทำหัตถอุตสาหกรรมครัวเรือน ซื่อเครื่องมือ อุปกรณ์เพิ่มเติม ซื่อเครื่องอุปกรณ์ทำอาหาร เครื่องดื่ม ขนม ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น สมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนมีกิจการ การค้าขาย มีสินทรัพย์เป็นของตนเอง ไม่ต้องไปเป็นลูกจ้างเช่นในอดีต คุณพิพัฒน์<sup>4</sup> สมาชิกของกองทุนฯ หมู่ 2 เมื่อก่อนเคยเป็นลูกจ้างของร้านรับจัดโต๊ะจีน ซึ่งบางวันก็มีงานเข้ามา บางวันก็ไม่มี ทำให้รายได้ไม่เป็นที่แน่นอนแล้วแต่ฤดูกาล บางฤดูงานมาก บางฤดูงานน้อย แต่พอเป็นสมาชิกกองทุนฯ สามารถกู้เงินมาซื้อรถเงินทำเป็นรถขายอาหาร และทุกวันตอนเย็นจะไปขายภายในพื้นที่ของวัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งจะมีการรวมกลุ่มของพ่อค้าที่มีสินค้าหลากหลาย โดยเฉพาะอาหารเครื่องดื่ม มีรายได้แต่ละวันกำไรวันละพันกว่าบาท ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนเป็นลูกจ้างรายวัน แต่ปัจจุบันมีกิจการเป็นของตัวเอง สามารถสร้างรายได้ทุกวัน

<sup>4</sup> สัมภาษณ์ พิพัฒน์, 15 มีนาคม 2550.

การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านจึงเป็นแหล่งเงินทุนให้สมาชิกนำไปต่อยอดพัฒนาธุรกิจหรืออาชีพที่มีอยู่ หรือนำไปเป็นทุนเพื่อประกอบอาชีพธุรกิจของตนเอง ผลกระทบต่อวิถีการผลิตเปลี่ยนเป็นอาชีพอื่นจึงแทบไม่มีผลอะไร มีแต่เพิ่มพลังการผลิตให้มีมากขึ้นจากการมีทุนเพิ่มขึ้น เช่น กรณีคุณดวงพร<sup>5</sup> ที่ประกอบอาชีพหัตถอุตสาหกรรมเย็บผ้า ใช้บ้านเป็นสถานที่รับเหมาเย็บผ้าโหล มีจักรไฟฟ้าอยู่ 6 ตัว เมื่อได้เงินจากกองทุนจำนวน 20,000 บาท คุณดวงพรก็สามารถเพิ่มกำลังการผลิตได้ โดยการซื้อเครื่องจักรเพิ่มอีก 4 ตัว ๆ ละ 8,000 บาท ดาวน์ตัวละ 2,000 บาท ที่เหลือผ่อนชำระเงินที่กู้ยืมที่เหลือเป็นทุนหมุนเวียนต่างหากอีก และสามารถจ้างแรงงานเพิ่มเป็น 10 คน จากเมื่อก่อนมีคนงาน 6 คน ในขณะเดียวกันรายได้ก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวไปด้วยเช่นเดียวกัน และสามารถผ่อนค่าเครื่องจักรได้ตามกำหนดอีกด้วย

นอกจากนั้น ยังมีอาชีพที่เป็นหน้าเป็นตาของตำบลคือ การรับจ้างจัดโต๊ะจีน เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และพืชพันธุ์ธัญญาหารมีราคาถูก เช่น ผัก ผลไม้ เป็ด ไก่ ปลาและหมู อย่างกรณีหมู ที่นครปฐมราคา กิโลกรัมละ 60 บาท ในขณะที่พื้นที่อื่นมีราคาแพงกว่านั้น เพราะวัตถุดิบในการประกอบอาหารที่เป็นหลักในการจัดโต๊ะจีนมีต้นทุนถูกมาก เวลาที่มีงานเลี้ยงตามที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะในจังหวัดใกล้หรือไกล ประชาชนจึงนิยมจัดโต๊ะจีนในงานเลี้ยง เพราะราคาไม่แพงมีตั้งแต่ 750 บาท จนถึง 3,000 บาท และมีให้เลือกตามความต้องการ อาหารโต๊ะหนึ่งมี 8-12 อย่าง รวมของหวานผลไม้ น้ำแข็งและน้ำดื่ม นอกจากนี้ผู้ประกอบการรับจัดในจังหวัดแล้ว ผู้ประกอบการยังรับจัดนอกพื้นที่ด้วย โดยผู้รับจัดจะคิดราคาเท่ากับราคาในจังหวัดนครปฐม เพียงแต่ผู้จ้างต้องจ่ายค่าพาหนะ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ หากมี ผู้รับจัดก็จะบริการให้ บางรายมีผู้ว่าจ้างให้ไปจัดโต๊ะจีนถึงจังหวัดเชียงรายก็มี จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศและกลายเป็นสินค้า OTOP ของตำบลนี้

อาชีพรับจัดโต๊ะจีนเป็นอาชีพที่เฟื่องฟูมากในตำบลนครปฐม มีสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่านหนึ่งในหมู่ 5 ชื่อคุณแดง วิทยารังสิมันต์ เมื่อก่อนเคยเป็นพนักงานเดินโต๊ะจีน มีความชำนาญเชี่ยวชาญและความรู้ในเรื่องโต๊ะจีนเป็นอย่างดี รวมถึงแนวทางการบริหารจัดการ การติดต่อลูกค้าและการหาตลาด ดังนั้น จึงได้ลาออกจากการเป็นลูกจ้างเดินโต๊ะไปขอกู้เงินกองทุน จำนวน 20,000 บาท และนำเงินมาลงทุนซื้อโต๊ะและเก้าอี้ จำนวน 20 ชุด (โต๊ะ 20 ตัว เก้าอี้ 200 ตัว) พร้อมเครื่องอุปกรณ์การประกอบทำอาหาร เป็นเงิน 30,000 กว่าบาท โดยส่วนที่เกินจากเงินกู้เป็นเงินเก็บส่วนตัวจากการมีโต๊ะจีนเพียง 20 ชุดในปีแรกพร้อมกับการดำเนินธุรกิจที่เป็นไปด้วยดีและได้ขยายกิจการมาเรื่อย จนปัจจุบันคุณแดง มีโต๊ะจีน จำนวน 40 ชุด สามารถที่จะรับงานได้มากขึ้นใหญ่ขึ้น หากมีลูกค้าที่ต้องการ โต๊ะมากกว่าที่มีอยู่ก็จะไปเช่าโต๊ะจากผู้ประกอบการรายอื่นที่มีให้เช่าในราคาชุดละ 20 บาท

<sup>5</sup> สัมภาษณ์ ดวงพร, 15 มีนาคม 2550.

บางครั้งยังได้ไปร่วมกับเจ้าอื่น ๆ ที่เจ้าภาพต้องการโต๊ะเงินหลายร้อยโต๊ะ ไม่มีผู้ประกอบการรายใดเพียงผู้เดียวจะให้บริการได้ คุณแดงจึงสามารถปลัดขันธ์ตนเองจากพนักงานเดินโต๊ะเงินมาเป็นผู้ประกอบการจัดโต๊ะเงินได้ ภายหลังจากนำเงินกู้ของกองทุนมาประกอบธุรกิจ

นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกกองทุนบางคนที่นำเงินไปซื้อโต๊ะเงินและเดินที่ไว้สำหรับให้เช่า โดยเฉพาะ โดยมีได้เป็นผู้ประกอบการเอง สำหรับโต๊ะเงินให้เช่าชุดละ 20 บาท ซึ่งผู้เช่าจะมาขนของเอง ในธุรกิจประเภทนี้ก็สามารถทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้สามารถคืนเงินต้นและดอกเบี้ยแก่กองทุนได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพราะเมื่อรับงานหนึ่ง ๆ ก็จะมีรายได้หลายร้อยบาท กรณีให้เช่าเดินที่ก็จะเป็นงานละ 1,500 บาท เป็นรายรับที่มีอยู่เรื่อย ๆ ทำให้ผู้ประกอบการสามารถทำเป็นอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ถึงแม้ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลักก็สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้

ในกรณีอื่นที่สมาชิกกองทุนสามารถปลัดขันธ์ตัวเองจากการเป็นลูกจ้างมาเป็นผู้ประกอบการคือ กรณีของคุณวันโชค วัชรูป อยู่หมู่ 5 ที่เมื่อก่อนเป็นลูกจ้างติดตามนายจ้างไปขายขนมจีนบรรจุถุง ภายหลังจากการกู้เงินกองทุนแล้วนำเงินไปทำธุรกิจเอง โดยนำเงินไปดาว์นรถกระบะมือสอง แล้วใช้บรรทุกขนมจีนน้ำยาบรรจุใส่ถุงไปขายตามตลาดนัดต่าง ๆ ในช่วงแรกขายได้ประมาณวันละ 40 – 50 กิโลกรัม หลังจากตั้งหลักได้และสินค้าเป็นที่รู้จักของลูกค้า ปัจจุบันคุณวันโชคขายขนมจีนได้มากขึ้นถึงวันละ 150 ก.ก. ในวันธรรมดา ในขณะที่เป็นวันหยุดจะขายได้มากถึง 250 – 300 ก.ก. ปริมาณการจำหน่ายได้เป็นเงินร่วมหมื่นบาท พอเข้าปีที่สองคุณวันโชคจึงเปลี่ยนรถกระบะคันใหม่ พร้อมกับการใช้เงินคืนกองทุน ทั้งเงินต้นและเงินดอกเบี้ยหมด สามารถเปลี่ยนชีวิตจากที่เป็นลูกจ้างไม่ค่อมมีอนาคตกลายเป็นผู้ค้าขายเอง

การนำเงินกู้จากกองทุนไปประกอบอาชีพแล้วประสบผลสำเร็จดังตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวผู้กู้ได้นำเงินไปใช้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ รวมถึงการนำไปใช้ในธุรกิจที่ตนเองมีความชำนาญหรือมีลู่วางในการประกอบอาชีพ ความสำเร็จจึงเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและสามารถแก้ปัญหาเรื่องแหล่งเงินกู้ คุณภาพชีวิต การทำมาหากิน และรายได้ของประชาชน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนไปแล้วได้ดำเนินการตามโครงการที่เสนอและได้ใช้ทุนที่กู้ ตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติข้อที่ 1 ว่า “เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง” โดยกรณีศึกษา พบว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ของสมาชิกกองทุนเพื่อนำไปลงทุนและประกอบ



อาชีพ ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีแหล่งเงินทุนแห่งใหม่ที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าแหล่งเงินทุนอื่น ๆ สามารถนำไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนฯ และสมาชิกกองทุนพบว่า สมาชิกกว่าร้อยละ 80 ที่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ เพราะมีการติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิกที่ขอกู้ไป รวมถึงการเสนอโครงการเพื่อการอนุมัติ ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกที่ขอกู้ไปก็เพื่อการต่อยอดธุรกิจ ประชาชนมีอาชีพที่ได้ประกอบอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น ประชาชนจึงได้รับผลประโยชน์จากกองทุนฯ ที่เป็นแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

#### การปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มนักรการเมือง ผู้ประกอบธุรกิจการค้า นายทุนเงินกู้และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สืบเนื่องจากการเมืองในเมืองนครปฐมมีการกระทบกระทั่งกันระหว่างพรรคการเมือง ทั้งพรรคไทยรักไทย, พรรคชาติไทย, พรรคประชาธิปัตย์ หัวคะแนนของแต่ละพรรคต่างช่วงชิงในการเข้าสู่มวลชนและแย่งกันเข้าหาประชาชน กองทุนหมู่บ้านฯ จึงเปรียบเสมือนเหยื่อที่พรรคไทยรักไทยใช้ล่อประชาชนให้มาติดกับ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นและรุนแรง มีการกระทบกระทั่งกัน โดยเฉพาะหัวคะแนนของแต่ละพรรคมักจะมีเรื่องทะเลาะถึงกับทุบตีและเข่นฆ่ากันถึงกับชีวิตมาแล้ว เช่นกรณีของนายสุนทรแดง<sup>6</sup> อดีตสมาชิกสภาจังหวัดนครปฐม ซึ่งประกาศตัวจะลงสมัคร ส.ส. ในนามพรรคประชาธิปัตย์ ได้ถูกลอบยิงเมื่อปลายปี พ.ศ. 2545 ขณะกำลังปราศรัยในงานสวดพระอภิธรรมศพชาวบ้าน ต.สระกระเทียม อ.เมืองฯ จ.นครปฐม ดังนั้นนักรการเมืองจึงต้องมีกลุ่ม มีพวกและมีพรรค นักรการเมืองระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นจึงมีสายสัมพันธ์มีความเชื่อมโยงอาศัยกัน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็เช่นเดียวกัน เป็นกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งที่เข้ามาบริหาร จัดการและดูแลกองทุน แม้จะมีการผลัดเปลี่ยนวาระและมีระเบียบห้ามคณะกรรมการชุดเดิมเข้ามาบริหารกองทุน แต่ผู้ที่เข้ามาก็ยังเป็นสายสัมพันธ์กับกลุ่มเดิม

เกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ในกองทุน ที่ตำบลนครปฐมก็มีเช่นเดียวกันกับภาพรวมของประเทศ มีกลุ่มธุรกิจ ผู้ผลิตสินค้า นำสินค้าและบริการเข้ามาเสนอขายผ่านประธานกองทุนฯ ทั้งที่เป็นแบบแผ่นรายการ โบว์ชัวร์ ส่งมาทางไปรษณีย์ และส่งให้ถึงตัวก็มี หรือไปนำเสนอเมื่อมีการประชุมกลุ่มระดับจังหวัดหรือภูมิภาค เช่น การขายประกัน รถมอเตอร์ไซค์ สินค้าอุปโภคบริโภค เป็นต้น กรณีกลุ่ม

<sup>6</sup> “4 ปีอำนาจรัฐคุกคาม 'ประชาธิปัตย์' 20 กรณี,” เว็บไซต์ไทยโพสต์ (6 ธันวาคม 2547), แหล่งที่มา :

[http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thaipost&post\\_date=6/Dec/2547&news\\_id=99027&cat\\_id=50](http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thaipost&post_date=6/Dec/2547&news_id=99027&cat_id=50) เข้าถึง ณ วันที่ 20 กรกฎาคม 2550.

พ่อค้า ตัวแทนจำหน่ายสินค้าทั้งหลายได้เข้าไปในทุกหมู่บ้านทุกกองทุน เหมือนกับว่านั่นเป็นสูตรสำเร็จของการทำธุรกิจที่สามารถขายสินค้าและบริการได้ทุกหมู่บ้านและกองทุน<sup>7</sup> จากกรณีดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่สมาชิกผู้กู้บางรายนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ หรือนำเงินส่วนหนึ่งไปใช้ในเหตุผลอย่างอื่น เช่น ซื้อสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค ของจำเป็นภายในครอบครัว อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงคราวชำระ สมาชิกผู้กู้ก็ต้องนำเงินต้นและดอกเบี้ยคืนให้แก่กองทุน หากไม่มีเงินคืนก็ต้องกู้หนี้ยืมเงินมาจากแหล่งอื่น โดยเฉพาะแหล่งเงินกู้นอกระบบ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนฯ และประธานกองทุนฯ พบว่า สมาชิกที่ไปกู้หนี้จากนายทุนเงินกู้มาใช้เงินกองทุนฯ นายทุนจำพวกหนึ่งคือร้านขายทองรูปพรรณที่อยู่ในตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ หน้าองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 12 ร้าน ก่อนที่จะมีกองทุนนั้น กลุ่มนายทุนเงินกู้ในตัวเมืองนครปฐมดังกล่าวนอกจากมีอาชีพค้าขายทองแล้วยังมีอาชีพปล่อยเงินกู้ เนื่องจากตำบลนครปฐมตั้งอยู่ในเขตเมือง จึงมีชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขาย มีความจำเป็นต้องใช้เงินในการลงทุน ไปกู้หนี้นอกระบบจากนายทุนเงินกู้กันเป็นจำนวนมาก เมื่อกองทุนหมู่บ้านเข้ามาจึงเป็นการลดภาระดอกเบี้ยเงินโหดจากพวกนายทุนไปได้บ้าง แต่ไม่ทั้งหมด ชาวบ้านที่กู้บอกว่าก็ยังดีกว่าไปกู้หนี้นอกระบบที่นายทุนบางคนเก็บดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อเดือนก็ยังดี จึงมีสมาชิกกองทุนบางคนที่ต้องทำงานหาเงินคืนให้แก่เจ้าหนี้นอกระบบและคืนแก่กองทุนฯ<sup>8</sup> หนี้ของชาวบ้านจึงเป็นหนี้ระบบหมุนเวียนอยู่เช่นเดิม

นอกจากนั้น ยังมีนายทุนเงินกู้อีกพวกหนึ่งคือพวกแขกผ้าโพกหัวที่ทำธุรกิจด้านนี้โดยเฉพาะจะปล่อยเงินกู้ให้แก่กลุ่มลูกค้าที่มีอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น พวกขายของกินของใช้ หาบเร่ ขายขนมจีน ไผ่ขี้ง ข้าวเหนียวขี้ง ข้าวหลาม เป็นต้น การทำธุรกิจประเภทนี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่แขกผ้าโพกหัว เพราะลูกค้าเป็นกลุ่มที่มีรายได้ทุกวัน เมื่อพวกพ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการลงทุนคราวต่อไปก็จะกู้ยืมแขกผ้าโพกหัว เพราะกู้ง่าย และเป็นลูกค้าขาประจำ ไม่ต้องมีหลักประกันก็สามารถกู้ได้ กู้จำนวนน้อยผ่อนชำระทั้งต้นและดอกเบี้ยเป็นรายวัน เช่น วันนี้กู้ 1,000 บาท พรุ่งนี้ต้องจ่าย 120 บาท ทุกวัน เป็นเวลา 10 วัน หากใน 1 เดือน กู้ 3 รอบ ก็ต้องเสียดอกเบี้ย 600 บาท ภายหลังการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านจึงเป็นโอกาสและช่องทางอันดีสำหรับกลุ่มผู้กู้เงินนอกระบบกลุ่มนี้ที่มีปัญหาเรื่องอัตราดอกเบี้ย ค้าขายได้เงินมาในแต่ละวันก็ต้องใช้หนี้ กลายเป็นหนี้ที่ชักหน้าไม่ถึงหลัง การกู้เงินกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกบางราย นอกจากจะนำไปเพื่อต่อยอดธุรกิจตัวเองแล้วส่วนหนึ่งยังได้นำไปใช้หนี้แขก สมาชิกบางคนจึงได้กล่าวว่า การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านทำให้ตนเองมีโอกาสที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน ไม่ต้องเป็นหนี้ที่ต้องจ่ายทั้งต้นและดอกเบี้ยทุกวัน ส่วนที่เหลือใช้หนี้ก็สามารถ

<sup>7</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ หมู่ 5, 10 พฤษภาคม 2550.

<sup>8</sup> เรื่องเดียวกัน.

นำไปดำเนินธุรกิจต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม แม้สมาชิกบางรายจะได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้วก็ปรากฏว่า ยังไปกู้เงินจากแบงก์อีกเหมือนเดิมในทุกหมู่บ้าน โดยให้เหตุผลว่าเงินที่กู้ยืมจากกองทุนไปไม่เพียงพอ เพราะต้องนำเงินไปใช้ในส่วนอื่น ๆ ของครอบครัวก่อน กลายเป็นการหมุนเงินเพื่อใช้หนี้และใช้จ่ายในภาคครัวเรือน

ในขณะที่เดียวกัน มีคณะกรรมการกองทุนฯ บางหมู่บ้านที่เห็นช่องทางทำมาหากินนี้ ทำหน้าที่เป็นนายหน้าเป็นคนปล่อยเงินกู้เสียเอง เพราะนอกจากสมาชิกจะไม่มีเงินจ่ายเป็นหนี้เสีย (NPL) แล้ว ยังทำให้กองทุนหมู่บ้านนั้น ๆ ไม่ได้รับการจัดสรรเป็นหมู่บ้านระดับ AAA ด้วย\* ส่งผลให้ไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอีกปีละ 1 แสนบาท จึงปรากฏว่ามีคณะกรรมการกองทุนปล่อยเงินกู้ให้แก่สมาชิกที่ไม่มีเงินคืนกองทุน เป็นลักษณะออกเงินให้ก่อนแล้วไปตามเก็บเงินคืนและดอกจากสมาชิกผู้นั้น โดยชาวบ้านต้องจ่ายดอกเบี้ยให้คณะกรรมการเหล่านี้ในอัตราร้อยละ 5 ถึง 10 ต่อเดือน ซึ่งชาวบ้านก็ยอมเพราะเมื่อเทียบกับนายทุนเงินกู้นอกระบบอื่นแล้วอัตราดอกเบี้ยยังถูกกว่า สาเหตุที่ชาวบ้านกลุ่มนี้ต้องยอมก็เพราะกลัวถูกประจานให้ได้รับความอับอายขายหน้า หรือถูกให้แยกออกจากกลุ่มหรือชุมชน กลายเป็นบุคคลที่ถูกตราหน้าว่าเบี้ยวหนี้ ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ดังนั้น จึงต้องยอมที่จะจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ที่มากกว่าดอกเบี้ยของกองทุนฯ ที่มีเพียงร้อยละ 0.5 – 1.0 ต่อเดือน จากผลการศึกษานี้ ทำให้พบว่าชาวบ้านบางคนก็ยังคงเป็นหนี้หมุนเวียนอยู่เช่นเดิม สาเหตุเบื้องต้นมาจากการนำเงินกู้ไปทำธุรกิจหรือประกอบอาชีพแล้วไม่ประสบความสำเร็จ หรือนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์แล้วไม่ทำให้เกิดรายได้ จึงไม่สามารถนำเงินคืนและดอกไปคืนแก่กองทุนได้

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนฯ และสมาชิกกองทุนฯ ใน 8 หมู่บ้านจะพบแต่รายงานที่ กองทุนหมู่บ้านของตำบลนครนครปฐมทั้ง 8 หมู่ ประสบความสำเร็จในชั้นการดำเนินงานของคณะกรรมการและสมาชิกของกองทุนฯ ซึ่งแตกต่างจากการพบของผู้ทำการศึกษาว่า แม้กองทุนตามรายงานจะประสบความสำเร็จ แต่แท้ที่จริง สมาชิกที่กู้เงินจากกองทุนแต่ละหมู่บ้านค้างชำระหนี้ 10-15 ราย ไปขอกู้เงินจากกลุ่มนายทุน ทั้งในและนอกระบบนำไปชำระหนี้เพื่อรักษาเครดิต แต่ก็มีเพียงหมู่บ้านละ 1-3 รายเท่านั้น ที่เป็นหนี้เสีย ซึ่งหากถือเป็นเปอร์เซ็นต์กลุ่มสมาชิกผู้กู้แล้วคืนเงินก็อยู่ในอัตราที่สูง ในขณะที่หนี้เสียมีเพียงเล็กน้อย ซึ่งสามารถปรับปรุงแก้ไขให้สมาชิกที่ผิดนัดชำระหนี้คืนเงินแก่กองทุนได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการและหลักการของคณะกรรมการกองทุนนั้น ๆ

มีการตั้งประเด็นจากนักวิชาการว่า กองทุนหมู่บ้านที่มีวัตถุประสงค์ให้คนกู้เงินนั้น เป็นการส่งเสริมให้คนเป็นหนี้ใช่หรือไม่ คำตอบที่น่าจะเป็นคือ “ใช่” และ “ไม่ใช่” กรณีที่ใช่คือสมาชิกเป็นหนี้กองทุน มีภาระที่ต้องจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ยคืนแก่กองทุน ส่วนกรณีที่ “ไม่ใช่” มองในส่วนระบบ

---

\* คูภาคผนวก

เศรษฐกิจทุนนิยม การกู้เงินที่สามารถนำเงินกู้ไปใช้ให้เกิดดอกออกผลมากกว่าเงินที่กู้ไปถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้กู้และแก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม ในระบบเศรษฐกิจแบบนี้ “เงินออม” (Saving = S) จะเกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจก็ต่อเมื่อมีการ “กู้” หรือนำเงินออมนั้นไปทำการลงทุน (Investment = I) การลงทุนหมายถึง ลงทุนทำการผลิต ทำการค้าหรือการประกอบอาชีพต่าง ๆ การลงทุนนำไปสู่การใช้วัตถุดิบ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้แรงงานคน ใช้เครื่องจักร เทคโนโลยี ใช้ที่ดิน ฯลฯ กล่าวโดยรวมก็คือ ทำให้เศรษฐกิจพัฒนาเจริญเติบโต<sup>9</sup> สิ่งสำคัญยังสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ดังนั้น ในระบบเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน “หนี้” โดยการกู้เงินไปใช้ เป็นได้ทั้งด้านที่เป็นคุณและด้านที่เป็นโทษ ด้านที่เป็นโทษคือ “หนี้” ที่เกิดจากการกู้ไปแล้วสิ้นเปลืองหมดไป โดยไม่ทำให้เกิดดอกออกผลเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด หนี้เช่นนี้จำเป็นต้องนำทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มีอยู่ไปชำระหนี้จนหมดตัว<sup>10</sup> หรือไปกู้หนี้จากแหล่งเงินทุนอื่นมาใช้หนี้เดิม ดังที่ปรากฏอยู่ในผลการศึกษานี้ หนี้เช่นนี้เป็นโทษ ส่วนด้านที่เป็นคุณคือ “หนี้” ที่เกิดจากการกู้ไปแล้วนำไปประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ มีผลผลิตเกิดดอกออกผลเพิ่มขึ้น สามารถบรรเทาความเดือดร้อนของครอบครัวได้ เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน

การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านตำบลนครปฐมเป็นไปตามระบบเศรษฐกิจตลาดหรือระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เพราะมีครบทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการเงิน ด้านการผลิต และด้านการค้า โดยด้านการเงินได้จัดสรรบริหารจัดการเงินกองทุนเพื่อให้สมาชิกกองทุนมากู้ มีการเก็บชำระหนี้จากสมาชิกผู้กู้ และการจัดทำและตรวจสอบบัญชี ด้านการผลิต ได้อนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกผู้กู้เพื่อนำไปลงทุน ซึ่งกองทุนหมู่บ้านในตำบลนครปฐมถือว่ามีบทบาทตรงเป้าหมายของระบบเศรษฐกิจตลาดมากที่สุด กล่าวคือ การนำเงินทุนไปลงทุนเพื่อเพิ่มการผลิต เพิ่มรายได้ เพิ่มกำไร เพิ่มการบริโภค เพิ่มเงินออม และเพิ่มการลงทุนต่อไปอีก ซึ่งนี่ก็คือวัฏจักรของการเพิ่ม GDP ของเศรษฐกิจตลาด<sup>11</sup> และในด้านการค้า เมื่อมีการผลิตออกมาแล้วสมาชิกจะนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาดการค้า ซึ่งสินค้าบางชนิดก็มีการประสานร่วมมือกับเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งที่มีอยู่ในตำบล เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม ที่มีศูนย์สาธิตการตลาดรับซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์เกษตร จากสมาชิกในตำบล และที่มีอยู่นอกพื้นที่ เช่นที่ตลาดกลางของจังหวัด

<sup>9</sup> ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, “กลุ่มออมทรัพย์ อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา,” ใน สวัสดิการโดยภาคชุมชน (๑) กลุ่มออมทรัพย์, ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, บรรณาธิการ (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 79.

<sup>10</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

<sup>11</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.



### 5.2.2 ด้านสังคม

ตำบลนครปฐม เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านหุบชบา หมู่ที่ 2 บ้านนาสร้าง หมู่ที่ 3 บ้านปิ่นเกลียว หมู่ที่ 4 บ้านท่าใหม่ หมู่ที่ 5 บ้านนาขุม หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งเผาเต่า หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งน้อย และหมู่ที่ 10 บ้านนาหุบ ตำบลนครปฐม เป็นพื้นที่ลุ่มดินดำเหมาะแก่การเกษตร เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท เหมาะแก่การอยู่อาศัย การเพาะปลูก ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์

ตำบลนครปฐมมีเขตติดต่อกับเทศบาลนครปฐม ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่เป็นท้องทุ่ง ดังนั้น การทำนาจึงเป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้จะทำปีละ 2 ครั้ง คือ ทำนาปีกับนาปรัง เพราะพื้นที่เขตดังกล่าวมีระบบชลประทานที่ดี มีคลองส่งน้ำอย่างทั่วถึง ทำให้เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชุมชนโดยรวมค่อนข้างดี

ปัจจุบัน ตำบลนครปฐมได้เปลี่ยนสภาพภูมิประเทศไปเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท อันเนื่องจากการขยายของตัวเมืองและมีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวเมืองนครปฐม ร่วมกับอีกหลาย ๆ ตำบล ดังนั้น พื้นที่ที่เคยทำนาทำเกษตรกรรมจึงเหลือน้อยลง เพราะชาวบ้านขายที่ดินเพื่อการปลูกบ้าน สร้างหมู่บ้านจัดสรร ทำโรงงาน และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนอาชีพจากเดิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น ธุรกิจ ค้าขาย รับเหมาก่อสร้าง หรือปรับเปลี่ยนอาชีพเกษตรแนวใหม่ที่ไม่ใช่การทำนา เช่น การทำสวน ปลูกพืชล้มลุก/ยืนต้น การปลูกดอกไม้ การทำนาบัว และที่เลี้ยงสัตว์ก็มี เช่น เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงวัว เลี้ยงแพะ เหล่านี้เป็นต้นที่เป็นอาชีพใหม่ของประชากรในตำบลนครปฐม ทำให้วิถีชีวิต วิถีชุมชนและวิถีการผลิต การประกอบอาชีพเปลี่ยนไป คนที่เคยมีที่ดินจำนวนมากก็เหลือน้อยลงเอาไว้พอประกอบอาชีพเลี้ยงชีพหรือเหลือไว้ให้ลูกหลานบ้าง บางคนถึงขั้นเหลือแต่พื้นที่อยู่อาศัย เมื่อลูกหลานต้องออกบ้านออกเรือนไม่มีที่พอจะให้ปลูกบ้านได้ใหม่ต้องซื้อที่อื่นที่ราคาที่ดินถูกกว่าเพื่อปลูกบ้าน หรือไปซื้อบ้านจัดสรรที่มีการก่อสร้างอยู่เรื่อย ๆ หรือย้ายไปอยู่ที่อื่นก็มี<sup>12</sup>

ก่อนที่กองทุนเงินล้านจะเข้าสู่ตำบลนครปฐมนั้น ตำบลแห่งนี้มีความเข้มแข็งภายในชุมชน เพราะมีความพร้อมและมีความพอเพียง ผลผลิตทางการเกษตรได้ในระดับดี ผลิตทั้งข้าวและพืชสวน อาชีพอื่นคือการรับจัดทำอาหารประเภทโต๊ะจีนในแต่ละหมู่บ้านจะมีอย่างน้อย 10-15 ราย ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ มีลักษณะเป็นชุมชนที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นญาติพี่น้องกันส่วนใหญ่ เศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในระดับดี ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลจึงมีฐานะมีกินมีใช้จนถึงระดับดี แม้ความเป็นชุมชนเมืองจะเข้ามาแทนที่ความเป็นชุมชนชนบทก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เมื่อกองทุนเงินล้านเข้ามา

<sup>12</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ หมู่ 1, 3 และ 5, 15 มีนาคม 2550.



สู่หมู่บ้านแล้ว ปรากฏว่ามีคนสมัครเข้าเป็นสมาชิกจำนวนมากถึงร้อยละ 80 หลาย ๆ หมู่บ้านต้องจำกัดจำนวนสมาชิกในปีแรกเพียง 50 คน ทั้งนี้เพื่อให้ได้การจัดสรรเงินรายละ 2 หมื่นบาทลงตัว เมื่อเข้าสู่ปีที่สองจึงรับจำนวนสมาชิกเพิ่มและผลัดกันกู้เงิน กรณีของหมู่ 5 คณะกรรมการกองทุนมีการจัดตั้งระเบียบข้อบังคับว่า คนที่จะกู้ได้นอกจากจะเป็นสมาชิกแล้ว จะต้องมิเงินออมฝากไว้ในกองทุนคล้าย ๆ กับเงินออมของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โดยต้องฝากเงินอย่างน้อยเดือนละ 500 บาทจนครบ 5 เดือน เมื่อครบกำหนดแล้วจึงจะทำการขอกู้ได้ จากกฎระเบียบดังกล่าวของหมู่ 5 เนื่องจากชาวบ้านและคณะกรรมการมีประสบการณ์ในการบริหารดำเนินการลักษณะกลุ่มสัจจะออมทรัพย์มาแล้ว ซึ่งเป็นที่แพร่หลายและกว้างขวางของจังหวัดนครปฐม แผ่ขยายออกไปเป็นระดับภูมิภาคในภาคตะวันตก<sup>13</sup> ดังนั้นกองทุนหมู่บ้านของตำบลนครปฐมจึงมีความเข้มแข็งอย่างมากในเรื่องการบริหารจัดการของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นสมาชิก ซึ่งเป็นไปตามความเข้มแข็งที่ชุมชนมีอยู่เดิมก่อนแล้ว โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครปฐมปัจจุบันที่มีส่วนสำคัญในการจัดตั้ง “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม” เมื่อปีพุทธศักราช 2541 ซึ่งเกิดก่อนการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านหลายปี มีสมาชิกของกลุ่มครบทั้ง 8 หมู่บ้าน มีเงินออมทรัพย์ในกลุ่มมากกว่าแปดล้านบาท ดังนั้น ชาวบ้านจึงมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนให้เข้มแข็งและบริหารจัดการได้เองและมีการรวมกลุ่มกันเป็นระดับภูมิภาค จัดตั้งเป็นองค์กรระดับภูมิภาค อย่งไรก็ตาม แม้กองทุนหมู่บ้านของตำบลนครปฐมจะมีความเข้มแข็งมาก แต่ก็ยังมีปัญหาและผลกระทบในด้านต่าง ๆ ตามมาคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากที่สมาชิกกองทุนกู้ยืมเงินไปแล้ว เช่น การทำนาหรือพืชสวน แต่เดิมที่ทำไว้กินกันเองที่เหลือจึงขายหรือแบ่งปันกัน กลายเป็นการผลิตเพื่อขายและเอากำไร ซึ่งมองเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก จากการบีบบังคับ ชูครีดี เพราะเป็นการกู้ที่ต้องเสียดอกเบี้ย เป้าหมายของกองทุนนั้นเป็นเพียงการหาเสียงของพรรคการเมือง โดยนำระบบทุนนิยมเต็มรูปแบบเข้ามายังหมู่บ้าน กล่าวคือ การค้าเพื่อมุ่งผลกำไรสูงสุด ทำให้จิตวิญญาณชาวชนบทของชาวบ้านเลือนหายไป ต้องตามกระแสของระบบที่ภาครัฐหรือนโยบายพรรคการเมืองจัดการให้

ในด้านจิตใจและวัฒนธรรม กองทุนหมู่บ้านบางหมู่ได้ส่งผลกระทบต่อเรื่องความไว้เนื้อเชื่อใจโดยสมาชิกกองทุนหมู่บ้านหรือราษฎรในหมู่บ้านบางรายขาดความเชื่อมั่นในผู้นำและคณะกรรมการบริหารกองทุน ขาดความเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ยุติธรรม ซึ่งจากการสัมภาษณ์สมาชิกกองทุน ทำให้ทราบว่า เขาไม่มีความเชื่อมั่นในเรื่องการจัดสรรเงินกู้ให้แก่สมาชิก โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีสมาชิกมากและในขณะเดียวกันก็มีผู้มีความต้องการขอกู้มากเช่นเดียวกัน ทำให้มีทั้งผู้ที่ได้เงินและไม่ได้เงิน ทำให้

<sup>13</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ หมู่ 2, 6, 9 และ 10, 10 พฤษภาคม 2550.

เกิดความระแวงแคลงใจกัน นั้นเป็นพฤติกรรมและความรู้สึกของสมาชิกในช่วงปีแรก ๆ ที่มีต่อคณะกรรมการบริหารกองทุน คณะกรรมการชุดใดที่ทำให้ชาวบ้านหรือสมาชิกเห็นด้วยกับแนวทางการบริหาร ก็จะได้รับ การนับถือและเชื่อถือ ในขณะที่กรรมการบริหารที่ทำไม่ดีไม่ได้รับความเห็นชอบจากชาวบ้านก็จะถูกตำหนิ เป็นสังคมเชิดชูคนดีตำหนิคนไม่ดี

นอกจากนี้ชาวตำบลนครปฐมยังกระชับความสัมพันธ์กลมเกลียวกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างจิตวิญญาณของชุมชน ใช้เป็นตัวเชื่อมให้เกิดกลุ่ม โดยประเพณีในท้องถิ่นของตำบลนครปฐม เช่น ประเพณีไหว้เจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนใน 2 หมู่บ้าน มีมหรสพเล่นจ๊วช่วงกลางคืนและการทิ้งกระจาดในช่วงกลางวัน โดยประเพณีทิ้งกระจาดของตำบลนครปฐมถือเป็นประเพณีที่ใหญ่ ผู้เขียนมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชนอยู่เสมอ เมื่อถึงช่วงเทศกาลก็จะร่วมกันจัดงาน โดยร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ประเพณีนี้ชุมชนทำอยู่ทุกปีมิได้ขาด ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่า งานประเพณีทิ้งกระจาดเป็นการทำบุญทำทานให้บรรดาภูตผีปีศาจที่ไม่มีญาติทั้งหลาย ซึ่งถูกปล่อยจากยมโลกมาขอส่วนบุญบนโลกมนุษย์ปีละครั้ง ก่อนจะกลับไปปรับผลกรรมที่เคยทำไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ในวันแรกมีพิธีอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรดาผีที่ไม่มีญาติทั้งหลาย โดยมีพระจีน (นิกายมหายาน) ซึ่งมีพิธีสวดและข้อปฏิบัติแตกต่างจากพระไทย (นิกายเถรวาท) สวดมนต์ตลอดทั้งวัน วันที่สองมีการเผาหุ่นขี้ผึ้งและของใช้กระดาษ หุ่นขี้ผึ้งนี้ชาวจีนเรียกว่า “ได้สื่อเอ๊ย” ทำจากกระดาษระบายสี ความสูงไม่ต่ำกว่า 4 - 5 เมตร หุ่นขี้ผึ้งนี้สร้างตามความเชื่อที่ว่า ในบรรดาภูตผีมากมายที่ได้รับอิสรภาพขึ้นมารับส่วนบุญบนโลกมนุษย์ บางคนอาจเที่ยวไปหลอกหลอนผู้คนให้เดือดร้อน หรือบางคนอาจตกค้างไม่ยอมกลับไปนรกภูมิ เมื่อหมดเวลาขี้ผึ้งจึงต้องขึ้นมาควบคุมดูแลบรรดาผีเหล่านี้ และช่วยดูแลข้าวของเครื่องใช้ที่ทำด้วยกระดาษให้ไปถึงผู้ตายโดยครบถ้วน ที่สำคัญคือจะมีการทิ้งกระจาดบริจาคทานแก่คนยากจนที่มารอรับของกินและของใช้ ที่คนนำมาบริจาค นั้น ของที่บริจาคส่วนใหญ่เป็นเสื้อผ้า ของใช้ และข้าวสาร เป็นต้น แม้ตำบลนครปฐมจะมีศาลเจ้าจีน 2 แห่งใน 2 หมู่บ้าน และมีประเพณีไหว้เจ้าทิ้งกระจาดเช่นเดียวกัน คณะกรรมการที่จัดงานก็จะกำหนดวันไม่ให้ตรงกัน ประเพณีดังกล่าวจึงเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงให้เกิดกลุ่ม ความกลมเกลียวเหนียวแน่นในกลุ่ม กิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมทำให้คนมีความเสียสละ ทำเพื่อส่วนรวมได้

นอกจากประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตำบล เช่น การไหว้เจ้าทิ้งกระจาด ถวายผ้าจ่านำพรษา และตักบาตรเทโวแล้ว ยังมีประเพณีและวัฒนธรรมที่ทำร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะตำบลนครปฐมนั้นอยู่ในเขตเมือง และประเพณีที่สำคัญของชาวนครปฐมคือ “งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์” และ “ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์” ซึ่งทั้งสองประเพณีได้สืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพ

ชนเพื่อนัดหมายกันมาบูชาพระบรมสารีริกธาตุ โดยงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์จะตรงกับช่วงวัน  
 ลอยกระทงพอดี \* งานลอยกระทงจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ด้วย  
 นอกจากนี้ยังมีงานสำคัญอีกงานหนึ่งที่ชาวตำบลนครปฐมได้มีส่วนร่วมคือ “งานเทศกาลอาหาร ผลไม้  
 และของดีนครปฐม” จัดปีละ 1 ครั้ง ในเดือนมิถุนายนของทุกปี โดยการนำผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน  
 ไปร่วมงาน ไม่ว่าจะเป็นพืชผักผลไม้ สิ่งประดิษฐ์ หัตถกรรม อาหารแปรรูป รวมถึงสินค้าทาง  
 อุตสาหกรรมอื่น ๆ ชุมชนหรือหมู่บ้านใดมีก็จะไปร่วมงาน โดยการนำของคณะกรรมการหมู่บ้าน  
 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงมีส่วนผลักดันให้สมาชิกของ  
 กลุ่มมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ อย่งไรก็ตาม ก็ยังมีสมาชิกกองทุนบางคนที่  
 เป็นหนี้กองทุนอยู่ หรือที่ถูกละเลยกรรมการกองทุนฯ ประจํางานออกเสียงตามสายหรือเขียนป้ายประกาศไว้  
 หน้าที่ทำการกองทุนฯ ก็จะไม่เข้าไปร่วมงาน กลายเป็นคนแตกแยกของสังคม

### 5.2.3 ด้านการเมือง

ในตำบลนครปฐมก็เช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ที่มีนักการเมืองระดับชาติและ  
 ระดับท้องถิ่นเข้าไปแทรกแซง บริหาร จัดการ และควบคุมดูแล โดยจังหวัดนครปฐมมี  
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคไทยรักไทยทั้งจังหวัด \*\* ดังนั้นในระดับจังหวัดจึงมีนักการเมือง  
 ของพรรคเข้าไปเป็นกรรมการบริหาร ในระดับอำเภอก็เช่นเดียวกัน โดยนักการเมืองเหล่านี้มีทั้ง  
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) และ สมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) ที่เข้าไป  
 เป็นคณะกรรมการบริหาร กำกับดูแล ในระดับตำบลก็จะมึนักการเมืองท้องถิ่นสมาชิก อ.บ.ต.ส่งคนที่  
 เป็นฝ่ายตนเองเข้าไปเป็นคณะกรรมการบริหาร <sup>14</sup> ฉะนั้น การอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกกองทุนฯ จึง  
 อนุมัติให้สมัครพรรคพวกหรือหัวคะแนนของพรรคพวกตนเองก่อน เป็นการสร้างความไม่เป็นธรรมแก่  
 สมาชิกกองทุนที่ไม่ได้เป็นพวก กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นดังกล่าว เวลาเลือกตั้งท้องถิ่นทุกระดับตั้งแต่  
 ผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน, อ.บ.ต., ส.ท. และ ส.จ. จะใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มชาวบ้าน” ซึ่งมีกลุ่ม ส.ส.พรรคไทยรัก  
 ไทยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เพราะนอกจากจะมี  
 อิทธิพลแล้วยังมีกำลังเงินทุนทรัพย์อีกด้วย <sup>15</sup>

\* ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12

\*\* นายประสานต์ บุญมี เขต 1, นายชาญชัย ปทุมารักษ์ เขต 2, นายพรศักดิ์ เปี่ยมกล้า  
 เขต 3, นายไชยา สะสมทรัพย์ เขต 4 และนายเผด็จชัย สะสมทรัพย์ เขต 5.

<sup>14</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ หมู่ 1, 10 พฤษภาคม 2550.

<sup>15</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ หมู่ 2, หมู่ 4, 10 พฤษภาคม 2550.

ดังนั้นสายสัมพันธ์ของนักการเมืองกลุ่มที่กล่าวแล้วข้างต้นจะเป็นสายสัมพันธ์เดียวกัน มีผู้สนับสนุนและกำกับคนเดียวกัน สังกัดพรรคการเมืองเดียวกันหรือต่างพรรคแต่มีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นสายสัมพันธ์ที่มีลักษณะทั้งแนวราบและแนวตั้ง กล่าวคือ ส.ส.ในกลุ่มจะสังกัดพรรคเดียวกัน ส.จ. ส.ท. และ อ.บ.ต. ก็เช่นเดียวกัน นี่คือนิยามลักษณะแนวราบ ส่วนแนวตั้งคือ ส.ส. จะมี ส.จ. ส.ท. และ อ.บ.ต. เป็นลูกน้องและหัวคะแนน ลดหลั่นกันลงมาลำดับ เป็นสายสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ต่างสู้บน บนสู้ล่าง ดังนั้น เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเงินล้าน กลุ่มนักการเมืองที่มีสายสัมพันธ์กันนี้จึงเข้ามามีบทบาท แทรกแซงและครอบงำกองทุนไว้ในกลุ่มของตนเอง แม้ในระดับหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้านก็ยังเป็นหัวคะแนนให้กับกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นเหล่านั้น \*

จากผลการศึกษาจึงเห็นได้ว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านก็มีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพรรคการเมือง นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ พรรคการเมืองนำเสนอ นโยบายที่ประชาชนชอบหรือเป็นที่ถูกใจให้กับประชาชน ในขณะที่ผลลัพท์ที่พรรคการเมืองและนักการเมืองได้รับกลับคืนก็คือการได้รับการเลือกตั้งและความนิยมชมชอบ เพราะฉะนั้น การใช้ นโยบายประชานิยมจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่พรรคการเมืองใช้มาเป็นเครื่องมือหาเสียงและผลที่ได้คือ ประสพผลสำเร็จ

ในด้านการเมือง กองทุนหมู่บ้านจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางการเมืองได้ ในเรื่องการแบ่งพรรคแบ่งพวกจึงมีปรากฏให้เห็นอยู่ โดยเฉพาะสมาชิกที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้จะเป็นคนในกลุ่มของนักการเมืองอีกทีหนึ่ง ส่วนคนที่ไม่เดือดร้อนเรื่องเงินทุนก็จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกองทุนนี้เลย โดยมองว่ากองทุนเป็นเรื่องของเมืองที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องของนักการเมือง มีการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก<sup>16</sup> เป็นปัญหาเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ในภูมิภาคของประเทศ อย่างไรก็ตาม สมาชิกของกองทุนในตำบลนครปฐมจะมีความแตกแยกในเรื่องที่มีสมาชิกบางคนที่ไม่คืนเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนก็จะประกาศไปตามเสียงตามสายของชุมชน และขึ้นป้ายประกาศติดที่หน้าทำการกองทุนฯ ทำให้คนที่ไม่คืนเงินกองทุนนั้นได้รับความอับอาย และมีความอาฆาตมาดร้ายต่อ

\* จากการสัมภาษณ์ประธานกองทุนฯ และสมาชิกกองทุนฯ พบว่า ในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเมื่อปลายปี 2544 นั้น คณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นคนของพรรคการเมือง มีทั้งที่เป็นสมาชิกพรรค คนใกล้ชิดและหัวคะแนนของนักการเมือง

<sup>16</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ และคณะกรรมการกองทุนฯ หมู่ 5 จำนวน 6 คน, 15 มีนาคม 2550.

คณะกรรมการกองทุน มีการชุมนุม<sup>17</sup> เป็นความแตกแยกของคนในชุมชนประการหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีผู้ไม่กินเงินกองทุนก็จะถูกประจานจากคณะกรรมการ และการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนก็ลำบากขึ้น เพราะมีความอับอายขายหน้า และเพราะถูกแยกออกจากคนในชุมชน โดยถูกตัดออกจากการมีส่วนร่วมในชุมชน กลายเป็นคนติดอยู่ในบัญชีดำหรือแบล็กลิสต์ที่จะไม่ให้เข้าร่วมกับกองทุนประเภทอื่น ๆ ด้วย

ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น พบว่า เมื่อมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ทางอำเภอจะมาที่หมู่บ้านและเรียกประชุมลูกบ้าน แล้วทำการคัดเลือกประธานและกรรมการบริหาร อย่างไรก็ตาม ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้ว่า เมื่อมีการประชุมเลือกคณะกรรมการจะต้องได้รับการสนับสนุนด้วยเสียงกึ่งหนึ่งของที่ประชุมสมาชิก ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า บางหมู่บ้านมีสมาชิกเข้าประชุมไม่ครบ เจ้าหน้าที่ต้องนำเอกสารไปให้ลงนามถึงที่บ้าน กรณีนี้ชี้ให้เห็นว่าการให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกยังไม่มากพอ ปล่อยให้เป็นการจัดการของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการ ทั้งที่วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาตินั้น เพื่อต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุน หากคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านใดบริหารจัดการดี ก็ถือเป็นผลประโยชน์และโชคดียิ่งของสมาชิกกองทุนนั้น แต่หากเป็นไปในทางกลับกัน คณะกรรมการบริหารกองทุนไม่มีความรู้ความชำนาญ บริหารจัดการไม่เป็น การเข้ามาดำรงตำแหน่งสักแต่เพราะเป็นหน้าเป็นตา ก็จะทำให้กองทุนนั้นประสบความล้มเหลว ผลสุดท้ายสมาชิกก็จะเป็นผู้เสียผลประโยชน์เสียเอง ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน จึงพบว่า มีคณะกรรมการหมู่บ้านหลายราย โดยเฉพาะประธานกองทุนฯ ที่บริหารจัดการไม่เป็น สร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนไม่ได้ต้องลาออกไปในที่สุด ให้คนอื่นที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารจัดการแทน เช่น กรณีของหมู่ 5 บ้านนาขุม\* เมื่อได้ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ ก็สามารถนำพากองทุนไปสู่เป้าประสงค์ได้ ทั้งยังทำให้ทัศนคติของสมาชิกเปลี่ยนไปจากที่ปล่อยให้กองทุนฯ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายเดียว ก็กลับกลายมาเป็นการร่วมมือกันบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่คณะกรรมการเสนอเข้าสู่ที่ประชุมสมาชิก

<sup>17</sup> สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ และคณะกรรมการกองทุนฯ หมู่ 2 จำนวน 6 คน, 10 พฤษภาคม 2550.

\* กรรมการชุดปัจจุบันเป็นชุดที่ 3



### 5.3 สรุป

จากกรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน ตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า เป็นเช่นเดียวกับปัญหาและผลกระทบในภาพรวมของประเทศ โดยมีกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ศึกษาแยกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ นักการเมืองและพรรคการเมือง กลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และที่ไม่ได้เป็น และกลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจและนายทุนเงินกู้

กลุ่มนักการเมืองและพรรคการเมือง พบว่า เป็นสมาชิกพรรคไทยรักไทย ไม่ว่าจะเป็น ส.ส. ส.จ. ส.ท. หรือแม้แต่กลุ่ม อ.บ.ต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งต้องมีสังกัดมีผู้สนับสนุนเช่นเดียวกัน เป็นกลุ่มการเมืองที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพรรคไทยรักไทย ที่มี ส.ส. อยู่ในจังหวัด ใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มชาวบ้าน” โดยกลุ่มนักการเมืองเหล่านี้จะเข้าไปมีบทบาทควบคุมดูแลเป็นคณะกรรมการในระดับจังหวัดและอำเภอ ส่วนในระดับท้องถิ่นก็ส่งพรรคพวกของตนเองเข้าไปบริหารจัดการ มีผลประโยชน์กันเป็นลูกโซ่ กองทุนหมู่บ้านฯ จึงไม่สามารถแยกออกจกนักการเมืองและพรรคการเมืองได้

กลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน : ส่วนใหญ่เป็นหัวคะแนนของพรรคการเมือง มีอิทธิพลในพื้นที่ เข้าามีบทบาทในการบริหารจัดการกองทุน การอนุมัติเงินกู้ รวมไปถึงผลประโยชน์อย่างอื่น เช่น การเป็นนายหน้าขายสินค้าและบริการ การร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุมัติโครงการ เกิดการคอร์รัปชันระหว่างองค์กร นอกจากนี้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบางคนยังทำหน้าที่เป็นนายทุนเงินกู้ โดยใช้หนี้แทนสมาชิกที่ไม่มีเงินค้ำกองทุน แล้วตามเก็บเงินต้นและดอกเบี้ยที่แพงขึ้นกับสมาชิกผู้นั้น

กลุ่มที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและที่ไม่ได้เป็นสมาชิก : มีสมาชิกกองทุนบางคนหมู่บ้านละ 1-3 รายก็ไปแล้วไม่สามารถใช้เงินค้ำกองทุนได้ มีทั้งที่หนีหนี้ไปเลย ๆ ไม่ยอมจ่ายเงิน ต้องถูกประจานจากคณะกรรมการกองทุนผ่านตามเสียงตามสายของหมู่บ้าน/ชุมชน มีการปิดป้ายประกาศรายชื่อสมาชิกที่ค้างชำระไว้หน้ากองทุนทุกหมู่ กลายเป็นคนที่ถูกตราหน้าว่าจู้จอก ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต เข้ากับสังคมคนอื่นได้ลำบาก กับมีทั้งพวกที่เป็นหนี้สินยืมเข้ามา โดยเฉพาะการเป็นหนี้ในระบบ และต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยที่สูงกว่ากฎหมายกำหนด เป็นการกู้หนี้ใช้หนี้ และยังเป็นวงจรหนี้อุบาทว์อยู่เช่นเดิม สำหรับกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกองทุนเลย ความสัมพันธ์ภายในชุมชนก็ยังปกติดีอยู่เช่นเดิม

กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจและนายทุนเงินกู้ ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน เช่น ธุรกิจประเภทสินค้าที่เป็นสินเชื่อ โทรศัพท์มือถือ รถมอเตอร์ไซค์ เป็นต้น ที่สำคัญอีกกลุ่มคือนายทุนเงินกู้ในระบบ เมื่อใกล้ถึงครบวาระครบรอบหนึ่งปีการคืนเงินกองทุน นายทุนเงินกู้เหล่านี้ก็จะเข้าไปสืบทอด

ที่ไม่มีเงินคืนกองทุน ซึ่งมีมากกว่าร้อยละ 10 โดยจัดการสำรองชำระเงินกู้แทนแล้วเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5-10 อันเป็นการทุจริตสมาชิกผู้ตกเป็นเหยื่อ

กลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวต่างก็ได้รับผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งที่เป็นผลประโยชน์และผลเสีย ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นแม้ว่ากองทุนในตำบลนครปฐมจะมีความเข้มแข็งและมีการบริหารจัดการที่ดีก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จากผลการศึกษาผลกระทบในด้านลบ ไม่ว่าจะเป็นการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของสมาชิก การผิวนัดชำระหนี้ หรือด้านสังคมที่เป็นความขัดแย้งหรือแตกแยกเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยเท่านั้นในตำบลนครปฐม ซึ่งหากชุมชนและตำบลนครปฐมมีความกลมเกลียวเหนียวแน่น สัมผัสสามัคคีกัน ประชาชนกับผู้บริหารหมู่บ้านและตำบลมีการประสานร่วมมือกันอย่างเป็นอยู่ในปัจจุบัน ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเพียงเล็กน้อยตามผลการศึกษาที่ได้นำเสนอแล้วนั้นก็จะไม่สามารถทำลายความเข้มแข็งของชุมชนแห่งนี้ได้เลย

เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านฯ มีลักษณะเป็นทุนนิยมที่มุ่งให้ชาวบ้านนำเงินกู้ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้และผลกำไร โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีระบบและขั้นตอนของความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของภาคประชาชนในระดับรากหญ้า ซึ่งมุ่งเน้นให้สร้างความเข้มแข็งขั้นพื้นฐานไปสู่ความพอมีพอกิน การอยู่ดีมีสุข และสามารถออกไปแข่งขันในตลาดทุนนิยมได้ เป็นการจุดระเบิดจากภายในสู่ภายนอก แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงมิได้ปฏิเสธระบบทุนนิยม แต่มุ่งให้ประชาชนสร้างความเข้มแข็งในระดับพื้นฐานก่อน เมื่อมีความเข้มแข็งในระดับฐานรากแล้วก็จะสามารถออกไปต่อสู้แข่งขันในตลาดทุนนิยมได้อย่างไม่เสียเปรียบ ในกระบวนการแนวคิดของระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชน เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะมีความเข้มแข็งในระบบฐานรากแล้ว แม้นโยบายกองทุนหมู่บ้านจะมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน และการพึ่งพาตนเองได้ แต่ก็มีส่วนที่ขัดแย้งกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นนโยบายก้าวกระโดดที่ให้ประชาชนผู้กู้เงินกองทุนฯ ออกไปแข่งขันในตลาดทุนนิยม ที่มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจรุนแรง โดยผู้กู้ขาดการศึกษาวิเคราะห์สู่ทางการลงทุนหรือประกอบอาชีพ ผู้กู้บางรายทำเกินตัว เกินความสามารถสติปัญญาและความรู้ อีกทั้งขาดการส่งเสริมจากภาครัฐที่จริงจัง ทำให้เงินที่นำไปลงทุนหรือประกอบอาชีพสูญเปล่าในที่สุด

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของตำบลนครปฐมที่มีความเข้มแข็ง เป็นความเข้มแข็งที่ซ่อนอยู่ในความเข้มแข็งขององค์กรอื่น คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม ซึ่งมีผู้บริหารคนเดียวกัน ได้วางรากฐานการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม มีสมาชิกเกือบพันคน ซึ่งหลักการออมทรัพย์ของชุมชนใน

ประเทศไทยมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ที่เป็นแบบอย่างของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ดีที่สุด มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชาวบ้าน ที่ใช้หลักการจัดตั้งสหกรณ์ แต่ไม่จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ในอำเภอจะนะมีอยู่มากเกือบถึง 100 กลุ่ม โดยมีครูชบ ยอดแก้ว และคุณเคล้า แก้วเพชร เป็นผู้นำกลุ่มบุกเบิก กลุ่มออมทรัพย์ในอำเภอจะนะและเครือข่ายค่อนข้างจะมีความเข้มแข็งมั่นคง โดยมีถึง 36 กลุ่ม ที่สามารถบริหารกองทุนมากกว่า 1 ล้านบาท และมีถึง 6 กลุ่ม ที่สามารถบริหารเงินกองทุนที่มีจำนวนเงินสูงกว่า 10 ล้านบาท โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์คลองเปรี๊ยะ ที่มีเงินรวมสูงถึง 70 กว่าล้านบาท<sup>18</sup> จากตัวอย่างของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของอำเภอจะนะที่ประสบผลสำเร็จอย่างมาก ทำให้กลายเป็นต้นแบบของพื้นที่อื่น ๆ ทั้งภายในจังหวัด บริเวณใกล้เคียง และภูมิภาคอื่นทั่วประเทศ เช่นเดียวกับที่ตำบลนครปฐม ที่คุณประพัฒน์ ธีวทองชุ่ม เป็นผู้นำในการจัดตั้ง “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบริหารและบริการทางการเงินแก่สมาชิกและชุมชน ไม่ว่าจะนำไปประกอบอาชีพ หรือเพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก รวมถึงเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีเงินออมโดยการสะสมเงินเข้ากองทุน และก็ปรากฏผลว่ากลุ่มออมทรัพย์ของตำบลนครปฐมประสบผลสำเร็จอย่างมาก โดยวัดจากสมาชิกที่ในปีแรกมีเพียง 72 คน แต่ในปัจจุบันมีถึง 954 คน\* และเงินกองทุนก็เพิ่มพูนขึ้นมาเรื่อย ๆ จากเงินทุนในปีแรกที่มีเพียงสามหมื่นกว่าบาท ปัจจุบันมีมากถึง 8,100,000 บาท มีการตั้งเป็นเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนและเครือข่ายการส่งเสริมและรับซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ของสมาชิก ประชาชนมีความรักใคร่ปรองดองกันดี เมื่อมีกิจกรรมก็จะช่วยเหลือลงแรงกันมิได้ขาด เป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เป็นตัวประสานความร่วมมือร่วมใจ สัมผัสความรักใคร่สามัคคีกันของมวลหมู่สมาชิก ในขณะที่คุณประพัฒน์เป็นประธานอำนวยการของกลุ่มออมทรัพย์ อีกหน้าที่และตำแหน่งหนึ่งที่คุณประพัฒน์เป็นอยู่ในปัจจุบันคือ นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลนครปฐม ดังนั้นการบริหารจัดการจึงมีลักษณะเป็นองค์กรรวมแบบบูรณาการ (Integret) ที่มีการสอดคล้องประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น ทำให้การบริหารตำบลก็ดี กลุ่มออมทรัพย์ก็ดี ล้วนเป็นไปในแนวทางและสอดคล้องประสานกันเป็นอย่างดีทีเดียว

ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า กองทุนหมู่บ้านของตำบลนครปฐมมีความเข้มแข็งในด้านการบริหารจัดการ ซ่อนอยู่ในความเข้มแข็งขององค์กรที่มีอยู่ก่อนแล้วไม่ว่าจะเป็นองค์กรบริหารส่วนตำบล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม ที่มีเป็นแบบอย่างไว้ให้คณะกรรมการกองทุนแต่ละหมู่บ้านศึกษาเป็นรูปแบบนำไปประยุกต์ใช้กับกองทุนหมู่บ้านตนเอง ซึ่ง

<sup>18</sup> ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, สวัสดิการโดยภาคชุมชน (๑) กลุ่มออมทรัพย์, หน้า 46 – 47.

\* คูภาคผนวก

ในเรื่องนี้ประธานกองทุนหมู่บ้านของหมู่ที่ 5 บ้านนาขุม ได้นำไปประยุกต์ปฏิบัติจริง โดยได้เปิดบัญชีกองทุนหมู่บ้านเป็นบัญชี (1) และเปิดบัญชีเงินฝากสัจจะจะเป็นบัญชี (2) มีการออกกฎระเบียบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านจะกู้เงินได้จะต้องเป็นสมาชิกเงินออมสัจจะสะสมทรัพย์ด้วย โดยฝากเงินออมเป็นรายเดือนอย่างน้อย 500 บาท ติดต่อกันทุกเดือนเป็นเวลา 5 เดือนเป็นอย่างน้อย จึงจะสามารถกู้เงินกองทุนหมู่บ้านได้ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ได้ประโยชน์ทั้งสองทางคือ สมาชิกมีเงินออมสัจจะสะสมทรัพย์ และทำให้สมาชิกมีวินัยในการกู้เงิน ดังนั้น จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของบ้านนาขุม หมู่ 5 จึงมีลูกหนี้เพียงรายเดียวเท่านั้นที่ไม่สามารถส่งเงินคืนกองทุนได้ นอกนั้นสมาชิกก็สามารถใช้เงินต้นและดอกเบี้ยคืนเงินกองทุนได้หมด ในขณะที่เงินกองทุนหมู่บ้านของบ้านนาขุมมีการบริหารจัดการที่ดีมาก จากบุคคลสิ้นปี 2549 บ้านนาขุมมีเงินทุนทั้งหมด 1,182,728.47 บาท<sup>19</sup> ในขณะที่เงินออมสัจจะสะสมทรัพย์มีเงินฝากในงวดแรกเพียง 12,850 บาท<sup>20</sup> ในปัจจุบันมีเงินทุนกว่า 800,000 บาท จะเห็นได้ว่าในส่วนของเงินออมสัจจะสะสมทรัพย์มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมาก หากเทียบกับกองทุนหมู่บ้านแล้วถือว่าประสบความสำเร็จมากกว่า ทั้งในแง่ของเงินดอกเบี้ยที่เพิ่มพูนขึ้นและในแง่ของวัตถุประสงค์การนำเงินไปใช้ ที่กองทุนหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์หลักก็คือการให้สมาชิกนำเงินไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ แต่เงินกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์มีวัตถุประสงค์ที่มากกว่านั้น กล่าวคือ สามารถนำเงินดอกผลนอกจากปันผลแก่สมาชิกแล้วยังนำไปเพื่อการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้ด้วย เช่น การตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการแก่สมาชิก ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการศึกษา เพื่อการสาธารณสุข เพื่อฌาปนกิจ โดยในแต่ละปีก็จะมีการเสนอโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของสมาชิก เช่น ศูนย์พัฒนาชุมชนประจำหมู่บ้าน ไว้เป็นที่ทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ของคนในชุมชน

ลักษณะการพัฒนารูปแบบกองทุนหมู่บ้านเช่นนี้ ในตำบลนครปฐมมีเพียงหมู่ 5 บ้านนาขุม แห่งเดียว เนื่องจากประธานกองทุนเป็นข้าราชการบำนาญ เป็นนายทหารยศพันเอก เคยอยู่ฝ่ายพัฒนาและบัญชีมาก่อน จึงได้นำประสบการณ์การบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้กับการบริหารกองทุนหมู่บ้าน

<sup>19</sup> กองทุนหมู่บ้าน บ้านนาขุม, เอกสารการจดทะเบียนกองทุนเป็นนิติบุคคล (นครปฐม : บ้านนาขุม, 2550). (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

<sup>20</sup> เรื่องเดียวกัน.



ได้อย่างเข้มแข็งและอยู่ในระดับที่ดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ จึงสามารถทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งไปด้วย ซึ่งมีดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งคือ<sup>21</sup>

1. กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม โดยในกองทุนหมู่บ้านมีการเรียนรู้ตั้งแต่คณะกรรมการบริหารกองทุนตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีการเรียกประชุมสมาชิกในชุมชน เมื่อมีการจัดตั้งกองทุนเสร็จแล้ว สมาชิกมีการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามระเบียบของคณะกรรมการบริหารกองทุน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารกองทุนด้วย เช่น การออกสิทธิออกเสียงเห็นด้วยไม่เห็นด้วย ในกรณีที่ต้องขอประชามติของสมาชิก เมื่อสมาชิกกู้เงินไปแล้วคณะกรรมการก็ต้องติดตามประเมินผลการดำเนินธุรกิจของสมาชิก มีการพัฒนาอบรมและให้ความรู้เรื่องอาชีพแก่สมาชิก มีการออกไปดูงานนอกสถานที่ เหล่านี้ล้วนเป็นการก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการนำไปพัฒนาและบริหารกองทุนฯ รวมไปถึงการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

2. มีกระบวนการพัฒนาผู้นำ จะเห็นได้ว่า การจะพัฒนาบริหารงานกองทุนฯ ให้ประสบความสำเร็จได้นั้นเป็นเรื่องยาก สืบเนื่องมาจากความแตกต่างของตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา อาชีพ สถานะทางสังคมของคนในชุมชนมีความแตกต่างกัน เพราะนอกจากผู้นำจะดูแลเงินกองทุนแล้ว ยังต้องดูแลสมาชิกที่กู้เงินไปแล้วด้วย ดังนั้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและบริหารงานจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ ในที่นี้รวมถึงคณะกรรมการกองทุนฯ คนอื่น ๆ ด้วย นอกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรมพัฒนาชุมชน หน่วยงานราชการ จะมีการฝึกอบรม สัมมนา ให้ความรู้แก่คณะกรรมการกองทุนฯ ชุดต่าง ๆ แล้ว ผู้นำและคณะกรรมการจะต้องมีการเรียนรู้ด้วยตัวเองด้วย ต้องมีการออกไปศึกษารูปแบบการดำเนินงานของผู้อื่นที่ประสบความสำเร็จแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในกองทุนหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในตำบลนครปฐมก็มีการจัดกิจกรรมประเภทดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน

3. สมาชิกในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน นอกจากสมาชิกในชุมชนของแต่ละหมู่บ้านจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ในด้านการประกอบอาชีพ ในการนำเงินไปลงทุน โดยเฉพาะคณะกรรมการกองทุนที่ต้องสอดส่องดูแลและให้การช่วยเหลืออยู่ตลอด การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมีการประสานร่วมมือกันกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เช่น ร่วมกับ อ.บ.ต. ในการ

<sup>21</sup> สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศและต่างประเทศ (สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ <http://www.nesdb.go.th/>, ม.ป.ท.), หน้า 35, 37. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)



พัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของกลุ่ม รวมถึงการร่วมมือประสานงานกันกับกลุ่มพัฒนาอาชีพอื่น ๆ ในตำบลและในจังหวัด สมาชิกกองทุนผลิตสินค้าออกมาแล้วสามารถจำหน่ายได้ในราคาดี โดยเฉพาะพืชพันธุ์ทางการเกษตรที่ในตำบลนครปฐมมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นศูนย์สาธิตการตลาด ที่เกิดจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกถูกพ่อค้าคนกลางกดขี่เรื่องราคา ดังนั้น จึงเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน

4. คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีกัน โดยภาพรวมแล้วตำบลนครปฐมสมาชิกจะมีความสามัคคีกัน เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันก็จะไปร่วมงานกันตลอด เช่น งานประจำปีไหว้เจ้า ณ ศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งในพื้นที่มีคนไทยเชื้อสายจีนค่อนข้างมาก ทุกคนก็จะออกไปช่วยและเที่ยวงาน ยกเว้นที่ส่งผลกระทบต่อบางก็คือสมาชิกกองทุนฯ บางรายบางหมู่บ้านที่ยังไม่ได้จ่ายเงินคืนกองทุนก็จะหลบหน้า ไม่เข้าสังคม ไม่รวมกิจกรรมกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมแล้วถือว่าสมาชิกในชุมชนมีความกลมเกลียวเหนียวแน่นกันดี

5. ผลผลิตภาพ (Productivity) และความสามารถด้านการแข่งขัน (Competiveness) การมีการบริหารจัดการที่ดี ได้ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการผลิตสินค้าและสร้างสรรการบริหารให้โดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนอื่น ส่งเสริมให้รายได้เฉลี่ยของชุมชนสูงขึ้นและมีขีดความสามารถด้านการแข่งขันสูงกว่าก่อน ซึ่งแนวทางดังกล่าวหากสามารถขยายผลไปในชุมชนอื่นจะเพิ่มความมั่งคั่งของชุมชน (Community Wealth) และจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของมูลค่าการส่งออกและการใช้จ่ายใช้สอยของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มขึ้นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือ GDP

จะเห็นได้ว่า การบริหารและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของตำบลนครปฐมมีความเข้มแข็งที่ซ่อนอยู่ในความเข้มแข็งขององค์กรที่ใหญ่กว่า คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลและกลุ่มออมทรัพย์ของตำบล ที่มีเครือข่ายการพัฒนาอยู่ทุกหมู่บ้าน ครบ 8 หมู่ จึงส่งผลต่อการบริหารและจัดการกองทุนได้ค่อนข้างดี แม้จะไม่สามารถทำให้สมาชิกประสบผลสำเร็จในการนำเงินกู้ไปประกอบอาชีพได้ทั้งหมดก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ก็ยังได้รับอานิสงส์จากเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน

ตามกรอบของเศรษฐศาสตร์การเมือง การที่รัฐบาลได้นำนโยบายกองทุนหมู่บ้านลงสู่หมู่บ้านและชุมชนก็เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนอันจะเป็นปัจจัยนำไปสู่คุณภาพและความเข้มแข็งทางการเมือง เพราะการเมืองคือปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม หมายความว่า ผู้ที่มีพลังมากย่อมมีโอกาสที่จะครอบครองปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมได้มาก<sup>22</sup> กองทุนหมู่บ้าน ตำบลนครปฐม ก็เป็นปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ โดยการ

<sup>22</sup> ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, *สวัสดิการภาคชุมชน (๑) กลุ่มออมทรัพย์*, หน้า 83.

เข้าถึงทุนและทรัพยากรที่ถูกรัฐบาลจัดสรรมาให้ ทั้งทรัพยากรทางด้านเศรษฐกิจ และทรัพยากรทางด้านสังคม โดย

1. **ด้านเศรษฐกิจ** นโยบายกองทุนหมู่บ้านมุ่งเน้นการระดมทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านและชุมชน จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชน กลุ่มสมาชิกจะได้ประโยชน์เท่าเทียมกันสำหรับการผลิต (กิจกรรมทางเศรษฐกิจ) และความจำเป็นในครอบครัว สมาชิกกลุ่มๆ จะเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมเชิงธุรกิจ และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และนำมาซึ่งการยกระดับกิจกรรมเชิงธุรกิจและนำมาซึ่งการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ

2. **ด้านสังคม** นโยบายกองทุนหมู่บ้าน มุ่งที่จะปลูกฝังการมีส่วนร่วมในหมู่บ้านด้วยคุณธรรมที่มีความสำคัญในการพัฒนาสังคม ได้แก่ ความเท่าเทียมกันของสมาชิก เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ความร่วมมือร่วมใจ บรรยากาศประชาธิปไตย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน

การสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ถือเป็นกรอบรองรับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้นโยบายของรัฐในการกรอบรองรับเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองของตน จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่พรรคการเมือง (พรรคไทยรักไทย) ได้คือการได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบทั้ง 5 เขต ในจังหวัดนครปฐม คราวเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 รวมถึงการชนะการเลือกตั้งทั่วไปในระดับประเทศ และเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2544 - 2548) ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่นักการเมืองใช้นโยบายในการกรอบรองรับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน เพื่อสร้างฐานอำนาจให้กับฝ่ายตนเอง

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## บทที่ 6

### บทสรุปและข้อเสนอแนะ

#### 6.1 สรุป

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลชุด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการจัดสรรเงินลงสู่หมู่บ้านและชุมชนเกือบ 8 หมื่นล้านบาท เป็นนโยบายครอบคลุมเมือง กลิ่นประชาชนจากจำนวนวงเงินดังกล่าว ประชาชนทั่วประเทศทุกระดับชนชั้นและการศึกษา ต่างจับจ้องกันว่านโยบายประชานิยมชิ้นนี้จะประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร จะมีทิศทางเป็นไปในลักษณะใดอย่างไรก็ตาม เมื่อนโยบายเริ่มขับเคลื่อน กองทุนหมู่บ้านได้จดทะเบียน และรัฐบาลจัดสรรเงินลงสู่พื้นที่ ได้ก่อให้เกิดปัญหา ผลประโยชน์และผลกระทบกับหลายฝ่าย กองทุนหมู่บ้านกลายเป็นช่องทางทำมาหากินและแสวงหาประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นช่องทางแสวงหาอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต่อประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ตามค่านิยมในบทที่ 1 ในพื้นที่กรณีศึกษาตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตามปัญหาและผลกระทบในภาพรวมของประเทศ ตามกรอบแนวคิดของเศรษฐศาสตร์การเมือง

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเพื่อศึกษาถึงผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในภาพรวมของประเทศและพื้นที่กรณีศึกษา ตามกรอบเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชน ซึ่งผลของการศึกษาพบว่า

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกิดจากนโยบายของพรรคไทยรักไทย ใช้เป็นหนึ่งในหลาย ๆ นโยบายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปีพุทธศักราช 2544 โดยรูปแบบของกองทุนมีลักษณะเป็นกองทุนระดับหมู่บ้านและชุมชน มีเงินสนับสนุนกองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุน สร้างงาน สร้างอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนและธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน อย่างไรก็ตามเงินที่รัฐบาลจัดสรรให้ไม่ได้เป็นเงินให้เปล่า แต่ใช้เป็นทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน สมาชิกที่กู้ยืมต้องจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบ 1 ปี อัตราดอกเบี้ยขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของคณะกรรมการแต่ละกองทุน หลักการสำคัญของกองทุนก็คือให้ชาวบ้านคิดเองทำเอง มีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่มาจากพรรคคัดเลือกเป็นผู้บริหาร กำหนดและออกกฎระเบียบข้อบังคับเงื่อนไขของกองทุน

### 6.1.1 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านในภาพรวมของประเทศ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

จากผลการศึกษารูปได้ว่า

#### ด้านเศรษฐกิจ

ในกลุ่มสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน นอกจากสมาชิกที่นำเงินไปลงทุนประกอบอาชีพ ต่อยอดธุรกิจอาชีพของตนจนประสบผลสำเร็จ แต่ในอีกส่วนหนึ่ง พบว่ามีสมาชิกกองทุนบางคนนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ โดยเฉพาะที่พบมากที่สุดคือ การนำไปใช้ในครัวเรือน รองลงมาคือซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ยังมีการนำไปซื้อโทรศัพท์มือถือ ดาวนอร์ดมอเตอร์ไซค์ และนำไปเป็นค่าเทอมค่าเรียนลูก ผลกระทบที่ตามมาจึงกลายเป็นปัญหาลูกโซ่ท้ายที่สุดแล้วประชาชนผู้กู้จะเป็นผู้รับความทุกข์ในภาระหนี้สิน จากหลุมพรางของกองทุนหมู่บ้านที่ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นเงินให้เปล่าของรัฐบาล ผู้กู้จึงยังไม่ทันได้ตระหนักในเรื่องหนี้สิน ปัญหานี้เกิดจากประชาชนไม่ได้รับการศึกษาในเรื่องของระบบและวินัยการเงิน ประกอบกับไม่ได้นำเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ประกอบการดำเนินธุรกิจหรือประกอบอาชีพ ฉะนั้น เมื่อไม่มีเงินคืนกองทุนก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากสถาบันการเงินทั้งในระบบและนอกระบบ แต่ชาวบ้านผู้ไม่มีหลักทรัพย์อะไรก็ต้องไปกู้เงินนอกระบบ โดยเฉพาะจากนายทุนเงินกู้ซึ่งระบาคไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้นายทุนพวกนี้ก็มากกว่าที่กฎหมายกำหนด เช่น ร้อยละ 5-10 ต่อเดือน

เงินกองทุนของชุมชนและหมู่บ้านที่รัฐบาลได้จัดสรรลงสู่พื้นที่ตามภูมิภาคต่าง ๆ รวม 8 หมื่นล้านบาท เป็นเงินหมุนเวียนในระบบ ก่อให้เกิดการใช้จ่าย กลุ่มนักธุรกิจพ่อค้า บริษัทตัวแทนจำหน่ายสินค้าและกลุ่มนายทุน จึงได้โอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์และกำไรจากกระแสเม็ดเงินจำนวนดังกล่าวนี้ กลุ่มพ่อค้า บริษัทตัวแทนจำหน่ายสินค้าได้เห็นช่องทางแสวงหาประโยชน์ทำธุรกิจการค้าจากกองทุนหมู่บ้าน จึงได้กระทำการ โดยการส่งโบว์ชัวร์ ใบรายการสินค้า สิทธิประโยชน์ ส่วนลดต่าง ๆ ไปยังประธานกองทุนฯ รวมถึงการลงสู่พื้นที่เวลาที่มีการประชุมระดับอำเภอ จังหวัด ภูมิภาคและประเทศ เป็นการแสวงหาประโยชน์ร่วมกันระหว่างพ่อค้ากับประธานกองทุนฯ โดยประธานกองทุนฯ ทำหน้าที่เป็นนายหน้าได้รับผลประโยชน์จากพ่อค้าเป็นการได้ประโยชน์ของบุคคลสองกลุ่ม ซึ่งเป็นสาเหตุนำไปสู่การทุจริต คอร์รัปชันในองค์กร

### ด้านสังคม

ในขณะที่สังคมของประเทศไทยส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นสังคมชนบท สังคมเมือง มีลักษณะกระจุกตัว เมื่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านได้ขับเคลื่อนเข้าหมู่บ้านและชุมชน ได้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและหมู่บ้านค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกลุ่มคณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกกองทุน เพราะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงในการบริหารกองทุนและการกู้เงินกองทุนไปลงทุนประกอบอาชีพ เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนและหมู่บ้าน ขึ้นแรกเพื่อการบริหารจัดการกองทุนที่มีมูลค่าถึงหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท รวมถึงการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ ให้มาเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประชาชนได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน มีการศึกษาเรียนรู้ระบบบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการรวมตัวกัน เรียนรู้ ศึกษา และฝึกอบรม เกิดการพึ่งพิง พึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและชุมชนของตัวเอง โดยใช้กิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ

### ด้านการเมือง

เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของพรรคการเมือง ใช้เป็นนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปีพุทธศักราช 2544 ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นหนึ่งในหลาย ๆ นโยบายที่พรรคไทยรักไทยใช้หาเสียง และในที่สุดพรรคไทยรักไทยก็ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ เรียกได้ว่านโยบายกองทุนเงินล้านเป็นนโยบายประชานิยมที่ใช้ครองเมือง ครบประชาชน เป็นปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่รัฐ/พรรคการเมืองมีต่อประชาชน เกิดประโยชน์แลกเปลี่ยนกันของคนสองฝ่าย คือ ฝ่ายการเมืองกับฝ่ายประชาชน กล่าวคือฝ่ายประชาชนได้รับสวัสดิการจากรัฐ/พรรคการเมือง ในขณะที่พรรคการเมืองก็ได้รับความนิยชมชอบและได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

เมื่อนโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของพรรคการเมืองจึงต้องใช้คนของพรรคในการบริหารจัดการ และกำกับดูแล โดยมีรูปแบบเป็นคณะกรรมการระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ตามลำดับ พรรคการเมืองและนักการเมืองจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อนโยบาย ในการบริหารจัดการกองทุน การได้รับความนิยมนโยบายถือเป็นผลพลอยได้และเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญทางการเมืองคือการได้รับการเลือกตั้ง ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น



## 6.1.2 ผลการศึกษาในกรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ตำบลนครปฐมมีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน 8 กองทุน ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในพื้นที่ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า

### ด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายกองทุนหมู่บ้าน โดยตรงคือกลุ่มที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้จากกองทุนฯ ไปแล้ว สามารถประกอบอาชีพหรือต่อยอดธุรกิจได้ประสบความสำเร็จ ระบบเศรษฐกิจมีการขับเคลื่อนในชุมชน มีการสร้างผลิตภัณฑ์ การสร้างงานสร้างรายได้ ประชาชนมีแหล่งเงินกู้แห่งใหม่ที่ดีกว่าในเรื่องดอกเบี้ย กล่าวคือ ประชาชนในพื้นที่เสียดอกเบี้ยร้อยละ 0.5 ต่อเดือน หรือร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งก่อนที่กองทุนหมู่บ้านจะลงไปสู่พื้นที่นั้นชาวบ้านต้องเสียดอกเบี้ยให้กับแหล่งเงินกู้ทั้งนอกและในระบบมากกว่าที่จ่ายให้กองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะที่ต้องเสียให้นายทุนเงินกู้นอกระบบ ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงเป็นทั้งแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เป็นทั้งตัวตัดวงจรเงินกู้นอกระบบ สมาชิกผู้กู้สามารถลดภาระดอกเบี้ยเงินนอกระบบ และสามารถสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมให้กับชุมชนและประเทศชาติ

ส่วนปัญหาและผลกระทบด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น สมาชิกที่กู้เงินไปประกอบอาชีพแล้วไม่ประสบความสำเร็จ สมาชิกที่หนีหนี้ สมาชิกที่ไปกู้เงินนอกระบบมาชำระคืนเงินกองทุนฯ เหล่านี้เป็นเพียงคนส่วนน้อย เป็นปัญหาเล็กน้อยเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ชุมชนและหมู่บ้านได้รับจากกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้ ก็เพราะการบริหารจัดการที่ดีของคณะกรรมการและชาวบ้าน

เช่นกรณีกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 5 ของตำบลนครปฐมมีหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการที่ดี เนื่องจากมีข้าราชการบำนาญเป็นหลัก ประธานกองทุนฯ ได้นำระเบียบราชการเรื่องวินัยการเงินมาใช้และแนะนำสมาชิกในอีก 7 หมู่บ้านให้ปฏิบัติตาม ประกอบกับเศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะที่ค่อนข้างดี แต่ก็ยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังขาดทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ หรือเห็นช่องทางจากเงินกองทุนที่มีมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่น ๆ บางอาชีพที่สมาชิกผู้กู้มีวิธีการผลิตวันต่อวันก็สามารถสร้างรายได้และผลกำไร มีเงินจัดเก็บและคืนกองทุนได้

### ด้านสังคม

ชุมชนในตำบลนครปฐม เมื่อก่อนที่กองทุนหมู่บ้านจะเข้ามานั้น เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีความเจริญในระดับที่ใกล้เคียงกับความเจริญของตัวเมือง ระบบสาธารณสุขภาคต่าง ๆ มีความพร้อม การสัญจรไปมาสะดวก ภายหลังการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคมคือ เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ เริ่มแรกมีการประชุมกลุ่มโดยมีข้าราชการระดับอำเภอเรียกประชุมในการวางแผนด้านต่าง ๆ หลังจากการคัดเลือกคณะกรรมการเสร็จเรียบร้อยแล้วก็มีการประชุมกลุ่มคณะกรรมการบริหารกองทุนกับสมาชิก มีการร่วมคิดร่วมทำของคนในชุมชน โดยมีข้าราชการเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ

ในกรณีของตำบลนครปฐม ได้ใช้กิจกรรมของกลุ่มกองทุนเป็นตัวประสานเชื่อมโยงให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรม หรืองานท้องถิ่น เช่น งานไหว้เจ้า งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ งานเทศกาลอาหารผลไม้และของดีเมืองนครปฐม รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน เช่น การสร้างศาลาหมู่บ้าน ที่ทำการกองทุนฯ ลานเล่นกีฬา เป็นต้น สมาชิกต่างก็ได้พบปะสังสรรค์ร่วมกิจกรรมกัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า กองทุนหมู่บ้านก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นตัวเชื่อมโยงให้สมาชิกมีความกลมเกลียวเหนียวแน่น สมัคสมานสามัคคี มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน มีการแบ่งปันประสบการณ์และความรู้ต่าง ๆ อันจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพของเพื่อนสมาชิกได้

### ด้านการเมือง

ในตำบลนครปฐม หรือแม้แต่ตัวเมืองนครปฐม กลุ่มนักการเมืองและพรรคการเมืองส่วนใหญ่แล้วเป็นสมาชิกพรรคไทยรักไทยที่เข้ามามีบทบาทกำกับดูแลตั้งแต่ระดับจังหวัดลงมา ส่วนระดับท้องถิ่นคือ ส.จ. ส.ท. หรือ อ.บ.ต. ที่มีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติ เป็นกลุ่มสมาชิกสังกัดพรรคเดียวกัน โดยกลุ่มนักการเมืองเหล่านี้เข้าไปมีบทบาทควบคุมดูแลเป็นคณะกรรมการในระดับจังหวัดและอำเภอ ส่วนในระดับท้องถิ่นก็ส่งพรรคพวกของตนเองเข้าไปบริหารจัดการ มีสายสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ ทั้งนี้เพื่อสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้กับตนเอง และเป็นไปตามจุดประสงค์ของพรรคการเมืองเพื่อใช้เป็นนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้ง เป็นนโยบายครองเมือง ซึ่งใช้ได้ผลตั้งแต่ระดับล่างสุดคือระดับหมู่บ้านไปจนถึงระดับชาติ คือ ส.ส. ซึ่งสมาชิก

พรรคไทยรักไทยในจังหวัดนครปฐมก็เช่นเดียวกันได้รับการเลือกตั้งเข้าสภาจังหวัด<sup>115</sup> โดยจังหวัดนครปฐมมี 5 เขตเลือกตั้ง และสมาชิกพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทั้ง 5 เขต

ในการบริหารกองทุนหมู่บ้านคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคือนักการเมืองหรือไม่ก็เป็นหัวหน้าของพรรคการเมือง เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในพื้นที่ การเข้ามาบริหารจัดการของคนกลุ่มนี้มีสายสัมพันธ์ร่วมกับนักการเมืองในท้องถิ่นและนักการเมืองในพื้นที่ โดยเฉพาะในระดับตำบล คือ อ.บ.ต.

นโยบายกองทุนหมู่บ้านแม้จะอยู่ในรูปของกองทุนแต่ก็ทำหน้าที่ของมันเอง กล่าวคือการประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรคการเมือง การหาเสียงให้พรรคการเมือง และนำไปสู่การได้รับการเลือกตั้งของสมาชิกพรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะประสบผลสำเร็จอย่างมากในกรณีที่กองทุนในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้น ๆ ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งกลายเป็นผลพลอยได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

## 6.2 ข้อเสนอแนะ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านถือเป็นสิ่งที่ดี ทั้งตามปรัชญา หลักการและวัตถุประสงค์ โดยปรัชญามุ่งการสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น เน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดการโดยคนในชุมชน สร้างความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกัน เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ส่วนหลักการก็เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กองทุนฯ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์ของกองทุน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนของคนยากจนและคนด้อยโอกาส เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนฯ ให้มีการพึ่งพาตนเอง เพื่อกระตุ้นและสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจรากหญ้า ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านหากภาครัฐและประชาชนสามารถขับเคลื่อนให้เป็นไปตามปรัชญา หลักการและวัตถุประสงค์แล้ว ประชาชนจะได้ประโยชน์จากกองทุนอย่างเต็มที่ เศรษฐกิจระดับชุมชนจะมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ภาครัฐจะดำเนินการกองทุนหมู่บ้านต่อไปก็ควรปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ.กองทุนหมู่บ้านฯ โดยควรต่อยอดสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนมากกว่าที่เป็นอยู่ เอาแบบอย่างกองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เช่น กลุ่มของครูชบ ยอดแก้ว หรือของคุณเคดำ แก้วเพชร แห่งอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม อ.เมือง จ.นครปฐม เป็นแบบ เพราะการ

<sup>115</sup> “ทำเนียบส.ส.แยกตามพรรค (6 ม.ค. 2544),” เว็บไซต์รักบ้านเกิด แหล่งที่มา : [http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/thaiinfor/country\\_info/index.html?topic\\_id=756&db\\_file=](http://www.rakbankerd.com/01_jam/thaiinfor/country_info/index.html?topic_id=756&db_file=) เข้าถึง ณ วันที่ 5 กันยายน 2550.

ออมลักษณะนี้เป็นการออมเงินของตัวเองและกู้เงินของตัวเอง แม้จะมีค่าดอกเบี้ยที่จะต้องชำระให้ก็ตาม แต่ก็เป็นที่รู้สึกรู้ว่าตนได้ประโยชน์จากเงินดอกเบี้ยของตนเอง นี่ก็เป็นที่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นเจ้าของเงินกองทุน ถือเป็นการมีส่วนร่วม ร่วมกันคิดร่วมกันทำ นี่ก็ือรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน หากการออมเช่นนี้เกิดขึ้นทั่วประเทศ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจจะเป็นไปอย่างราบรื่นและคล่องตัว เป็นส่วนที่ทำให้ประเทศเกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของคนในชาติ ฉะนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในภาพรวมของประเทศหรือเฉพาะกรณีศึกษา ก็จะเกิดผลดีต่อความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองตลอดไป



สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

#### หนังสือ

กองทุนหมู่บ้าน บ้านนาขุม. เอกสารการจดทะเบียนกองทุนเป็นนิติบุคคล. นครปฐม : บ้านนาขุม, 2550.  
(อัครา)

การปกครอง, กรม. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :  
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2541.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. การพัฒนาดัชนีชี้วัดในประเทศและ  
ต่างประเทศ. สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ  
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ <http://www.nesdb.go.th/>, ม.ป.ท. (อัครา)

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “เศรษฐกิจพอเพียง”. เว็บไซต์กรม  
ส่งเสริมการเกษตร (2549). แหล่งที่มา : <http://www.doae.go.th>. ณ วันที่ 25 เมษายน 2550.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการดำเนินงานสำหรับ  
คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและ  
อำเภอ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2544.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อ  
เตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.,  
2544.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. เศรษฐกิจ  
พอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2549.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.), สำนักงาน  
พฤษภาคม 2540. (อัครา)

คณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน. โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนกระทรวงมหาดไทย.  
กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย, 2538.



- จังหวัดนครปฐม, สำนักงาน. บรรยายสรุปจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2550. (อัครา)
- นัทรทิพย์ นาดสุภา. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ทศพร สิริสัมพันธ์. กรอบการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- นิสารัตน์ ศิลปเดช และคณะ. รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. 2545.
- บรรพต วีระสัย และสุขุม นวลสกุล. รัฐศาสตร์ทั่วไป. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2515.
- ประพัฒน์ ริวทองชุ่ม. เอกสารกลุ่มสัจจะออมทรัพย์นครปฐม, กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม, 2547. (อัครา)
- พยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภา, 2542.
- ไพบุลย์ สุทธสุภา. วิธีวิจัยทางส่งเสริมชนบท. เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- มหาดไทย, กระทรวง. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ทรงสิทธิ์วรรณ, 2541.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.
- วิวัฒน์ชัย อัครา. กัณฑ์ทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2544.
- สถิต วงศ์สุวรรณ, รศ. ปรัชญาเบื้องต้น INTRODUCTION TO PHILOSOPHY. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น สำนักพิมพ์เซนต์จอห์น, 2539.
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, ศ.ดร. นโยบายสาธารณะ : แนวคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สำนักพิมพ์เสมอธรรม, 2546.
- เสรี พงศ์พิศ. เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนายั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2549.

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, ดร. รัฐ – ชุมชน – ธุรกิจ มิติใหม่ทางความร่วมมือของสังคมไทย.  
กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. 2538.

องค์การบริหารส่วนตำบลนครปฐม. แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551 - 2553). นครปฐม : องค์การบริหาร  
ส่วนตำบลนครปฐม, 2550. (อัคราเนนา)

### บทความในหนังสือ

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. กลุ่มออมทรัพย์ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ  
(บรรณาธิการ), สวัสดิการภาคชุมชน (๑) กลุ่มออมทรัพย์, หน้า 46 – 47, 79, 82, 83.  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เอ็ดิสันเพรส โปรดักส์, 2544.

เสน่ห์ จามริก . นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของ  
ประเทศไทย. ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, หน้า 20. กรุงเทพมหานคร :  
โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, 2527.

### บทความในวารสาร

กระมล ทองธรรมชาติ. การวิเคราะห์ระบบการเมือง. วารสารกฎหมาย (มกราคม 2517) : 107-123.

ปรีดี โชติช่วง. กองทุนหมู่บ้าน : ทุนแห่งจิตวิญญาณการอุ้มชูแบ่งปันกัน. วารสารพัฒนาชุมชน 40  
(พฤษภาคม 2544) : 19 – 22.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารพัฒนาชุมชน 2 (กุมภาพันธ์ 2531) : 24.

สมพงษ์ ชูมาก. กลุ่มอิทธิพลคืออะไร. รัฐศาสตร์นิเทศ (กรกฎาคม-กันยายน 2517) : 31.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ชุมชนเข้มแข็งทางเลือกใหม่ของการ  
พัฒนา. เอกสารข่าวการพัฒนา (กุมภาพันธ์ 2544) : 1 – 3.

เสริมพงษ์ รัตน์ะ. ความก้าวหน้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. วารสารพัฒนาชุมชน 41 (เมษายน  
2545) : 89.

สุเมธ ตันติเวชกุล. เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ. สยามรัฐ (5-11 ธันวาคม 2542) : 15.

## วิทยานิพนธ์

- ชูศักดิ์ กาศักดิ์. การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพ  
กรณีศึกษาเปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- เดชศักดิ์ โพธิ์ศรี. การนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา ตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ  
จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น,  
2546.
- ธวัชชัย มาลัย, ว่าที่ ร.ต.. การเปรียบเทียบกระบวนการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระหว่าง  
บ้านสนามชัยและบ้านโนนศิลาอ่อน ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัด  
อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,  
2546.
- พรศักดิ์ อุบลสถิตย์. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษากรณี  
บ้านเขาหิน หมู่ที่ 2 ตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546.
- ภูมิธรรม เวชยชัย. บทบาทขององค์กรอาสาสมัครเอกชนในการสร้างสถาบันเกษตรกรเพื่อการพัฒนา :  
ศึกษากรณีการสร้างกลุ่มธนาคารข้าว องค์กรอนุเคราะห์เด็กเปรียบเทียบ อ่างอิงการสร้างกลุ่ม  
ธนาคารกรมการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิต  
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- วรรณชัย เพชรแก้ว. พฤติกรรมการใช้เงินกองทุนหมู่บ้านของกลุ่มอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ  
เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิต  
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.
- วัชระ ธรรมปัญญาสกุล. การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัด  
ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2547.
- วันเพ็ญ สุขพลับพลา. การประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านโคก  
กระเดื่อง ตำบลตลาดน้อย อำเภอบ้านหม้อ จังหวัดสระบุรี. สารนิพนธ์ประกาศนียบัตร  
บัณฑิต, สาขาการจัดการและประเมินโครงการ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, 2545.

สันติ พัฒนาศักดิ์. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านตลาดขี้เหล็ก ตำบลแม่โป่ง อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.

สุกัลญา เป็นโพธิ์. ความสามารถในการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลสวนแดง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2545.

สุมลมาลัย เดียวโป้. ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายกองทุนฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545.

### การสัมภาษณ์

คมสันต์ หัวใจน้ำ. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

จิรศักดิ์ เกษมสวัสดิ์. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

ชูชาติ เต็มสินสวัสดิ์. ประธานกองทุนฯ หมู่ 9. สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.

ดวงพร. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550.

นิทัศน์ ฝักเจริญผล. ประธานกองทุนฯ หมู่ 3. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550.

ประพัฒน์ ชิวทองชุ่ม. ประธานกองทุนฯ หมู่ 4. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550.

พจน์ อาจจิน. ประธานกองทุนฯ หมู่ 1. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550.

พิพัฒน์. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550.

เพชร สุขกิจ. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

ไพบูลย์ มลคด. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

ไพโรจน์ สามชัย, พ.อ. ประธานกองทุนฯ หมู่ 5. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2550 และ 10 พฤษภาคม 2550.

ไพโรจน์ อึ้งดำรงค์. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

ภาดิณ แต้ยินดี. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

มาลัย นกคารา. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

ยุพรัตน์ โชคปมิตตกุล. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

วิชัย รูปสูง. ประธานกองทุนฯ หมู่ 6. สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.

วิชัย สุขนิพิฐพงษ์. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

สมบัติ ถ้ำเพชร.

สมศักดิ์ แสงจันทร์. ประธานกองทุนฯ หมู่ 2. สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.

สัมพันธ์ โชคปมิตตกุล. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

สายันต์ เต็งกานนท์. ประธานกองทุนฯ หมู่ 10. สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2550.

อารมย์ ประดิษฐ์. สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2550.

### สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน เหตุไฉนชุมชนเมืองจึงมีปัญหามากกว่าหมู่บ้าน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด

[ออนไลน์]. 2548. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=221](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=221) [25 เมษายน 2550]

กองทุนหมู่บ้านด้านลบ. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=158](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=158) [25 เมษายน 2550]

กองทุนหมู่บ้านแพร่เชื้อคั่งค้างวัตถุนิยม ชุมชนลุ่มขัดแย้งแตกเป็นเสี่ยง. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์].

2548. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=211](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=211) [25 เมษายน 2550]

กองทุนหมู่บ้าน ฝันร้ายประชานิยม. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=219](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=219) [25 เมษายน 2550]



กองทุนหมู่บ้านและกู้เงินชื่อมือถือ. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=150](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=150) [25 เมษายน 2550]

การเมืองหากินกับกองทุนเงินล้าน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=168](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=168) [25 เมษายน 2550]

ก้านันฮีดกองทุนหมู่บ้าน แคมออกกฏริดดอกเบีย10% ต่อปี. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=101](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=101) [25 เมษายน 2550]

แคะรอยกองทุนหมู่บ้านภาคประชาชน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด. [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=89](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=89) [25 เมษายน 2550]

กู้ง่ายตาย! กองทุนหมู่บ้าน มาค้ายาบ้า. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=143](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=143) [25 เมษายน 2550]

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. เศรษฐพอเพียง. เว็บไซต์กาญจนาภิเษก [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

<http://kanchanapisek.or.th> [25 เมษายน 2550]

เงินกองทุนไม่ถึงมือชาวบ้าน ชี้ ชรก.ต้องถิ่นทำงานขอไปที. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2545.

แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=166](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=166) [25 เมษายน 2550]

แจกกองทุนหมู่บ้านไหลกลับกระเป๋า 'แมว'. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=149](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=149) [25 เมษายน 2550]

ทรท. 'ล้นพันคอ' ปิดไอเดีย 'ป๊อก' กองทุน - พักหนี้ ทำทั้งหมดตาย. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์].

2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=7](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=7)

1 [25 เมษายน 2550]

ทรท. ออกฉายทิ้ง 'กองทุนหมู่บ้าน' แจกหัวคะแนน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=6](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=6)

6 [25 เมษายน 2550]

ทำเนียบ ส.ส. แยกตามพรรค (6 ม.ค. 2544). เว็บไซต์รักบ้านเกิด. [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/thainfor/country\\_info/index.html?topic\\_id=756&db\\_file=](http://www.rakbankerd.com/01_jam/thainfor/country_info/index.html?topic_id=756&db_file=)

5 [5 กันยายน 2550]

ธุรกิจจิ้งสุบ 8 หมื่นล้านทัพสินค้าถ่ายถอดขายร้านค้า-สหกรณ์ชุมชน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=1](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=1)

18 [25 เมษายน 2550]

นักวิชาการระบุรัฐหว่านเงินหมู่บ้านละล้านไม่ถึงมือคนจน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=1](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=1)

61 [25 เมษายน 2550]

ปรีดี โชติช่วง. กองทุนหมู่บ้าน : ทุนแห่งจิตวิญญาณการอุ้มชูแบ่งปันกัน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=2](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=2)

20 [25 เมษายน 2550]

ม้ามังกร. ผลักดันรูปธรรมผ่าน 'ทฤษฎีใหม่'. เว็บไซต์ไทยทอพฟิค [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา :

<http://www.thaitopic.com>. [25 เมษายน 2550]

มูลนิธิชัยพัฒนา. เศรษฐกิจพอเพียง. เว็บไซต์มูลนิธิชัยพัฒนา [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา : <http://www.chaipat.or.th>. [25 เมษายน 2550]

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. เปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านไทย กับธนาคารกรามีน. เว็บไซต์นิด้า [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา : <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2007q2/2007april06p4.htm> [25 เมษายน 2550]

แห่กูดอกโหดใช้หนี้กองทุน เบื้องหลังผลงานระดับAAA. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2548.

แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=209](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=209) [25 เมษายน 2550]

สุเมธ งามกนก. เศรษฐกิจพอเพียง. เว็บไซต์สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา :

<http://www.bps2.moe.go.th/bpsgs/articles.php>.

[25 เมษายน 2550]

หายนะกองทุนหมู่บ้าน สร้างวงจรหนี้อุบาทว์. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2548. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=208](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=208) [25 เมษายน 2550]

แห่กูดอกโหดใช้หนี้กองทุน เบื้องหลังผลงานระดับAAA. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2548.

แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=209](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=209) [25 เมษายน 2550]

อีสานเป่าใหญ่ใบสั่งการเมือง กองทุนหมู่บ้าน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=96](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=96) [25 เมษายน 2550]

เอ็นจีโอชี้ระเบียบกองทุน 1 ล้านเน้นปล่อยกู้คนรวยไม่เอื้อคนจน. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์].

2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=82](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=82) [25 เมษายน 2550]

โอนเงินกองทุนหมู่บ้านงวดแรก 7,125 ล้านบาท. เว็บไซต์รักบ้านเกิด [ออนไลน์]. 2544. แหล่งที่มา :

[http://www.rakbankerd.com/01\\_jam/village\\_fund/news\\_detail.html?topic\\_id=49&news\\_id=110](http://www.rakbankerd.com/01_jam/village_fund/news_detail.html?topic_id=49&news_id=110) [25 เมษายน 2550]

## English

Almond, Gabriel A. and Powell, G. Bingham Jr. Comparative Politics : Developmental Approach, 4<sup>th</sup> Printing. Boston : Little Brown, 1966.

Bentley, Arthur F. The Process of Government : A Study of Social Pressure. Illinois, The Principia Press of Illinois, 1949.

Cart-Wright, Dorwin and Zender, Alwin (eds). Group Dynamics. Illinois : Row, Peterson Company, 1953.

Goodman , L.J. and Love , R.N.. Project Planning and Management. New York : Pergamon. 1980.

Olson, Mancur. The Logic of Collective Action : Public Goods and the Theory of Groups. Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1965.

Truman, David B. The Governmental Process. New York : Alfred A. Knopf, 1971.

Wootton, Graham. Interest Group. Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1978.

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



## กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดนครปฐม

### สภาพทั่วไปของจังหวัดนครปฐม \*

จังหวัดนครปฐม เป็น 1 ใน 8 จังหวัดภาคตะวันตก ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง ห่างจากกรุงเทพฯ 56 กิโลเมตร มีพื้นที่ 2,168 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,355,204 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดราชบุรี สุพรรณบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร กาญจนบุรี และกรุงเทพมหานคร

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 929 หมู่บ้าน
2. การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง 70 ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล 102 ตำบล

มีประชากร 254,603 คน ครัวเรือน 815,159 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่มาจากอุตสาหกรรม การบริการ และพาณิชย์กรรมเป็นลำดับรองลงมา

### การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดนครปฐม

เป้าหมายในการดำเนินงาน 929 กองทุน

กองทุนหมู่บ้าน 929 หมู่บ้าน

กองทุนชุมชน 70 ชุมชน

ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2549 มีหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินความพร้อมเพื่อขึ้นทะเบียนกองทุนและได้รับการจัดสรรเงินกองทุน 1 ล้านบาท แล้ว จำนวน 989 กองทุน โดยเป็นกองทุนหมู่บ้าน 929 กองทุน และกองทุนชุมชน 60 กองทุน มีสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนจำนวน 77,327 ราย เป็นเงิน 1,249,731,650 บาท โดยนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย อุตสาหกรรม และอื่นๆ

\*

ศูนย์ประสานงานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม โทร. 0-3424-0415, 0-3424-3842 โทรสาร. 0-3425-2041.

### การจัดระดับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านระดับดีเยี่ยม (AAA) จำนวน 396 กองทุน

กองทุนหมู่บ้านระดับดี (AA) จำนวน 561 กองทุน

กองทุนหมู่บ้านระดับที่ต้องปรับปรุง (A) จำนวน 11 กองทุน

(ยังไม่ได้จัดลำดับจำนวน 21 กองทุน เนื่องจากได้รับอนุมัติเงินภายหลังการประเมินฯ)

### การคัดเลือกกองทุนหมู่บ้านดีเด่นระดับอำเภอและจังหวัด

ระดับอำเภอ			
อำเภอ	ชื่อกองทุนดีเด่น	หมู่ที่	ตำบล
เมืองนครปฐม	บ้านคลองยาง	1	บ้านยาง
สามพราน	บ้านอ้อมใหญ่	8	อ้อมใหญ่
นครชัยศรี	บ้านลาดสะแก	4	แหลมบัว
บางเลน	บ้านคลองคุนประชาศรัย	9	ไทรงาม
กำแพงแสน	บ้านโพธิ์ศรี	10	ดอนข่อย
ดอนตูม	บ้านห้วยกรด	10	ดอนรวก
พุทธมณฑล	บ้านคลองโยง	1	คลองโยง

ระดับจังหวัด			
จังหวัด	ชื่อกองทุนดีเด่น	หมู่ที่	ตำบล/อำเภอ
นครปฐม	บ้านอ้อมใหญ่	8	บ้านยาง/สามพราน

สถาบันนวัตกรรมการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แนวทางการประเมินสถานภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง  
(ตามแบบ กทบ. 8)**

ประเด็น	มาตรฐานที่ 1 (AAA)	มาตรฐานที่ 2 (AA)	มาตรฐานที่ 3 (A)
1) ด้านเงินทุน			
● เงินกู้	สมาชิกชำระคืนในอัตราร้อยละ 90 ขึ้นไป	สมาชิกชำระคืนในอัตรา ร้อยละ 70 – 90	สมาชิกชำระคืนต่ำกว่า ร้อยละ 70
● เงินออม	สมาชิกมีการออมสม่ำเสมอใน อัตราร้อยละ 80 ขึ้นไป	สมาชิกมีการออม สม่ำเสมอใน อัตราร้อยละ 60 –80	สมาชิกมีการออมต่ำกว่า ร้อยละ 60
2) ผลประกอบการ	กำไร	เท่าทุน	ขาดทุน
3) ด้านสังคม	<ul style="list-style-type: none"> <li>- มีกองทุนสวัสดิการและมีการเบิกจ่าย</li> <li>- มีสมาชิกเพิ่มขึ้น</li> <li>- สมาชิกร้อยละ 90 มีส่วนร่วม ในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- มีกองทุนสวัสดิการ แต่ยังไม่มีการเบิกจ่าย</li> <li>- สมาชิกเท่าเดิม</li> <li>- สมาชิกร้อยละ 75 เข้าร่วมกิจกรรม กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ยังไม่มีกองทุนสวัสดิการ</li> <li>- สมาชิกลดลง</li> <li>- สมาชิกร้อยละ 60 เข้าร่วมกิจกรรม ของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง</li> </ul>
4) การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย	สมาชิกร้อยละ 80 ขึ้นไป ใช้เงิน เพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉิน จำเป็นเร่งด่วน	สมาชิกในอัตราร้อยละ 70 – 80 ใช้เงินเพื่อ การสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉิน จำเป็นเร่งด่วน	สมาชิกต่ำกว่าร้อยละ 70 ใช้เงินเพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย หรือบรรเทา เหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน



## กลุ่มส่งเสริมการขยายพันธุ์เพื่อการผลิตตำบลนครปฐม

ก่อตั้งเมื่อ	วันที่ 17 สิงหาคม 2541
มีสมาชิกเริ่มแรก	72 คน
ปัจจุบันมีสมาชิก	954 คน
มีเงินสะสมสะสมประมาณ	8,100,000 บาท
ปล่อยกู้ประมาณเดือนละ	750,000 บาท
สมาชิกที่กู้	40 คน ต่อเดือน
ดอกเบี้ย	ร้อยละ 12 ต่อปี
ปีนผล	ประมาณ 10%
สมาชิกที่กู้มี	482 คน
หนี้ค้างชำระตั้งแต่ทำการก่อตั้ง	101,420 บาท
หนี้ทวงถาม	89,020 บาท
สมาชิกผู้ชายจะชำระหนี้ได้ดีกว่าผู้หญิง	

### ขั้นตอนการชำระหนี้

- ทุกวันที่ 5 ของเดือน สมาชิกจะมาทำการชำระหนี้ตามงวดที่แบ่งไว้ ณ ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมการขยายพันธุ์ 70% ของจำนวนสมาชิกมาชำระหนี้ตามที่กำหนด ส่วนอีก 30% ของจำนวนสมาชิกไม่มาชำระหนี้ตามที่กำหนด ทางกลุ่มก็จะติดตามด้วยวาจาและหนังสือทวงถามกับสมาชิกกลุ่มส่งเสริมการขยายพันธุ์ และมีการนัดมาชำระในวันที่ขอผ่อนผันไม่มีการเสียค่าปรับใด ๆ ทั้งสิ้น

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายประพัฒน์ ธีวทองชุ่ม

ประธานกลุ่มส่งเสริมการขยายพันธุ์ตำบลนครปฐม

10/05/50

แหล่งข้อมูล ที่ทำการกลุ่มส่งเสริมการขยายพันธุ์ตำบลนครปฐม

สถานที่ตั้ง 117 หมู่ 2 ตำบลนครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000

โทรศัพท์ 034 -290593 ต่อ104



คำขอเลขที่.....  
(สำหรับเจ้าหน้าที่กรอก)



แบบ กทป. นิตិบุคคล ๑

แบบคำขอลงทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง  
ตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗

ส่วนที่ ๑ สำหรับผู้ยื่นแบบคำขอลงทะเบียน

เขียนที่ ท่าการกองทุนหมู่บ้านนาชุม หมู่ 5  
วันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2550

เรียน นายทะเบียน  
ข้าพเจ้า ท.อ. ไพโรจน์ สามชัย เลขประจำตัวประชาชน 3 7301 00706 20 5  
□□□□□□□□□□□□ ตำแหน่ง ประธานกรรมการกองทุน ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมกองทุนหมู่บ้าน  
(ชื่อ) กองทุนหมู่บ้านนาชุม หมู่ 5  
รหัสกองทุน □□□□□□□□□□ ในการประชุม ครั้งที่ 3/25 เมื่อวันที่ 14 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2550  
มีความประสงค์ขอลงทะเบียนกองทุนเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗

๑. ประเภทกองทุน  
 กองทุนหมู่บ้าน     กองทุนชุมชนเมือง     กองทุนชุมชนอื่น เช่น ชุมชนทหาร

๒. ที่ตั้งสำนักงานกองทุนที่ขอจดทะเบียน  
 เลขที่ 39 หมู่ที่ 5 ชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน บ้านนาชุม  
 ตำบล/แขวง นครปฐม อำเภอ/เขต เมืองนครปฐม  
 จังหวัด นครปฐม รหัสไปรษณีย์ 73000  
 โทรศัพท์ 034-267292 โทรสาร ..... E-mail .....

๓. ชื่อสมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร  
 เงินรับโอน ๑ ล้านบาท (บัญชี ๑) ชื่อบัญชี กองทุนหมู่บ้านนาชุม ม.5  
 ธนาคาร อุบลราชธานี เลขที่บัญชี 02-0801-20-168493-6  
 เงินฝากสัจจะ/หุ้น (บัญชี ๒) ชื่อบัญชี กองทุนหมู่บ้านนาชุม ม.5  
 ธนาคาร อุบลราชธานี เลขที่บัญชี 02-0801-20-168494-5  
 เงินกู้ธนาคารตามโครงการขอเงินกู้ยืม (บัญชี ๓) ชื่อบัญชี.....  
 ธนาคาร..... เลขที่บัญชี.....

๔. จัดระดับมาตรฐานกองทุนปี ๕๖     AAA     AA     A

๕. ข้าพเจ้าขอรับรองว่า รายละเอียดที่แสดงไว้เป็นความจริงทุกประการโดยได้แนบเอกสารมาเพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้  
 (ทำเครื่องหมาย  ใน  ตามความเป็นจริง)  
 ๑. สำเนาสมุดบัญชีเงินฝากธนาคารที่รับโอนเงินหนึ่งล้านบาทและบัญชีเงินฝากอื่น  
 ๒. สำเนาระเบียบ หรือข้อบังคับของกองทุน  
 ๓. บัญชีรายชื่อคณะกรรมการกองทุน  
 ๔. บัญชีรายชื่อสมาชิกกองทุน  
 ๕. สำเนาบันทึกรายงานการประชุมที่มีมติให้ขอจดทะเบียน โดยสมาชิกไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ที่เข้าร่วมประชุม  
 ๖. สำเนาบัญชีและงบกำไรขาดทุนปีที่ผ่านมาของกองทุน พร้อมรายละเอียดประกอบ  
 ๗. แผนการดำเนินงานกองทุน เมื่อได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล  
 ๘. แผนที่แสดงที่ตั้งของสำนักงานกองทุน  
 ๙. อื่น ๆ (ถ้ามี) หนังสือขอเช่าที่ดินจาก จ.ส.อ.บขชช. บั๊วว

ลงชื่อ พันเอก ไพโรจน์ สามชัย ผู้ยื่นแบบคำขอลงทะเบียน  
 (..... ไพโรจน์ สามชัย .....)  
 ตำแหน่ง ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านนาชุม



### แนวประเด็นการสัมภาษณ์เจาะลึก

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนในตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม”

.....

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้จะใช้คำถามแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Question) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อธิบายข้อมูลที่สอบถามได้อย่างไม่ถูกจำกัดขอบเขต โดยมีประเด็นคำถามหลัก ดังนี้

1. การก่อตั้ง การเตรียมความพร้อม และผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน
2. การเป็นสมาชิกของกองทุน
3. การขอกู้เงินกองทุนของสมาชิก และการนำเงินกู้นี้ไปดำเนินกิจการหรือประกอบอาชีพ
4. ความสัมพันธ์นักรการเมืองกับกองทุน ฯลฯ
5. ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการบริหารกองทุนกับสมาชิกกองทุน และสมาชิกกับสมาชิก
6. กิจกรรมของกลุ่ม
7. ปัญหาและอุปสรรค

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสรารุช นิยมทรัพย์ เกิดวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2479 จังหวัดนครปฐม  
สำเร็จการศึกษา

- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตร การเมืองการปกครองในระบบอบ  
ประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารชั้นสูง สถาบันพระปกเกล้า
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตร การบริหารงานภาครัฐและกฎหมาย  
มหาชน สถาบันพระปกเกล้า

### ประสบการณ์ในการทำงาน

- นายความสำนักงานเสนาีย์ ปราโมช กรุงเทพมหานคร
- ที่ปรึกษากฎหมายสมาคมกลุ่มชาวไร่อ้อย เขต 7 จังหวัดกาญจนบุรี
- สมาชิกสภาเทศบาลเมืองนครปฐม (พ.ศ. 2516)
- เทศมนตรีเทศบาลเมืองนครปฐม (พ.ศ. 2517)
- ส.ส. นครปฐม 6 สมัย (พ.ศ. 2518 - 2535)
- ประธานคณะกรรมการการคมนาคม สภาผู้แทนราษฎร
- ส.ว. นครปฐม (พ.ศ. 2543 - 2549)
- ประธานคณะกรรมการตรวจรายงานการประชุมและติดตามมติวุฒิสภา

สถานที่ทำงาน สำนักงานนายความ สรารุชและเพื่อน

76 ถ.หน้าพระ ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม โทร. 0-3425-3624 โทรสาร 0-3425-1555

สถานที่อยู่ 78 ถ.หน้าพระ ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม โทร. 0-3424-1177

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย